

Perspectiva femeilor din zonele rurale de pe ambele maluri ale Nistrului

Studiu sociologic

Institutul de Politici Publice

Chişinău, 2019

Studiul a fost elaborat sub egida Institutului de Politici Publice, în parteneriat cu Centrul Analitic Independent de Cercetare „Новый век” (Tiraspol), cu suportul financiar al Ambasadei Marii Britanii în Republica Moldova, prin Fondul pentru prevenirea conflictelor, susținerea stabilității și securității.

Autori:

Aliona Cristei, master, cercetătoare, Institutul de Politici Publice din Republica Moldova

Daniela Terzi-Barbaroșie, psihologă, Centrul Psihologic Sinesis, Chișinău

Acest raport este axat pe drepturile femeilor ca parte componentă a drepturilor omului. Terminologia și limbajul utilizat în raport nu implică o poziție politică. Transnistria nu este recunoscută de comunitatea internațională drept un stat independent, poziția unanimă a acesteia este că regiunea transnistreană reprezintă o parte componentă a Republicii Moldova. Experții implicați în realizarea studiului au abordat corespunzător factorii de decizie din acest teritoriu, în calitate de autorități *de facto*. Utilizarea termenilor precum „constituție”, „lege” sau a oricărui alt termen ce descrie drepturile femeilor nu indică recunoașterea legală a acestor acte normative, a autorităților sau a instituțiilor *de facto*. Acești termeni sunt utilizați exclusiv pentru comoditatea cititorului și pentru o identificare cât mai exact posibilă a documentelor specificate, a autorităților *de facto* și a instituțiilor. Denumirea localităților și alți termeni topografici diferă în funcție de limba de circulație. Sunt utilizați termenii pe care experții i-au perceput ca fiind comuni în zonă. În unele cazuri, experții au utilizat termenii „malul stâng” și „malul drept” pentru a indica teritoriul controlat de autoritățile *de facto* din Transnistria și, respectiv, de Guvernul Republicii Moldova. În alte cazuri experții au utilizat termenul „Transnistria” pentru a face referire la teritoriul controlat de autoritățile *de facto* din Transnistria. Utilizarea acestor termeni se bazează pe modelul stabilit de cele mai recente protocoale semnate între autoritățile de la Chișinău și cele din Transnistria și nu presupune recunoașterea independenței regiunii transnistrene.

Opiniile exprimate în acest raport aparțin autorilor. Acestea sunt bazate pe evaluarea independentă din punctul de vedere al drepturilor omului, în care au fost implicați, și nu reflectă în mod necesar poziția oficială a Ambasadei Marii Britanii în Republica Moldova.

Autorii aduc sincere mulțumiri tuturor respondenților care au participat la interviurile aprofundate, discuțiile în grup și discuțiile desfășurate în cadrul cercetării.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Cristei, Aliona.

Perspectiva femeilor din zonele rurale de pe ambele maluri ale Nistrului: Studiu sociologic / Aliona Cristei, Daniela Terzi-Barbaroșie, Babcova Elena; Inst. de Politici Publice, Centrul Analitic Independent de Cercetare «Новый век». – Chișinău: S. n., 2019 (Tipogr. «Lexon Prim»). – 96 p.

Referințe bibliogr. în subsol. – Apare cu sprijinul financiar al Ambasadei Marii Britanii în Rep. Moldova, prin Fondul pentru prevenirea conflictelor, susținerea stabilității și securității. – 50 ex.

ISBN 978-9975-139-87-8.

Ambasada Britanică
la Chișinău

CUPRINS

Lista de abrevieri	4
Argument	5
Sumar executiv.....	7
Metodologie.....	9
I. Cadrul legal-normativ cu privire la egalitatea de gen	11
1.1. Noutăți în cadrul legal-normativ și de politici	11
1.2. Inițiative ale partenerilor de dezvoltare și ale societății civile de pe ambele maluri ale râului Nistru	15
II. Calitatea vieții femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale râului Nistru	20
2.1. Percepții privind calitatea vieții.....	20
2.2. Probleme sociale	24
2.3. Condițiile de trai și accesul la serviciile de bază.....	28
III. Studiile și nivelul de educație al femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale râului Nistru	33
3.1. Nivelul de studii	33
3.2. Percepții cu privire la importanța studiilor	34
3.3. Surse de informare.....	36
IV. Angajarea femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale râului Nistru în câmpul muncii.....	40
4.1. Activitatea profesională și perspective de angajare	40
4.2. Veniturile femeilor	43
4.3. Percepții și riscuri privind angajarea în câmpul muncii.....	46
4.4. Bariere în calea afirmării femeilor	49
4.5. Forme de participare civică și politică	52
V. Sănătatea femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale râului Nistru	63
5.1. Accesul la serviciile de sănătate	63
5.2. Practici de adresare la medic.....	65
VI. Relații de familie în mediul rural de pe ambele maluri ale râului Nistru	68
6.1. Distribuirea rolurilor în familie.....	68
6.2. Violența asupra femeilor.....	74
VII. Cunoștințe și atitudini despre conflictul transnistrean nesoluționat	76
7.1. Percepțiile femeilor privind conflictul transnistrean nesoluționat.....	76
7.2. Practici de comunicare dintre comunitățile de pe ambele maluri ale r. Nistru.....	81
Constatări generale	83
Recomandări și posibile puncte de intrare	88
A) Pentru autoritățile publice centrale	88
B) Pentru administrația publică locală de pe ambele maluri ale Nistrului.....	88
C) Pentru societatea civilă de pe ambele maluri ale Nistrului.....	89
Anexe	90

LISTA DE ABREVIERI

Abrevieri	Descriere
APC	Administrația publică centrală
APL	Administrația publică locală
ADA	Agenția Austriacă pentru Dezvoltare
BNS	Biroul Național de Statistică
BR	Biroul pentru Reintegrare
CAHVIO	Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice
CEDAW	Convenția ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor
CFEMM	Comisia Parlamentului European pentru drepturile femeii și egalitatea de gen
CPEDAE	Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității
CPD	Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”
DFID	Departamentul Internațional pentru Dezvoltare al Marii Britanii
EIGE	Institutul European pentru Egalitatea de Gen
ESAS	Exploatarea și abuzul sexual
GIDP	Programul gen și dezvoltare al PNUD
MDL	Leu moldovenesc
MECC	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
MSMPS	Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale
IPP	Institutul de Politici Publice
PNA/NAP	Planul național de acțiuni privind implementarea Rezoluției 1325 a CSONU (National Action Plan)
ONU	Organizația Națiunilor Unite
ONG	Organizație neguvernamentală
ODIMM	Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii
OSC	Organizațiile societății civile
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
UE	Uniunea Europeană
UNDP	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
UN Women	Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor
USAID	Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională
VBG/GBV	Violența bazată pe gen

ARGUMENT

La nivel global femeile sunt considerate drept unul dintre grupurile vulnerabile ale populației, deși contribuția lor la dezvoltarea societăților este mult mai mare decât ar părea. Vulnerabilitatea femeilor rurale este și mai mare și se explică atât prin factori obiectivi, de mediu (condițiile în care acestea locuiesc), dar și prin factori de ordin social.

În Republica Moldova (RM) femeile din mediul rural constituie aproape 30% din populația țării și 51% din populația stabilă din mediul rural, iar printre factorii principali ai vulnerabilității acestora sunt atât factori economici, cât și sociali. Șomajul, diferența de venituri dintre femei și bărbați sunt principalii factori economici care influențează situația femeilor și determină un șir de probleme specifice din perspectiva de gen. Printre factorii sociali pot fi menționați: stereotipurile, violența în familie, standardele acceptate de societate, tradiționalismul privind distribuirea rolurilor în familie și în societate între femei și bărbați etc. Persistența în societate a atitudinilor discriminatorii față de femei, confirmată de cercetările realizate în domeniu, stereotipurile societății moldovenești, conform cărora bărbatul este capul familiei, iar femeii îi revin exclusiv un șir de responsabilități casnice, inclusiv îngrijirea și educarea copiilor, precum și condițiile de trai mai proaste de la sate comparativ cu orașele – toate acestea se răsfrâng asupra situației femeilor din mediul rural. Totodată, accesul redus la facilități, calitatea proastă a serviciilor de bază, lipsa oportunităților de angajare, de aplicare a cunoștințelor și capacităților impulsionează migrația din localitățile rurale, inclusiv a femeilor, ceea ce determină consecințe grave în plan familial, dincolo de aspectele financiare benefice.

Potențialul socioeconomic, în general, este în corelare directă cu nivelul de educație și starea de sănătate a populației, cu bunăstarea comunității în care locuiește. Deteriorarea capitalului social în mediul rural din RM își lasă amprenta și asupra femeilor din zonele rurale. Analizând acest aspect prin prisma educației, se observă că nivelul de studii al femeilor din localitățile rurale din dreapta Nistrului este mult mai redus în raport cu cel al femeilor din orașe. Aceeași tendință este atestată în comunitățile din stânga Nistrului. Doar 46,4% dintre femeile active din mediul rural au studii superioare, medii de specialitate sau secundare profesionale, iar în ultimii ani ponderea acestora înregistrează o tendință stabilă spre diminuare. Acest fenomen este unul deosebit de alarmant, dacă e să se compare cu ponderea femeilor instruite din mediul urban, care constituie peste 75% din populația feminină activă. În același timp, posibilitățile de angajare a femeilor din zonele rurale și de a dezvolta activități pentru a obține venituri sunt mai mici în comparație cu cele ale femeilor de la orașe, determinând amplificarea migrației femeilor instruite din sate.

O problemă aparte o constituie situația femeilor din grupurile dezavantajate, în special femeile cu dizabilități, mamele cu mulți copii, femeile în etate și reprezentantele anumitor minorități (etnice, religioase etc.). În cazul acestor grupuri sociale, atât calitatea vieții, cât și participarea la viața comunitară sunt mai reduse comparativ cu grupul femeilor din zonele rurale în ansamblu. Stigmatizarea socială, marginalizarea, sărăcia, lipsa accesului la multe servicii și oportunități dezavantajează dublu aceste categorii sociale.

Un alt aspect important în cazul femeilor din zonele rurale ține de posibilitatea acestora de a apela la serviciile medicale. Statisticile oficiale de pe ambele maluri ale Nistrului denotă că accesul la serviciile medicale al femeilor din localitățile rurale este mai redus în comparație cu cel al femeilor din orașe. În același timp, circa 20% dintre femeile din mediul rural își apreciază starea de sănătate ca fiind rea sau foarte rea în raport cu 14,5% dintre femeile din mediul urban (starea sănătății femeilor din dreapta Nistrului). Asemenea date alarmante subliniază problema insecurității sănătății femeilor de la sate, care,

din cauza activităților informale sau a lucrului neremunerat în agricultură, nu sunt asigurate medical, iar procurarea poliței de asigurare medicală nu este o practică răspândită printre populația de la sate.

Utilizarea echipamentelor casnice în gospodărie, pe lângă faptul că asigură confortul necesar pentru un trai decent, reduce considerabil din timpul utilizat pentru lucrul în gospodărie. Utilizarea acestor echipamente în mediul rural este mult mai redusă, fiind defavorizate iarăși femeile, care sunt considerate responsabile de muncile casnice.

Lipsa oportunităților de socializare și de realizare a potențialului prin activități publice, culturale etc. înrăutățește calitatea vieții femeilor din satele de pe ambele maluri ale Nistrului.

Izbucnirea conflictului transnistrean a afectat în mod evident viața femeilor din Republica Moldova, dar nerezolvarea acestuia peste ani menține un șir de probleme, latente sau nesoluționate, precum și necunoscute sau ignorate, pe ambele maluri ale râului Nistru, deopotrivă.

Analiza problemelor sus-menționate a determinat necesitatea realizării unei analize comprehensive asupra perspectivelor femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului. Abordarea comparativă a diferitor aspecte sociale cercetate ne-a permis să evidențiem tendințe de dezvoltare și de afirmare a femeilor care locuiesc pe ambele maluri ale Nistrului. Problemele cercetate sunt abordate sistemic, punându-se accent pe conexiunea dintre domenii, iar aplicarea metodelor calitative și cantitative va permite elaborarea unor acțiuni și inițiative sociale și de politici, bazate pe date concrete.

Arcadie Barbăroșie,

director executiv, Institutul de Politici Publice

SUMAR EXECUTIV

Asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați reprezintă unul dintre obiectivele politicilor, strategiilor și programelor publice din Republica Moldova. Astfel, egalitatea de gen se regăsește în principalele documente legislative din Republica Moldova. Pe parcursul ultimilor ani, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat mai multe modificări legislative privind participarea femeilor la viața politică (stabilirea unei cote de reprezentare a femeilor), integrarea în câmpul muncii, promovarea comunicării non-sexiste în mass-media și în publicitate, protecția victimelor violenței domestice, promovarea egalității de gen în sectorul de securitate etc.

În pofida acestor eforturi, evaluarea progresului obținut în asigurarea egalității între femei și bărbați este încă dificilă. Deși femeile beneficiază de aceleași drepturi în sfera muncii ca bărbații, ele sunt un grup relativ vulnerabil pe piața muncii, iar venitul lor este mai mic decât al bărbaților. De asemenea, se înregistrează restanțe la participarea femeilor la piața publică și politică, deși modificările recente din cadrul legal favorizează și stimulează aceste procese. Chiar dacă în ultimii ani subiectul sporirii participării femeilor la viața politică și procesele decizionale în Republica Moldova a beneficiat de o atenție deosebită, reprezentativitatea femeilor în structurile de putere și de luare a deciziilor este destul de redusă în comparație cu media mondială.

În acest context, studiul sociologic „Perspectiva femeilor din zonele rurale de pe ambele maluri ale Nistrului” a avut drept scop să evalueze situația femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului (inclusiv din localitățile limitrofe zonei de securitate) și să identifice principalele probleme și bariere întâmpinate de femei în cinci domenii de referință: educație, sănătate și protecție socială, participare civică și politică, angajare în câmpul muncii, interrelaționare dintre cetățenii din dreapta și stânga Nistrului.

Studiul s-a axat pe o **metodologie complexă**, fiind aplicate metode cantitative și calitative de cercetare sociologică. Pentru a asigura triangularea datelor, au fost utilizate următoarele metode de cercetare sociologică: ancheta pe bază de chestionar în rândul femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale râului Nistru, interviul aprofundat, interviul de grup și metoda studiului de caz. **Studiul cantitativ** a inclus realizarea unui sondaj național în rândul femeilor din mediul rural în vârstă de 18 ani și mai mult de pe ambele maluri ale râului Nistru. Eșantionul este reprezentativ, marja de eroare fiind de 4,3%.

Evaluarea situației femeilor de pe ambele maluri ale Nistrului a dus la următoarele **concluzii generale**:

- Calitatea vieții femeilor din mediul rural este relativ scăzută. Sărăcia, lipsa posibilităților de angajare și condițiile nefavorabile de trai sunt principalele probleme care afectează femeile din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului.
- Problemele care afectează cel mai mult femeile din mediul rural sunt: calitatea proastă a serviciilor medicale sau lipsa acestora, sărăcia, determinată de lipsa oportunităților de angajare în câmpul muncii, și condițiile de trai nefavorabile. Aceste probleme sunt caracteristice femeilor de pe ambele maluri ale Nistrului, chiar dacă condiția economică a femeilor din dreapta Nistrului este mai bună comparativ cu situația din stânga Nistrului.
- Principalele surse de venit ale femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului sunt cele provenite din muncile agricole, inclusiv veniturile obținute din prelucrarea grădinilor din preajma caselor de locuit. Ponderea femeilor care au un venit mai mic decât cel al soțului/partenerului este considerabilă și constituie 35,1%.
- Principalele riscuri asociate cu încadrarea femeilor în câmpul muncii, în viziunea respondenteilor, țin de factorii de ordin familial, inclusiv atitudinile și stereotipurile care atribuie femeii un șir de roluri familiale: creșterea copiilor, îngrijirea casei, prepararea mâncării, menținerea climatului familial etc. Studiul sesizează situații discriminatorii pe motiv de gen în mediul de muncă, 29,8% dintre respondente fiind tratate inegal din cauza că sunt femei.

- Accesul limitat la serviciile medicale este o altă problemă sesizată. Mai mult de jumătate dintre femeile din mediul rural afirmă că în localitatea lor nu există un centru al medicilor de familie/centre care prestează servicii de sănătate, iar ponderea celor care dețin poliță de asigurare medicală este de doar 40%.
- Studiul atestă că populația țării împărtășește, în mare parte, convingeri conservatoare cu privire la rolul femeilor și al bărbaților în societate. Comunitățile continuă să se manifeste ca fiind, în mare parte, patriarhale, ceea ce presupune perpetuarea unor roluri tradiționale de gen.
- Cunoștințele respondentelor față de conflictul transnistrean nesoluționat și formatul de negocieri 5+2 sunt destul de reduse. Jumătate dintre femeile din mediul rural nu cunosc despre/nu au auzit vreodată despre activitatea formatului de negocieri 5+2. În funcție de regiune, constatăm că cele mai informate sunt femeile din stânga Nistrului și cele care locuiesc în zona de securitate.
- Impactul conflictului transnistrean nesoluționat asupra vieții femeilor din mediul rural este resimțit de 44% dintre respondente (15,7% – în mare măsură/foarte mare măsură și 29,1% – în mică măsură). Conflictul a afectat în special populația/femeile din zona de securitate/din imediata apropiere de zona de securitate. Fiecare a treia femeie din zona de securitate afirmă că a avut de suferit în urma conflictului transnistrean nesoluționat.

În baza celor constatate propunem următoarele **recomandări generale**:

- Dezvoltarea cadrului legal în domeniul de referință din regiunea transnistreană a Republicii Moldova prin racordarea la convențiile internaționale, dezvoltarea unui plan de acțiuni care să asigure egalitatea de gen între femei și bărbați și stabilirea unor cote de reprezentare a femeilor în structurile publice/de conducere pe malul stâng al Nistrului, după modelul recent adoptat în RM.
- Creșterea nivelului de conștientizare a reprezentanților locali cu privire la problemele specifice ale femeilor din mediul rural, pe bază de dialog și comunicare cu populația feminină de pe ambele maluri ale Nistrului.
- Includerea subiectelor de gen/problemelor cu care se confruntă femeile din sate pe agenda publică și în prioritățile de dezvoltare locală (de exemplu violența domestică, angajarea în câmpul muncii a tinerelor femei, incluziunea femeilor cu dizabilități etc.).
- Implicarea APL și a ONG-urilor locale în promovarea egalității de gen în comunitate și combaterea stereotipurilor de gen. Implicarea în cadrul APL a specialiștilor pe dimensiunea de gen (puncte focale) sau lărgirea competențelor asistentului social cu o retribuție corespunzătoare.
- Creșterea nivelului de cooperare dintre ONG-urile de cele două maluri ale Nistrului, prin implicarea în soluționarea problemelor comune ale femeilor.
- Creșterea nivelului de cooperare între femeile din diferite comunități rurale, inclusiv de pe maluri diferite ale Nistrului.
- Creșterea nivelului de implicare a femeilor în viața comunității, în activitățile realizate în comunitate de APL și de mediul asociativ.
- Capacitarea femeilor de pe ambele maluri ale Nistrului în domeniul de leadership, dezvoltarea de capacități de lider, care să schimbe modul de gândire și viziunea privind rolurile femeii în familie și comunitate (cu o atenție specială pentru femeile din stânga Nistrului, care au manifestat puțină inițiativă la nivel comunitar și nu conștientizează necesitatea participării la luarea deciziilor).
- Creșterea nivelului de informare a populației despre semnificația formatului de negocieri 5+2 și activitățile realizate în acest aspect.

METODOLOGIE

Studiul a avut drept **scop** să analizeze situația femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului (inclusiv din localitățile limitrofe zonei de securitate¹) și să identifice principalele probleme și bariere întâmpinate de femei în cele cinci domenii de referință: educație, sănătate și protecție socială, participare civică și politică, angajare în câmpul muncii, interrelaționare dintre cetățenii din dreapta și din stânga Nistrului.

Studiul a intenționat:

- să evalueze cadrul legal și cadrul de politici cu privire la egalitatea de gen și asigurarea de șanse egale, dezvoltat pe malul drept și stâng al râului Nistru;
- să documenteze, să evalueze și să compare problemele cu care se confruntă femeile din dreapta și din stânga Nistrului. În acest sens, au fost identificate probleme majore comune pentru femeile de pe ambele maluri ale Nistrului;
- să elaboreze recomandări practice în vederea îmbunătățirii cadrului de politici și a practicilor de asigurare a egalității de gen, inclusiv sugestii privind creșterea nivelului de implicare a femeilor în cele cinci domenii de referință.

Evaluarea s-a bazat pe analiza datelor primare (colectate prin intermediul metodelor cantitative și calitative de cercetare sociologică), dar și pe analiza datelor secundare (**analiza de conținut** a cadrului legal și a cadrului de politici privind egalitatea de gen și asigurarea de șanse egale pentru femei și bărbați). Pentru a asigura triangularea datelor, au fost utilizate următoarele metode de cercetare sociologică: **ancheta pe bază de chestionar** (în rândul femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale r. Nistru), **interviul aprofundat**, **interviul de grup** și **metoda studiului de caz**.

Studiul cantitativ a inclus realizarea unui sondaj național în rândul femeilor din mediul rural în vârstă de 18 ani și mai mult de pe ambele maluri ale r. Nistru². Eșantionul studiului este reprezentativ pentru populația adultă de pe ambele maluri ale Nistrului și este de tip stratificat, probabilist, trisadial³. Pe ambele maluri ale Nistrului au fost aplicate aceleași procedee de selecție a respondenților. Principalele criterii de stratificare sunt: 5 unități administrativ-teritoriale, mediu rezidențial – rural, tipul localităților rurale – 5 categorii. Stadiile de randomizare sunt: localitatea, gospodăria/familia și persoana. Perioada de colectare a datelor cantitative a fost: 5 septembrie 2018-9 octombrie 2018.

Volumul total al eșantionului constituie 1036 de respondenți. Adicional au fost colectate 116 chestionare în localitățile din imediata apropiere de zona de securitate, ceea ce a facilitat comparabilitatea datelor pentru **trei subeșantioane**:

- a. malul drept al Nistrului – 522 de respondenți, femei din mediul rural de 18 ani și mai mult (vezi tabelul 1 din Anexe). Structura eșantionului, malul drept al Nistrului. Marja de eroare constituie 4,3%;
- b. malul stâng al Nistrului – 514 respondenți, femei din mediul rural de 18 ani și mai mult (vezi tabelul 2 din Anexe). Structura eșantionului, malul drept al Nistrului. Marja de eroare constituie 4,3%;
- c. localități limitrofe, în nemijlocita apropiere de zona de securitate – 206 respondenți, femei din mediul rural de 18 ani și mai mult (vezi tabelul 3 din Anexe). Structura eșantionului, malul drept al Nistrului. Marja de eroare este de 6,8%.

¹ Localități de pe malul drept al Nistrului, situate în imediata apropiere de zona de securitate.

² Pe malul drept al r. Nistru, sondajul a fost realizat de compania iDATA (Date Inteligente), iar pe malul stâng al Nistrului, sondajul a fost realizat de Centrul Analitic Independent de Cercetare „Новый Век” (Tiraspol).

³ Reprezentativitatea subeșantioanelor diferă, date fiind diferențele substanțiale privind numărul total al populației rezidente pe malul drept și stâng al r. Nistru. Populația din dreapta Nistrului este cu mult mai mare decât populația din stânga Nistrului. În acest sens, cumularea frecvențelor obținute pe malul drept cu cele de pe malul stâng al Nistrului trebuie făcută cu prudență.

Studiul calitativ a inclus o metodologie comprehensivă, fiind aplicată metoda interviului aprofundat, metoda interviului de grup și metoda studiului de caz. Eșantionul a fost unul prestabilit, urmărindu-se grupuri-țintă ale căror opinii au fost considerate primordiale pentru acest studiu.

Astfel, **grupul-țintă** al studiului l-au constituit:

- a) femeile în vârstă de 18 ani și mai mult din mediul rural din dreapta și din stânga Nistrului;
- b) femeile lidere în domeniile investigate (de exemplu directoare de școli, primare, antreprenoare, lidere locale, lidere în cadrul ONG-urilor etc.);
- c) experții care activează în domeniul de gen în structurile guvernamentale și asociative;
- d) reprezentanți ai APL.

Un număr total de 10 interviuri de grup și 30 de interviuri aprofundate cu actori-cheie de pe ambele maluri ale Nistrului au fost realizate (vezi tabelul 4 din Anexe). De asemenea, au fost făcute 2 studii de caz, care scot în evidență cele mai bune practici de afirmare și creștere profesională a femeilor. Studiul calitativ a fost realizat în 10 comunități rurale⁴ (puncte administrativ-teritoriale) din diferite zone geografice ale țării (sud, centru și nord) și a cuprins comunități rurale din dreapta și din stânga Nistrului (vezi tabelul 4 din Anexă)⁵. Perioada de colectare a datelor a fost: septembrie-octombrie 2018.

⁴ Studiul nu este reprezentativ și nu caracterizează situația la nivel național. De aceea, rezultatele studiului nu trebuie extrapolate la nivel național.

⁵ Identificarea localităților și a grupului-țintă pentru realizarea studiului calitativ s-a făcut în baza recomandărilor experților din domeniul egalității de gen, printre care menționăm: UNWomen, ProDidactica, ODIMM, Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare etc. Astfel, au fost identificate femei lidere în economie, educație, viața politică, activismul civic, femei care au participat la instruiți organizate pentru leadership și capacitate în politică etc.

I. CADRUL LEGAL-NORMATIV CU PRIVIRE LA EGALITATEA DE GEN

1.1. Noutăți în cadrul legal-normativ și de politici

Cadrul juridic care reglementează domeniul egalității de gen **pe malul drept al Nistrului** și determină direcțiile și ariile de intervenție a politicilor publice din domeniu se bazează pe instrumentele internaționale⁶. Acestea pun accent pe crearea condițiilor legal-normative și instituționale de realizare a unei egalități eficiente pentru femei în toate domeniile vieții. De asemenea, acestea prevăd obligațiile statelor de a respecta aceste condiții și de a asigura drepturi egale *de jure* și *de facto*. Pe malul drept al Nistrului legislația națională privind egalitatea de gen presupune protecția, promovarea și respectarea drepturilor omului, indiferent de gen, asigurarea și oferirea unor șanse egale pentru femei și bărbați în toate sferele vieții.

Pe plan național, în primul rând, Constituția Republicii Moldova stabilește egalitatea între cetățenii săi, fără deosebire de sex și, în principiu, nu conține norme discriminatorii după acest criteriu. Legislația Republicii Moldova de pe malul drept al Nistrului garantează drepturile egale ale cetățenilor de a participa la viața publică, de a obține o profesie, de a se angaja în câmpul muncii, de a avea acces la anumite servicii, de a beneficia de protecție socială etc.

Principiul egalității de șanse între femei și bărbați este cuprins în legislația moldovenească în câteva acte normative, începând cu Constituția Republicii Moldova, dar cea mai importantă este Legea nr. 5-XVI cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați (din 9 februarie 2006). Această lege reglementează măsurile pentru promovarea egalității de șanse între femei și bărbați și eliminarea discriminării directe și indirecte după criteriul de sex în toate sferele vieții publice. Este important faptul că legea menționează necesitatea includerii principiilor sale în toate „politicile, strategiile și programele publice, actele normative și investițiile financiare”, adică asigurarea unei abordări integrate a dimensiunii de gen. De asemenea, legea prevede un cadru instituțional de asigurare a egalității de șanse între femei și bărbați prin desemnarea autorităților abilitate cu atribuții în domeniu: Parlamentul, Guvernul, Comisia guvernamentală pentru egalitatea între femei și bărbați, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, ministerele de resort și alte autorități administrative centrale (APC) și autoritățile publice locale (APL).

Deși adoptarea legislației în domeniu a fost crucială pentru asigurarea *de jure* a tratamentului egal pentru femei și bărbați, din cauza mecanismului deficitar de implementare, o perioadă legea nu oferea un cadru adecvat de realizare a obiectivelor. Astfel, asigurarea *de facto* a egalității este, pe alocuri, periclitată, fiind un proces care trebuie susținut prin demersuri consistente și eforturi conjugate ale structurilor guvernamentale, ale partenerilor de dezvoltare, ale organizațiilor nonguvernamentale și ale întregii societăți atât la nivel de politici, cât și prin acțiuni specifice pentru a depăși barierele existente.

În acest sens Guvernul RM a adoptat Legea nr. 71 (14 aprilie 2016), care modifică 15 legi naționale, inclusiv Codul Electoral, Legea cu privire la Guvern și Codul Muncii al Republicii Moldova, și specifică următoarele modificări-cheie:

- introducerea a 14 zile calendaristice de concediu de paternitate plătit;

⁶ Declarația universală a drepturilor omului (1948), Convenția asupra drepturilor politice ale femeii (1952), Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (1966), Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (1979), Platforma și Planul de acțiuni de la Beijing (1995), Declarația Mileniului (2000), Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW) etc.

- interzicerea limbajului sexist, dar și a imaginilor sexiste în mass-media și în publicitate;
- stabilirea Grupului de coordonare a egalității de gen în administrația publică centrală;
- extinderea responsabilităților autorităților publice locale cu privire la egalitatea de gen;
- instituirea grupurilor coordonatoare în domeniul egalității de gen în cadrul subdiviziunilor cu competențe de elaborare, promovare și monitorizare a politicilor în sfera de activitate a autorităților publice centrale.

O altă îmbunătățire a cadrului legal conexe egalității de gen este Legea nr. 196⁷ (28 iulie 2016) cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative din domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie.

Legea a fost elaborată în baza raportului de compatibilitate a legislației naționale cu prevederile Convenției Consiliului Europei și are drept scop armonizarea cadrului legal național în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie la standardele internaționale. Modificările esențiale țin de:

- îmbunătățirea mecanismului de protecție a victimei prin intermediul unei noi instituții – „ordinul de restricție de urgență”, aplicată de poliție pentru o perioadă de până la 10 zile;
- includerea unei noi contravenții – „acte de persecuție”, care se referă la persecutarea în mod repetat a unei persoane;
- extinderea cercului de subiecți în Codul Penal prin includerea persoanelor aflate în concubinaj, părinților și copiilor, rudelor și afinilor lor pe linie dreaptă care locuiesc împreună sau separat;
- lărgirea spectrului de drepturi pentru victimele violenței în familie prin: stabilirea dreptului la o compensație financiară din partea statului pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune în condițiile stabilite de legislație, raportarea de către specialiștii din domeniu a cazurilor de violență doar cu acordul victimei;
- scutirea de taxă de stat pentru depunerea cererii de eliberare a ordonanței de protecție;
- instituirea serviciului de asistență telefonică gratuită pentru consilierea apelanților în regim de 24 din 24 ore și crearea unei pagini web pentru informarea publicului larg despre fenomen și serviciile disponibile.

În aprilie 2017, Guvernul Republicii Moldova a adoptat noua Strategie pentru asigurarea egalității între femei și bărbați⁸. Scopul major al Strategiei constă în abilitarea femeilor și realizarea *de facto* a egalității între femei și bărbați, prin realizarea a cinci obiective generale urmate de obiective specifice pe domeniile de referință: *asigurarea abordării complexe a egalității între femei și bărbați; fortificarea mecanismului instituțional de asigurare a egalității între femei și bărbați; combaterea stereotipurilor în societate și promovarea comunicării nonviolente; promovarea egalității de gen în sectorul de securitate și apărare; bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen*. Obiectivele trasate pe următorii cinci ani reflectă tendințele globale și realizarea angajamentelor asumate pe plan internațional de Republica Moldova, axate pe asigurarea respectării drepturilor omului, funcționarea democrației și creșterea economică bazată pe competitivitate.

Deși conținutul Strategiei nu are inclus un obiectiv major sau specific care să vizeze în mod explicit situația femeilor din zonele rurale, realizarea obiectivelor sale ar determina o sporire a calității vieții fe-

⁷ Legea nr. 196 din 28 iulie 2016 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative din domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, <http://lex.justice.md/md/366648/>

⁸ Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați, <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=370442&lang=1>

meilor din zonele rurale, având în vedere că majoritatea obiectivelor vizează populația de gen feminin, care este predominantă în zonele rurale. Raportul privind progresele în realizarea Strategiei⁹ pentru anul 2017 subliniază că anumite obiective au indicatori buni, în timp ce unii sunt în derulare sau cu date mai puțin reușite, din cauza finanțării reduse.

De asemenea, în Republica Moldova, începând cu anul 2015, au avut loc o serie de dialoguri, mese rotunde și întâlniri pentru a spori nivelul de informare al reprezentanților autorităților publice și ai societății civile privind prevederile Rezoluției 1325, care au fost organizate de mai mulți parteneri de dezvoltare. Aceste evenimente, la care au participat funcționari publici, deputați și deputate, membrele Platformei comune de dialog din Parlamentul Republicii Moldova, activiști și activiste în domeniul egalității de gen, experți naționali și internaționali etc., au creat un cadru oportun pentru inițierea elaborării unui Program național de implementare a Rezoluției 1325, cu suportul UN Women și al Guvernului Suediei.

Menționăm că Rezoluția 1325 a fost aprobată de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite la 31 octombrie 2001. Această rezoluție este primul document care tratează în mod direct impactul războiului asupra femeilor și contribuția lor la rezolvarea conflictelor și realizarea unei păci stabile. În martie 2018, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2018-2021 și Planul de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia¹⁰. Planul național de acțiuni recunoaște rolul important pe care îl au femeile în consolidarea păcii și securității și propune pași concreți în vederea înlăturării barierelor identificate care reduc reprezentarea și influența femeilor în sistemul de securitate.

În februarie 2018, Guvernul RM a adoptat Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023 și Planul de acțiuni pentru 2018-2020 pentru implementarea acesteia¹¹. Această strategie este în concordanță cu Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), care prevede standarde pentru prevenirea violenței bazate pe gen, protejarea victimelor violenței și pedepsa agresorilor.

Printre obiectivele Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie sunt:

- prevenirea violenței față de femei și a violenței în familie prin cultivarea toleranței zero la violență; combaterea stereotipurilor și prejudecăților care duc la violență împotriva femeilor și în familie. Informarea, sensibilizarea populației și încurajarea raportării cazurilor de violență;
- instruirea inițială și continuă a specialiștilor din domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie în baza unei viziuni comune la nivel de stat;
- consolidarea sistemului de învățământ pentru a asigura educarea noilor generații prin prisma valorilor egalității între femei și bărbați și a unei culturi de comunicare nonviolente;
- consolidarea mecanismelor de protecție și asistență a victimelor violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Dezvoltarea serviciilor specializate pentru victimele violenței, inclusiv a violenței sexuale, conform standardelor internaționale;
- promovarea abilitării economice a femeilor și independența socioeconomică;

⁹ Raportul privind progresele în realizarea Strategiei pentru asigurarea egalității între femei și bărbați, https://msmps.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_snaefb_20171.pdf

¹⁰ Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind femeile, pacea și securitatea pentru anii 2018-2021, <http://lex.justice.md/md/374810/>

¹¹ Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=374992>

- consolidarea răspunsului sistemului de sănătate la cazurile de violență în familie;
- investigarea și urmărirea în justiție a actelor de violență față de femei și de violență în familie;
- asigurarea politicilor integrate în cazurile de violență față de femei și de violență în familie, bazate pe cooperare multisectorială și colectarea datelor, și alte obiective specifice.

Un element important este colectarea și furnizarea datelor dezagregate de către Biroul Național de Statistică, prin intermediul StatBank, care conține blocuri separate de date statistice, cu un amplu set de tabele de date pentru diferite arii geografice, utile pentru analiza, din punctul de vedere al egalității de gen, a opiniilor și crearea unei platforme www.genderpulse.md, accesibilă și prietenoasă tuturor utilizatorilor.

Pe malul stâng al Nistrului nu există un cadru legal normativ care să reglementeze egalitatea între femei și bărbați în mod explicit. Cadru legal normativ cu privire la aspecte implicite care abordează situația femeilor și a bărbaților, la moment, include: Constituția așa-zisei republici transnistrene moldovenești, Codul contravențiilor administrative, Codul căsătoriei și familiei, Codul penal și Codul de procedură penală.

Prevederile legislative privind drepturile și libertățile cetățenilor din regiunea transnistreană (inclusiv aspectele legate de egalitatea de șanse între femei și bărbați) sunt cuprinse, în primul rând, în Constituție: „Toți au aceleași drepturi și libertăți și sunt egali în fața legii, fără deosebire de gen, rasă, naționalitate, limbă, religie, origine, credință, statut personal și social”.

Unele aspecte ale drepturilor femeii sunt cuprinse în Codul căsătoriei și al familiei. Astfel, în articolul 17 sunt enunțate principiile egalității soților în relațiile de familie: în materie de educație a copiilor, libertatea de a alege ocupația, profesia, locurile de reședință și de ședere; se specifică obligația soților de a-și construi relațiile de familie pe baza respectului și a ajutorului reciproc, de a contribui la bunăstarea și consolidarea familiei, de a avea grijă de dezvoltarea copiilor lor.

Mecanismul de furnizare a pensiilor este fixat în modelul de pensie existent, stabilit în legea transnistreană din 17 februarie 2005, nr. 537-3-III, „Cu privire la securitatea pensiilor de stat a cetățenilor”; astfel, se calculează pensia pentru fiecare pensionar în mod individual, pe baza experienței totale de muncă și a salariilor (sau a altor venituri). În pofida discuțiilor la nivel global și național privind creșterea vârstei de pensionare, în regiunea transnistreană aceasta va rămâne aceeași: pentru bărbați – vârsta de 60 de ani, iar pentru femei – 55 de ani.

Unele organizații ale societății civile fac eforturi considerabile de advocacy pentru a promova cadrul legal privind prevenirea violenței, deși nici în această direcție nu sunt progrese. De exemplu, mai mulți parteneri de dezvoltare au organizat, la începutul anului 2018, întâlniri la tema violenței împotriva femeilor în regiunea transnistreană. ONG-ul Interaction¹² semnalează faptul că victimele violenței domestice se pot adresa la ONG-uri sau pot suna la telefonul de încredere.

În 2018, Republica Moldova a continuat să implementeze anumite activități în vederea reintegrării țării și, astfel, în aprilie 2018, a fost aprobată Hotărârea Guvernului „Cu privire la aprobarea Programului activităților de reintegrare a țării pentru anul 2018”¹³. Programul își propune realizarea unor activități pentru dezvoltarea și modernizarea instituțiilor din sistemul educațional și din domeniul culturii, de reabilitare a apeductelor, de iluminare stradală, precum și alte activități conexe realizării obiectivului guvernamental de reintegrare a țării. Aceste activități vor fi implementate de autoritățile publice locale și centrale în localitățile din zona de securitate, iar de rezultatele acestora vor beneficia și locuitorii din stânga Nistrului. În urma unui concurs, desfășurat în perioada 01 ianuarie – 10 februarie 2018, o comi-

¹² «Нет – насилию в семье» („Spune NU violenței în familie”), <http://ngointeraction.org/main/en/prioriteti/net-nasiliy-v-semie>

¹³ Programul activităților de reintegrare a țării pentru anul 2018, publicat 27.04.2018; Monitorul Oficial Nr. 133-141; art Nr : 442, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=375192>

sie, formată din reprezentanți ai ministerelor de resort, a selectat cele mai competitive 49 de proiecte din cele 140 de propuneri înaintate pentru concurs. Valoarea totală a proiectelor selectate se încadrează în suma de 15 milioane de lei, alocați în acest scop prin art. 3, lit. c) din Legea bugetului de stat pentru anul 2018, nr. 289 din 15 decembrie 2017¹⁴.

1.2. Inițiative ale partenerilor de dezvoltare și ale societății civile de pe ambele maluri ale râului Nistru

Pe malul drept al Nistrului, sunt înregistrate la Ministerul Justiției peste 10.000 de asociații obștești republicane. Conform estimărilor făcute de cei mai importanți donatori în Republica Moldova, în jur de 200 de ONG-uri sunt active. Numărul asociațiilor obștești locale este necunoscut, din cauza că autoritățile publice locale nu prezintă informațiile corespunzătoare Ministerului Justiției, astfel încât nici la nivel de societate, nici la nivel de autorități, nu se cunoaște numărul real al organizațiilor societății civile din Republica Moldova.

Majoritatea OSC-urilor înregistrate (circa 65%) sun înregistrate în municipiul Chișinău, deși această unitate teritorial-administrativă reprezintă doar aproximativ 25% din populația totală a țării. Conform estimărilor neoficiale, în regiunea transnistreană a Republicii Moldova sunt înregistrate circa 2500 de asociații obștești. În Republica Moldova se atestă 1,9 OSC-uri la 1000 de locuitori, mai mult decât în Ucraina (1,2) și Federația Rusă (1,6). Însă acest număr este considerabil mai mic în comparație cu unele țări din Europa de Est, precum România (2,9), Macedonia (5,6), Ungaria (6,6) sau Croația (9,6).

Conform estimărilor unor studii, doar circa 25% din numărul total al OSC-urilor sunt suficient de active și dezvoltă proiecte și inițiative, iar printre cauze se numără atât insuficiența finanțărilor din interiorul țării, cât și lipsa unor mecanisme de generare a veniturilor prin prestare de servicii. Conform estimărilor Asociației ADEPT, la ora actuală, sectorul asociativ din Republica Moldova este prezent în diferite sfere de activitate, principalele fiind domeniul educației și trainingului (50%), al serviciilor sociale (40,8%), al dezvoltării comunitare (36,9%), al participării civice (26,2%), al sănătății și al tineretului (19,2% fiecare), al culturii (16,9%).

Cele mai active ONG-uri de **pe malul drept al r. Nistru** care implementează proiecte cu impact social (vezi tabelul 5 din Anexă) în domeniul promovării femeilor și al egalității de gen pe malul drept al Nistrului sunt:

• Clubul Politic al Femeilor 50/50 • Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” • Centrul de Drept al Femeilor • Centrul Internațional La Strada • Gender-Centru • Casa Mărioarei • Institutum Virtutes Civilis • PromoLex • Centrul de Instruire în Domeniul Sănătății Reproductive • Asociația Presei Independente • Adept • Institutul de Politici Publice (IPP) • Expert-Grup • IDIS Viitorul • Forul Organizațiilor de Femei din Republica Moldova	• Centrul Național al Romilor • Gender-Doc • Institutul pentru Democrație • Artemida • Vesta • Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități • Centrul de Resurse Juridice din Moldova • Institutul de Rezolvare a Conflictelor INRECO • Centrul de Reabilitare a Victimelor Torturii „Memoria” • Asociația Femeilor Antreprenoare din Moldova • Centrul Educațional PRO Didactica • Centrul pentru Jurnalism Independent • Centrul Contact
--	---

¹⁴ În perioada 2011-2017 au fost implementate 10 programe de reintegrare a țării, cu alocarea a circa 82 de milioane de lei și realizarea a 306 proiecte de dezvoltare și de modernizare a instituțiilor din sistemul educațional, de reparație a drumurilor și clădirilor, de reconstrucție a apeductelor, de iluminare stradală, de reabilitare și consolidare a serviciilor publice la nivel local etc.

Cei mai proeminenți activiști și ONG-uri din domeniul egalității de gen sunt membri ai Platformei pentru egalitatea de gen (<https://egalitadedegen.md/en>), care este o asociație voluntară, menită să consolideze eforturile tuturor actorilor care militează pentru promovarea egalității de gen. Platforma a fost lansată pe 19 iunie 2015 și este constituită din 29 de membri, fiind în continuare deschisă pentru aderare.

Pe malul stâng al Nistrului există ONG-uri care activează în diverse domenii și implementează proiecte cu impact direct asupra femeilor din mediul rural (vezi tabelul 5 din Anexă). Principalele domenii de activitate a ONG-urilor din stânga Nistrului sunt: abilitarea tinerilor, protecția socială, traininguri și instruiți, bunăstarea populației etc.

Dintre cele mai active ONG-uri din regiunea transnistreană a Republicii Moldova în domeniul promovării drepturilor femeilor sunt:

• Centrul „Rezonanța” • ONG Stimul • ONG Interaction • Asociația „Mamele pentru Drepturile Omului” • Asociația „Promovarea Justiției Efective” • Grupul de Inițiativă „Prosvet” • Centrul de Suport Psihologic Lada • Centrul de Servicii Sociale Perspectiva • Uniunea Femeilor pentru Apărarea Transnistriei (Bender) • Comitetul Femeilor din r. Camenca	• Uniunea Femeilor din Dubăsari • Asociația Familiilor cu Mulți Copii • Asociația Mișcarea Femeilor „Тираспольчанка” • ONG „Pentru îngrijirea copiilor” • Uniunea Femeilor din Grigoriopol • Asociația „Femeile pentru drepturi și libertăți” • Clubul Ecologic al Femeilor din Zona Nistru • Comitetul Femeilor din or. Dubăsari.
---	--

Parlamentul Republicii Moldova declară disponibilitate și interes în colaborarea cu societatea civilă și prezintă și o listă de ONG-uri¹⁵ în acest sens, dar aceasta nu este actualizată și conține și date eronate. Din spusele unor experți, la unele audieri publice nu sunt admise anumite ONG-uri sau invitațiile sunt expediate unor anumiți actori din sectorul asociativ, considerați mai loiali puterii actuale.

În cadrul modulului opțional „Egalitatea de gen și eficacitatea coordonării asistenței externe”, elaborat voluntar de Guvernul RM în 2010-12, s-a făcut o amplă cartografiere a donatorilor preocupați de egalitatea de gen. Unii donatori bilaterali, cum sunt Suedia (Ambasada Suediei/Sida), Austria (ADA), SUA (USAID), UK (DFID), Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare, Norvegia, Finlanda, au politici guvernamentale speciale de promovare a egalității de gen și planuri de acțiuni. Asistența oferită de acești donatori era/este acordată în conformitate cu strategiile naționale adoptate și cu planurile de acțiuni prin intermediul strategiei de țară pentru Republica Moldova. Conform datelor pentru acea perioadă, Suedia a fost cel mai mare donator bilateral, sprijinind constant egalitatea de gen și drepturile femeilor în cooperarea cu Republica Moldova, începând cu 1998.

Promovarea egalității de gen și a drepturilor umane ale femeilor ocupă un rol foarte important în agenda de politici a Guvernului Suediei la nivel global și este, de asemenea, o prioritate tematică în cooperarea pentru dezvoltare la nivel internațional. Studiul sublinia că Suedia a ratificat toate tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv CEDAW, iar Guvernul Suediei are o politică specială ce vizează promovarea egalității de gen atât în țară, cât și în cooperarea pentru dezvoltare internațională, descrisă în politica sa pentru dezvoltare globală (2003).

¹⁵ Lista părților interesate de procesul legislativ, sistematizată pe domenii de activitate ale comisiilor parlamentare permanente, <http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=%2FdsqQky%2Fio8%3D&tabid=60&language=ro-RO>

Un alt studiu¹⁶ al IPP și Expert-Grup constata, în 2012, că DFID, ADA, SDC, USAID abordează egalitatea de gen ca un aspect transversal al drepturilor omului și solicită ca toate programele lor să includă dimensiunea de gen în toate activitățile, să prezinte date dezagregate pe sexe pentru monitorizare și evaluare și să includă, la etapa elaborării proiectelor, o analiză de gen a sectoarelor. Aceste abordări ale donatorilor au servit drept imbold pentru multe ONG-uri naționale și locale să integreze perspectiva de gen în proiectele și activitățile lor. Câțiva dintre donatorii bilaterali, cum sunt SDC și ADA, integrează și monitorizează perspectiva de gen în domenii „netradiționale”, cum sunt proiectele de infrastructură, aprovizionarea cu apă și salubritatea etc. O strategie transversală similară au Banca Mondială și OSCE, donatori importanți în Moldova, care implementează și solicită, la rândul lor, integrarea dimensiunii de gen în toate programele și proiectele lor. În cazul donatorilor multilaterali (familia ONU), procesul de integrare a dimensiunii de gen este parte a mandatului tuturor agențiilor Națiunilor Unite, iar UN Women rămâne a fi cel mai important actor în acest sens.

Un alt donator important, Uniunea Europeană, operează în baza cadrelor comprehensive, care stabilesc angajamente explicite de a promova egalitatea de gen în toate politicile sale. Fiecare program/proiect finanțat de UE stabilește cerința de a lua în considerație aspectele legate de egalitatea de gen în conformitate cu angajamentele internaționale asumate. Același principiu se aplică la elaborarea și evaluarea cererilor de ofertă, însă, la momentul actual, nu există proiecte specifice legate de gen implementate în Republica Moldova și finanțate de UE.

Există, de asemenea, câțiva donatori bilaterali, cum sunt România, Polonia, Ungaria, Republica Slovacă, Republica Cehă și Bulgaria, ale căror capacități și interes în domeniul de gen este dificil de analizat, din lipsă de informații relevante.

Trebuie menționat faptul că acum 5-7 ani toate agențiile donatoare au început să aloce poziții în staff pentru puncte focale de gen, responsabile de integrarea dimensiunii de gen în cadrul proiectelor la etapa de elaborare și monitorizare a contribuției din punctul de vedere al impactului/rezultatelor din perspectiva de gen. Uneori, în cadrul echipelor de țară, vin experți în domeniul egalității de gen, ca parte a delegațiilor oficiale ale donatorilor bilaterali (ADA, Agenția Elvețiană, DFID și USAID), pentru a efectua anumite studii/cercetări/analize.

Doar câțiva parteneri de dezvoltare menționează, în mandatul lor, ca arie de intervenție regiunea transnistreană (de exemplu UE, ONU, OSCE, SDC etc.). Dintre aceștia, OSCE are incluse activități, în mod explicit, adresate ONG-urilor din regiunea transnistreană, precum: instruire cu privire la drepturile omului, monitorizarea respectării acestora, sporirea capacităților jurnaliștilor și membrilor ONG-urilor, sporirea capacităților juriștilor de pe ambele maluri etc.

Parteneri de dezvoltare activi în Republica Moldova:

▪ Agenția Cehă pentru Dezvoltare ▪ Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID) ▪ AHEAD-Moldova ▪ Alianța Estică pentru Transport Sigur și Durabil (EASST) ▪ Ambasada Bulgariei ▪ Ambasada Elveției ▪ Ambasada Marii Britanii ▪ Ambasada Regatului Țărilor de Jos ▪ Ambasada SUA ▪ Ambasada Suediei	▪ Ambasada Ungariei ▪ American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROLI) ▪ Austrian Development Agency ▪ Austrian Embassy ▪ Balkan Documentary Center ▪ Banca Mondială ▪ Biroul pentru Democrație, Drepturile Omului și Muncă al Departamentului de Stat al SUA
--	---

¹⁶ D. Terzi-Barbaroșie, Studiu de evaluare „Promovarea egalității genurilor și abilitarea femeilor”, 2012, http://ipp.md/wp-content/uploads/2016/02/ODM3_ro.pdf

▪ Black Sea Trust for Regional Cooperation (BST) ▪ British Council ▪ Caritas Czech Republic ▪ Civil Rights Defenders ▪ Comisia Europeană ▪ Consiliul Europei ▪ Czech Development Agency ▪ Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) ▪ Deutsche Welle (DW) Akademie ▪ FHI360 ▪ Fondul pentru Eficiență Energetică ▪ Fondul Monetar Internațional (FMI) ▪ Fondul Național de Dezvoltare Regională (FNDR) ▪ Fondul pentru Democrație al Națiunilor Unite (UNDEF) ▪ Fondul Visegrad ▪ Fundația „Ioan Paul II” ▪ Fundația Elvețiană HEKS ▪ Fundația Est-Europeană ▪ Fundația Europeană de Șah Kasparov ▪ Fundația Friedrich-Ebert-Stiftung ▪ Fundația Friedrich Naumann pentru Libertate ▪ Fundația Hanns Seidel ▪ Fundația Robert Bosch ▪ Fundația Soros-Moldova ▪ Fundația Servicii de Dezvoltare din Liechtenstein (LED) ▪ Global Fund to Fight AIDS, TB and Malaria ▪ Goethe Institut ▪ Guvernul Marii Britanii ▪ Guvernul Poloniei ▪ Guvernul României ▪ Guvernul Slovaciei ▪ IM Swedish Development Partner ▪ International Fund for Agriculture Development (IFAD) ▪ International Organization for Migration (IOM) ▪ Internews ▪ Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS) ▪ Leavitt Institute	▪ Ministerul Afacerilor Externe al Estoniei ▪ Ministerul Afacerilor Externe al Germaniei ▪ Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Cehe ▪ Ministerul Afacerilor Externe al Olandei ▪ Ministerul Federal pentru Cooperare Economică și Dezvoltare al Germaniei ▪ Ministry of Foreign Affairs of Denmark ▪ Ministry of Foreign Affairs of Norway ▪ National Endowment for Democracy (NED) ▪ Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR) ▪ One World Romania ▪ Organizația Mondială a Sănătății (OMS) ▪ Organizația Națiunilor Unite (ONU) ▪ Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD) ▪ OSCE ▪ People in Need ▪ Pestalozzi ▪ Polish Aid ▪ Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) ▪ Slovak Agency for International Development Cooperation SlovakAid ▪ SOIR ▪ Solidarity Fund PL ▪ Swedish International Development Agency (SIDA) ▪ Swiss Agency for Development and Cooperation ▪ Terre des Hommes ▪ UK Aid ▪ UN Women ▪ UNHCR ▪ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC Moldova) ▪ United Nations Population Fund (UNFPA) ▪ Uniunea Europeană ▪ World Jewish Relief (WJR)
--	--

Dintre aceștia, cei mai interesați de domeniul egalității de gen, care susțin în mod special proiecte în acest domeniu sunt:

▪ Guvernul Suediei ▪ Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare ▪ Ministerul Afacerilor Externe al Regatului Danemarcei ▪ Uniunea Europeană (UE) ▪ UN Women Moldova ▪ Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID)	▪ FHI 360 ▪ Ambasada SUA ▪ Misiunea OSCE pentru Moldova ▪ National Endowment for Democracy ▪ Fundația Est-Europeană ▪ Fundația Soros-Moldova ▪ Ambasada Marii Britanii în RM
---	--

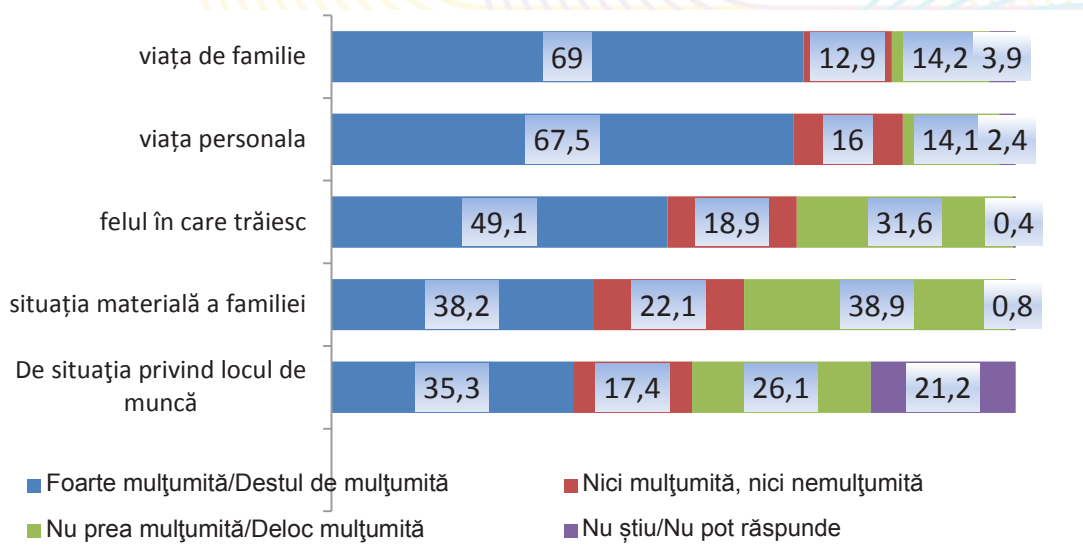
Situația politică din țară a determinat o criză în sectorul asociativ. O cartografiere recentă a ONG-urilor nu s-a efectuat. Numărul donatorilor interesați de dezvoltarea societății civile, de desfășurarea activităților de instruire a populației care ar putea activa în cel de-al treilea sector este redus. Consiliul ONG-urilor nu a actualizat informația de pe site pe parcursul ultimilor patru ani, ceea ce creează dificultăți privind estimarea numărului real de ONG-uri active, precum și a numărului de ONG-uri care au devenit active pe parcursul aceleiași perioade. Același lucru este valabil și pentru integrarea dimensiunii de gen: în pofida faptului că există anumite activități în domeniu, acestea nu sunt cuantificate.

II. CALITATEA VIEȚII FEMEILOR DIN MEDIUL RURAL DE PE AMBELE MALURI ALE RÂULUI NISTRU

2.1. Percepții privind calitatea vieții

Atitudinea respondentelor față de aspectele vieții sociale din mediul rural este relativ pozitivă. Cel mai mult (aprox. 70%) respondentele sunt mulțumite de *viața de familie și viața personală*, acestea caracterizând și sistemul valoric al femeilor din mediul rural. Aspectele economice ce caracterizează *situația materială și condițiile de viață* sunt cele care trezesc cel mai înalt nivel de nemulțumire printre femeile din mediul rural. Astfel, fiecare a treia femeie din mediul rural este puțin mulțumită/deloc mulțumită de felul în care trăiește, de situația materială și de locul de muncă (vezi figura 1).

Figura 1. Ponderea femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului mulțumite de următoarele aspecte, %

În ceea ce privește *situația de la locul de muncă*, studiul atestă aceleași tendințe pentru femeile de pe ambele maluri ale Nistrului. Aproximativ o treime dintre respondentele din dreapta și stânga Nistrului afirmă că sunt puțin mulțumite/deloc mulțumite de situația de la locul de muncă (27,1% dintre respondentele din stânga Nistrului și 24% dintre respondentele din dreapta Nistrului).

În funcție de ceilalți indicatori sociodemografici, constatăm că gradul de nemulțumire față de aspectele economice (condiții de trai, situația materială, situația la locul de muncă) crește odată cu înaintarea în vârstă a respondentelor. Analiza de corelație scoate în evidență aceleași tendințe pentru ambele maluri ale Nistrului. Într-o măsură mai mare sunt nemulțumite femeile în vârstă de 50 ani și mai mult, cu studii joase (studii medii incomplete, școală generală) și venituri joase, femeile divorțate sau văduve.

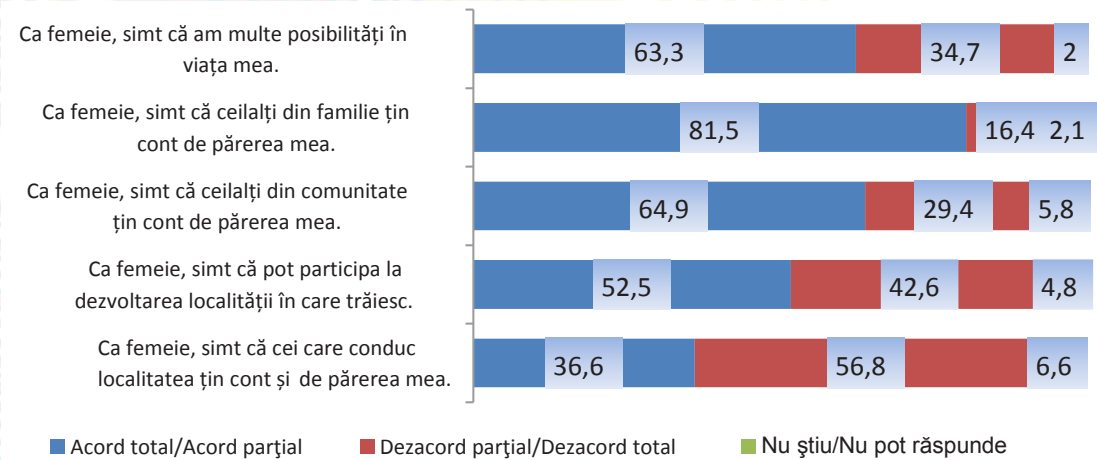
Tabelul 1. Gradul de mulțumire al femeilor față de felul în care trăiesc, situația materială și locul de muncă, %

	Foarte mulțumită	Destul de mulțumită	Nici mulțumită, nici nemulțumită	Nu prea mulțumită	Deloc mulțumită	NȘ/NR
Ponderea femeilor mulțumite de felul în care trăiesc						
Malul drept al r. Nistru	12.1	37.4	28.2	16.7	5.5	0.2
Zona limitrofă	11.2	41.3	25.2	1.0	5.8	0.5
Malul stâng al r. Nistru	11.2	38.0	9.4	33.4	7.6	0.5
Ponderea femeilor mulțumite de situația materială						
Malul drept al r. Nistru	9.2	30.2	35.1	18.5	6.5	0.4
Zona limitrofă	7.3	34.5	31.6	21.8	4.4	0.5
Malul stâng al r. Nistru	9.1	28.2	8.7	38.6	14.2	1.2
Ponderea femeilor mulțumite de locul de muncă						
Malul drept al r. Nistru	7.2	27.9	22.5	13.1	11.6	17.8
Zona limitrofă	9.2	29.6	21.4	15.5	6.8	17.5
Malul stâng al r. Nistru	9.6	25.9	12.4	19.1	8.0	25.0

Nivelul de integrare socială a femeilor din mediul rural a fost evaluat în baza percepțiilor față de funcționalitatea grupurilor sociale din comunitate (*familia, comunitatea, APL*). Chiar dacă respondentele se confruntă cu probleme economice, caracterizate printr-un nivel înalt de nemulțumire față de condițiile de trai și situația materială, totuși mai mult de jumătate dintre respondente afirmă că: simt că au multe posibilități în viață (63,3%); simt că în familie opinia lor este luată în considerație (81%); simt că în comunitate opinia femeilor este luată în considerație (64,9%). Acest fapt atestă un nivel înalt de integrare și interrelaționare a femeilor în următoarele grupuri sociale: *familia, grupurile de vecinătate/comunitare*.

Într-o măsură mai mică – doar 36,3% dintre respondente – opinia lor este luată în considerație de APL (36,3%). Fiecare a doua femeie simte că nu poate participa la dezvoltarea localității în care trăiește (vezi figura 2).

Figura 2. Opinia femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului față de următoarele situații, %

Analiza comparativă pentru malul drept și malul stâng al Nistrului denotă aproximativ aceleași tendințe ale percepțiilor femeilor din mediul rural față de exprimarea și luarea în considerație a opiniei femeii în mediul familial și în comunitate. Totuși, femeile din stânga Nistrului susțin într-o măsură mai mare că opinia lor este luată în considerație în familie și comunitate comparativ cu femeile din dreapta Nistrului (vezi tabelul 2).

Tabelul 2. Percepțiile cu privire la exprimarea și luarea în considerație a opiniei femeilor în familie și în comunitate, dezagregate pe regiuni, %

	Acord total	Acord parțial	Dezacord parțial	Dezacord total	NȘ/NR
Ca femeie, simt că ceilalți din familie țin cont de părerea mea.					
Malul drept al r. Nistru	42.6	35.4	13.9	6.0	2.0
Zona limitrofă	50.1	31.0	12.1	3.9	2.9
Malul stâng al r. Nistru	45.8	39.1	8.5	4.3	2.3
Ca femeie, simt că ceilalți din comunitate țin cont de părerea mea.					
Malul drept al r. Nistru	18.4	39.7	25.5	10.4	6.1
Zona limitrofă	22.7	38.0	28.4	6.5	4.4
Malul stâng al r. Nistru	28.0	43.9	14.6	8.1	5.4

Percepția privind nivelul de implicare a femeilor din mediul rural în dezvoltarea localității diferă în cazul celor două maluri ale Nistrului. Studiul percepțiilor cu privire la participarea femeilor la diferite activități din comunitate/activități civice scoate în evidență că femeile din dreapta Nistrului (59,6%) consideră că pot participa la dezvoltarea comunității în care trăiesc într-o măsură mai mare comparativ cu femeile din stânga Nistrului (45,5%). Aceeași situație se atestă în cazul relaționării femeilor cu APL. 44,4% dintre femeile din dreapta Nistrului afirmă că opinia și problemele cu care se confruntă sunt luate în considerație de conducerea comunităților în care locuiesc, comparativ cu 28,8% dintre femeile din stânga Nistrului (vezi tabelul 3).

În funcție de alți indicatori sociodemografici, constatăm că percepțiile privind nivelul de implicare a femeilor din stânga și din dreapta Nistrului în dezvoltarea comunității este mai mare în cazul femeilor tinere, cu studii avansate și cu venituri medii și înalte.

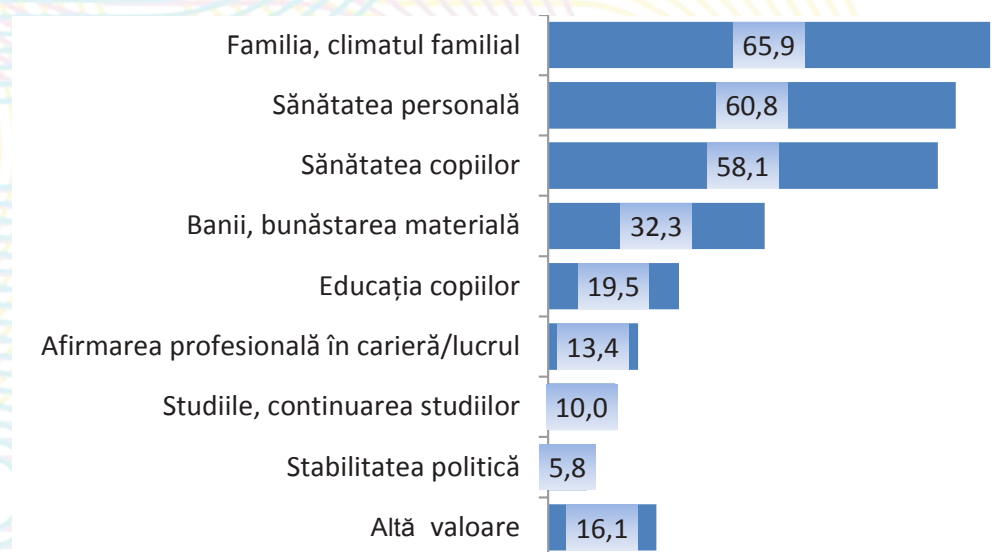
Tabelul 3. Percepțiile cu privire la exprimarea și luarea în considerație a opiniei femeilor de APL, dezagregate pe zone, %

	Acord total	Acord parțial	Dezacord parțial	Dezacord total	NȘ/NR
Ca femeie, simt că pot participa la dezvoltarea localității în care trăiesc.					
Malul drept al r. Nistru	22.1	37.5	22.6	13.3	4.5
Zona limitrofă	33.0	31.6	21.9	9.2	4.4
Malul stâng al r. Nistru	17.0	28.5	18.3	31.1	5.1
Ca femeie, simt că cei care conduc localitatea în care trăiesc țin cont și de problemele/propunerile mele.					
Malul drept al r. Nistru	12.4	32.0	30.2	20.2	5.2
Zona limitrofă	17.6	27.6	32.6	18.7	3.6
Malul stâng al r. Nistru	9.4	19.4	21.8	41.1	7.9

Principalele valori ale femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului sunt: *familia/climatul familial, sănătatea, bunăstarea materială și educația copiilor*. Mai puțin importante sunt următoarele valori: afirmarea profesională (13,4%), continuarea studiilor (10%), stabilitatea politică (5,8%), prietenii (5,3%), securitatea familiei în raport cu conflictele, violența și criminalitatea (2,7%) etc. (vezi figura 3).

Analiza sistemului valoric al femeilor din mediul rural confirmă viziunea tradițională, potrivit căreia rolul femeii la sat este să creeze o familie și să-și crească copiii. Necesitatea studiilor și afirmarea profesională a femeilor nu reprezintă o prioritate valorică, acest fapt cauzând vulnerabilități economice pentru majoritatea femeilor din mediul rural.

Figura 3. Sistemul de valori al femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale r. Nistru, %

Analiza comparativă pentru malul drept și malul stâng al Nistrului nu evidențiază deosebiri în sistemul valoric al respondentelor. Astfel, atât pentru femeile din dreapta Nistrului, cât și pentru femeile din stânga Nistrului, *familia și sănătatea reprezintă valori fundamentale*.

Securitatea familiei și stabilitatea politică nu reprezintă valori-cheie pentru femeile din mediul rural, fiind amplasate la capătul listei de valori. Stabilitatea politică este apreciată mai mult de femeile din dreapta Nistrului, iar securitatea familiei în raport cu conflictele, violența și criminalitatea – de către femeile din stânga Nistrului și zona limitrofă (vezi tabelul 4).

Tabelul 4. Distribuția pe zone a sistemului de valori al femeilor de pe ambele maluri ale Nistrului

	Malul drept al r. Nistru	Zona limitrofă	Malul stâng al r. Nistru
Sănătatea personală	47.5	55.2	74.0
Familia, climatul familial	61.8	66.3	69.8
Sănătatea copiilor	48.8	65.1	67.1
Educația copiilor	16.2	29.5	23.0
Banii, bunăstarea materială	43.1	20.5	21.5
Studiile, continuarea studiilor	12.4	9.1	7.7
Afirmarea profesională	21.3	6.3	5.4

Securitatea familiei în raport cu conflictele, violența și criminalitatea	1.9	3.6	3.4
Stabilitatea politică	10.5	4.4	1.4

Chiar dacă se confruntă cu o multitudine de probleme sociale, femeile din mediul rural au o percepție optimistă a viitorului (61,2%). Doar 10% dintre respondente afirmă că sunt pesimiste atunci când se gândesc la viitor. Analiza comparativă pentru malul drept și malul stâng al Nistrului atestă un nivel de optimism mai înalt în rândul femeilor de pe malul drept al Nistrului și al celor din localitățile din zona de securitate (vezi figura 5).

Figura 4. Atitudinea față de viitor a femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale r. Nistru, %

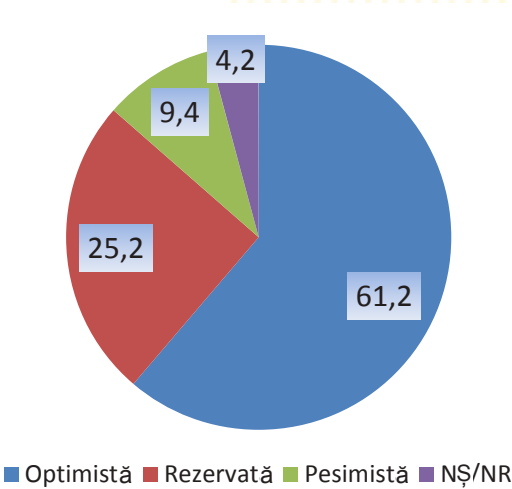
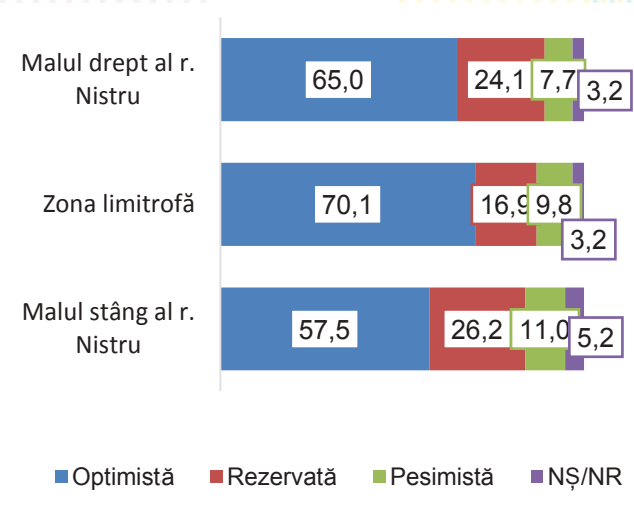

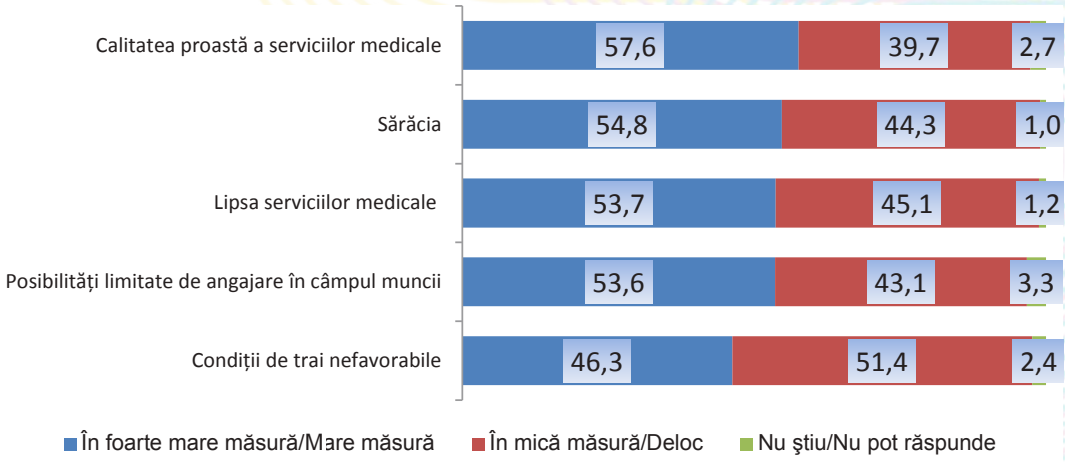
Figura 5. Atitudinea față de viitor a femeilor din mediul rural, după regiuni, %

2.2. Probleme sociale

Principalele probleme sociale care afectează femeile din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului sunt: calitatea proastă a serviciilor medicale (57.6%) sau lipsa serviciilor medicale (53%), sărăcia, asociată cu condiții de trai nefavorabile și posibilități reduse de angajare în câmpul muncii (vezi figura 6).

Figura 6. Principalele probleme cu care se confruntă respondentele de pe ambele maluri ale r. Nistru, % (partea 1)

Sărăcia și migrația de muncă a populației economic active creează în lanț multiple probleme sociale: îmbătrânirea populației rurale, creșterea ratei de morbiditate în mediul rural, scăderea numărului populației și lipsa tinerilor în comunitate sunt doar câteva probleme menționate de către participantele la discuțiile de grup. Femeile participante la discuțiile de grup au afirmat că uneori, ca refugiu în fața problemelor economice, „o bună parte a populației din mediul rural consumă alcool și degradează social”. Este posibil ca aceste comportamente adictive să apară ca reacție disfuncțională la situațiile stresante, la lipsa soluțiilor și a resurselor și dată fiind acceptarea socială a consumului de alcool. Femeile participante la discuțiile desfășurate în cadrul studiului au semnalat faptul că consumul excesiv de alcool crește riscul violenței asupra femeii. Chiar dacă sondajul nu atestă că problema violenței este o problemă majoră ce afectează femeile (13,7% dintre respondente consideră că această problemă le afectează), totuși cercetarea calitativă ne permite să constatăm că aproximativ jumătate din populația rurală este afectată de acest fenomen (vezi capitolul 6, paragraful 6.2, „Violența asupra femeii”).

„În mare parte, problemele femeilor de pe malul drept și stâng al Nistrului sunt aceleași, doar că, probabil, este timpul ca ele să iasă din această zonă inhibată și să spună că ele vor să fie susținute sau ajutate. Există problema traficului, a violenței împotriva femeii, dar structurile din Transnistria vor nega că au asemenea probleme legate de femei. La momentul actual Tiraspolul vrea să prezinte că la ei totul este bine la acest capitol, cu excepția aspectului economic.” (I_MD_expert_7)

„Sărăcia este cea mai mare problemă din mediul rural: lipsa banilor, care vine din lipsa locurilor de muncă și emigrația la muncă peste hotare înrăutățește situația bătrânilor, rămași fără îngrijire. Cine să aibă grijă de ei dacă rudele au plecat peste hotare. Asistentul social nu mai are timp de toți. Femeile sunt pocnite, insultate... da, violența în familie este peste o casă la noi. Și unde să se ducă ele... și ce face poliția? Poliția face un dosar penal și îl pune să plătească o sumă de bani. Tot din familie se iau banii pentru amendă.” (FG_MD_Zonă_limitrofă)

Participantele la studiu au menționat că „femeile din stânga Nistrului sunt diferite de femeile din dreapta Nistrului”. Populația din stânga Nistrului (deopotrivă femeile și bărbații) este percepută de către participantele din dreapta Nistrului ca fiind „modestă, inhibată, retrasă și fără de inițiativă”. Aceste caracteristici ar putea determina un nivel destul de scăzut de implicare a femeilor din stânga Nistrului în viața comunității. În viziunea interviuatelelor, viața socială pe malul stâng nu a suportat careva schimbări de pe timpul Uniunii Sovietice. Mentalitatea, valorile și condițiile de trai/infrastructura fizică a satelor au rămas aceleași.

„Nu este nicio schimbare la nivel de infrastructură: dacă vrei să vezi cum era în Uniunea Sovietică, atunci mergi acolo. În sate nu s-a schimbat nimic... acolo, ca oamenii să circule, ei au transport doar de două ori pe zi, comparativ cu noi, malul drept, care avem transport divers.” (I_MD_APL_1)

Unii intervievați consideră că „femeile de pe ambele maluri ale Nistrului se confruntă cu aceleași probleme comune pentru toată republica și că nu există careva probleme specifice regiunii. În linii generale, problemele femeilor sunt: șomajul în rândul femeilor, alcoolismul în rândul femeilor, violența domestică etc.” (I_MS_APL_5). Problemele sunt aceleași, doar că nivelul de informare al femeilor din stânga Nistrului este mult mai redus. În mare parte, femeile nu cunosc unde să se adreseze și ce posibilități există pentru soluționarea problemelor cu care se confruntă. Unele femei „rabdă în tăcere” din viziuni tradiționale, considerând că „gunoiul nu trebuie scos din casă” (I_MS_expert_9).

Expertii din stânga Nistrului menționează că multe probleme sunt datorate statutului de stat închis, fapt ce limitează toate inițiativele de intervenție și dezvoltare (I_MS_expert_8). Cele mai afectate persoane în mediul rural sunt femeile casnice/vârstnice, femeile care muncesc în agricultură și femeile cu mulți copii. Crește rapid ponderea femeilor în etate, care necesită diverse tipuri de servicii sociale și medicale la nivel rural.

Multe din problemele cu care confruntă femeile sunt din cauza stereotipurilor tradiționale și a viziunii patriarhale, potrivit căreia locul femeii este la bucătărie, și nu acolo unde se iau deciziile. Viziunile stereotipizate privind rolurile femeii se regăsesc mai mult la populația din stânga Nistrului comparativ cu celelalte regiuni. Chiar dacă practicile demonstrează că participarea femeii la conducere și la procesele decizionale este eficientă (în cazul satului Scoreni din r. Strășeni, se atestă că venirea la conducere a unei femei a determinat un nivel mai mare de investiții și de proiecte de dezvoltare locală în comunitate: renovarea integrală a drumului central din sat, parteneriate cu liderii economici privind angajarea în câmpul muncii a femeilor casnice, renovarea grădiniței și a școlii din sat etc.), totuși în multe comunități se denotă o lipsă de încredere în faptul că o femeie ar putea face față dezbaterilor strategice pentru țară.

Problemele referitoare la calitatea proastă a serviciilor medicale sau lipsa acestora sunt resimțite mai mult de către femeile din stânga Nistrului (aprox. 60%), comparativ cu femeile din dreapta Nistrului și zona limitrofă (aprox. 50%) (vezi capitolul 5, „Sănătatea femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului”). Situația economică precară și sărăcia afectează la fel femeile din cele trei subeșantioane. Problemele cauzate de posibilitățile limitate de angajare în câmpul muncii și de condițiile nefavorabile de trai afectează într-o măsură mai mare femeile din stânga Nistrului comparativ cu celelalte categorii de respondente (vezi tabelul 5).

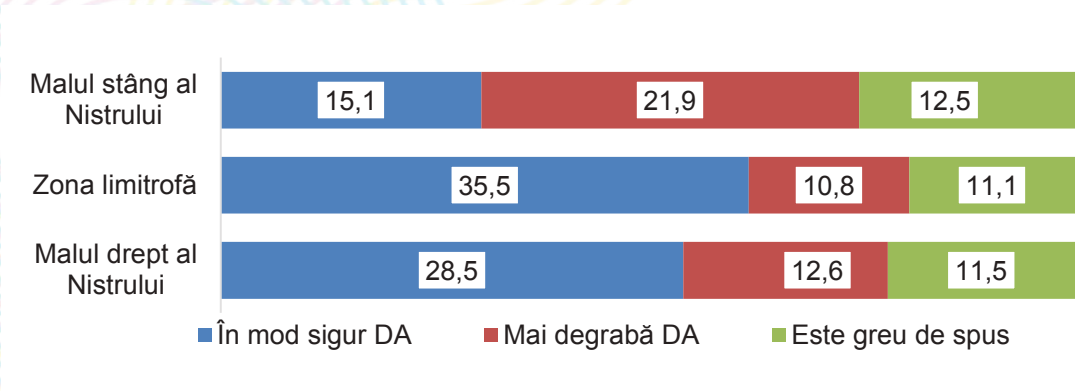
Tabelul 5. Distribuția pe zone a problemelor care afectează în foarte mare măsură/mare măsură femeile de pe ambele maluri ale Nistrului, % (partea 1)

	Malul drept al r. Nistru	Zona limitrofă	Malul stâng al r. Nistru
Calitatea proastă a serviciilor medicale	53.3	50.3	62.4
Sărăcia	54.4	53.3	55.2
Lipsa serviciilor medicale	46.1	49.3	61.7
Posibilități limitate de angajare în câmpul muncii	47.3	50.1	59.9
Condiții de trai nefavorabile	37.7	44.1	55.0

O altă problemă care afectează direct situația familiei, climatul familial, funcționalitatea familiei, structura demografică a țării este *migrația de muncă (economică)*. Studiul a cuprins tendințele migraționale ale femeilor și a analizat dorința și disponibilitatea femeilor de a pleca la muncă peste hotare. Datele studiului atestă că fiecare a cincea femeie din mediul rural (21,7%), în mod sigur, dorește să plece la muncă peste hotare în cazul în care este o astfel de posibilitate, iar 17,3% dintre respondente, chiar dacă nu sunt sigure, vor opta *mai degrabă* pentru emigrare.

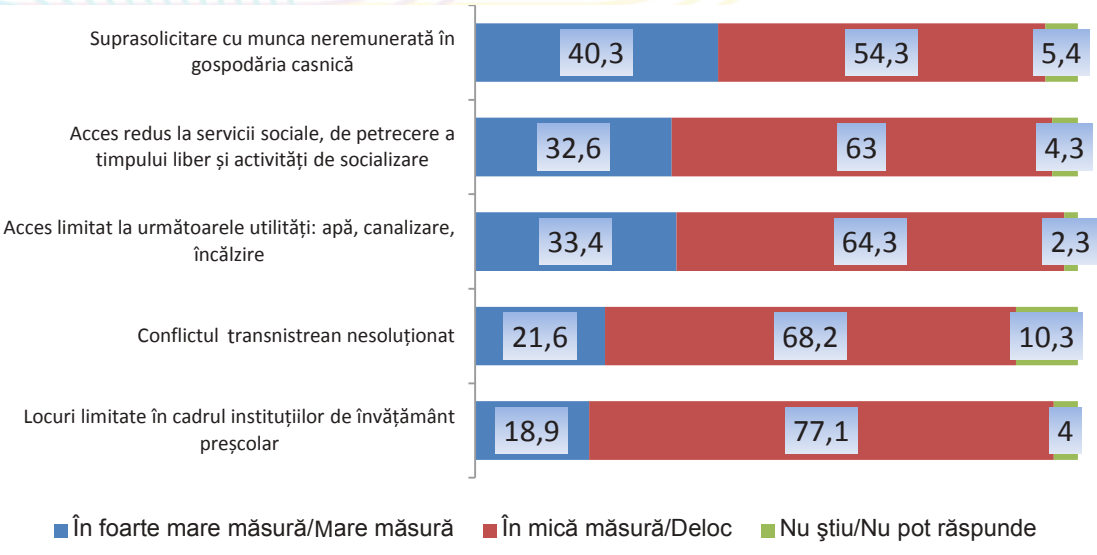
Analiza comparativă pe regiuni ne permite să constatăm o tendință mai mare de emigrare manifestată de femeile din dreapta Nistrului și zona de securitate, comparativ cu femeile din stânga Nistrului. Acest fapt se datorează politicii migraționale a ușilor deschise/liberei circulații și creșterii nivelului de sărăcie în mediul rural (lipsa perspectivelor de angajare, servicii medicale de calitate joasă, lipsa centrelor de agrement cultural etc.) (vezi figura 7).

Figura 7. Ponderea femeilor din mediul rural care intenționează să emigreze în scop de muncă, %

Într-o măsură mai mică, femeile din mediul rural consideră că sunt afectate de probleme referitoare la suprasolicitatea cu muncă casnică, neremunerată (40,3%), acces redus la servicii sociale și de petrecere a timpului liber (32,6%), acces limitat la apă, canalizare și încălzire (33,4%), conflictul transnistrean nesoluționat (21%), violență în familie etc.

Figura 8. Principalele probleme cu care se confruntă respondentele din mediul rural de pe ambele maluri ale r. Nistru, % (partea 2)

Problema conflictului transnistrean nesoluționat afectează mai mult femeile din dreapta Nistrului și femeile care locuiesc în localitățile din imediata apropiere de zona de securitate, comparativ cu femeile din stânga Nistrului (vezi capitolul 7, „Cunoștințe și atitudini despre conflictul transnistrean nesoluționat”).

Tabelul 6. Distribuția pe zone a problemelor care afectează în foarte mare măsură/mare măsură femeile de pe ambele maluri ale Nistrului (partea 2), %

	Malul drept al r. Nistru	Zona limitrofă	Malul stâng al r. Nistru
Suprasolicitare cu muncă nere-munerată în gospodăria casnică	42.1	43.1	38.5

Acces redus la servicii sociale, de petrecere a timpului liber și activități de socializare	37.4	35.4	27.7
Acces limitat la următoarele utilități: apă, canalizare, încălzire	38.7	41.2	28.2
Conflictul transnistrean nesoluționat	25.1	31.7	18
Locuri limitate în instituțiile de învățământ preșcolar	29.4	28.8	8.4

Nu toți reprezentanții APL conștientizează că femeile au probleme în comunitate. Aceștia consideră că problemele menționate sunt caracteristice în egală măsură femeilor și bărbaților. Din acest considerent, problemele femeilor rareori ajung să fie discutate la ședințele consiliului raional.

„Eu nu văd careva probleme. Dacă și sunt probleme, atunci ele sunt generale pentru toată populația. Poate că da, un anumit ajutor trebuie de oferit omului, de exemplu să dai lemne pentru iarnă pentru cei care nu au sistem conectat la gaz etc. Aceste probleme, da, există la noi, dar altceva nu.”
(I_MS_APL_3)

2.3. Condițiile de trai și accesul la serviciile de bază

Condițiile de trai și accesul femeilor la bunurile și serviciile de bază reprezintă elemente importante ale evaluării calității vieții cetățenilor. În baza eșantionului cercetat, constatăm că 90% din populația cercetată are acces la bunurile de bază: *electricitate, televizor, telefonie mobilă și fixă, frigider, aragaz conectat la gaze*. Majoritatea respondentelor (70%) *dețin computer cu conexiune la internet, au acces la sistemul de apă și canalizare, încălzire autonomă*. Doar o treime dintre femei au acces în propria gospodărie la *automobil funcțional* (38,1%), care reprezintă una dintre sursele de acces la serviciile (educaționale și medicale) de la nivelul comunitar și raional.

Analiza comparativă a condițiilor de trai ale femeilor din dreapta și stânga Nistrului atestă aproximativ aceleași tendințe, cu excepția câtorva indicatori: populația feminină din stânga Nistrului are un acces mai mare la *sistemul de canalizare, încălzire autonomă și sistemul de apă centralizat* comparativ cu populația feminină din dreapta Nistrului (vezi tabelul 7).

Tabelul 7. Accesul femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului la bunuri de bază în gospodărie, %

	Da	Malul drept al Nistrului	Zona limitrofă	Malul stâng al Nistrului
Televizor funcțional	97.3	96.8	93.3	97.7
Computer funcțional	71.8	62.6	64.8	81.4
Conexiune la internet	73.2	66.0	68.9	80.7
Telefonie fixă	89.4	86.2	85.1	92.5
Telefonie mobilă	90.6	86.1	88.1	95.6
Frigider funcțional	96.5	93.4	94.9	99.7
Mașină de spălat	83.0	80.9	82.1	85.3

Climatizor	19.7	17.9	8.9	21.4
Plită/Aragaz conectat la gaze	91.3	87.2	76.7	95.4
Automobil	38.1	36.7	38.6	39.4
Acces la sistem de apă centralizat/ robinet în casă	74.9	62.4	48.7	87.6
Sistem centralizat de încălzire	19.6	26.1	15.4	13.2
Încălzire autonomă	67.4	48.0	34.0	87.4
Sistem de canalizare	57.6	42.8	47.9	73.0
Electricitate	97.9	97.2	98.3	98.8

Analiza accesului femeilor la principalele instituții din comunitate atestă că aproximativ fiecare femeie are acces la serviciile prestate de autoritățile publice (primărie, consiliu local), de instituțiile publice (instituții de învățământ) și biserică.

Studiul atestă diferențe privind accesul femeilor din dreapta și din stânga Nistrului la instituțiile din comunitate. Femeile din stânga Nistrului au un acces mai redus la servicii educaționale prestate de instituțiile de învățământ, la servicii medicale (centrul medicilor de familie), servicii pentru tineri în comunitate, formare profesională și perfecționare continuă și servicii media, comparativ cu femeile din dreapta Nistrului (vezi tabelul 8).

Tabelul 8. Accesul femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului la instituțiile din comunitate, %

	Total	Malul drept al Nistrului	Zona limitrofă	Malul stâng al Nistrului
Consiliul local	98.7	100.0	85.4	99.0
Preot/Consiliul bisericesc sau organiza- ții religioase/Biserică locală	98.2	99.0	100.0	97.4
Poliția	96.1	95.4	80.7	96.7
Primăria	91.2	100.0	85.4	82.4
Instituție de învățământ preșcolar	87.1	97.9	92.3	76.1
Farmacie	78.6	68.2	50.6	89.2
Centre de agrement/instituții de petre- cere a timpului liber (casă de cultură, sală de concerte, cafenele)	69.4	50.6	37.1	88.7
Instituție de învățământ gimnazial	47.3	87.8	80.3	6.3
Centrul medicilor de familie	41.4	82.0	80.2	0.2
Centre care prestează servicii de asis- tență medicală persoanelor în etate și persoanelor cu dizabilități	15.6	18.6	23.3	12.7
Organizații neguvernamentale (centru de sănătate prietenos tinerilor etc.)	15.4	12.4	13.2	18.4
Instituție de învățământ liceal	12.8	25.2	24.5	0.3

Centre de zi pentru tineri	6.3	12.4	13.2	0.2
Mass-media locală (presă, radio, televiziune)	5.8	9.4	6.6	2.3
Instituții de formare profesională și perfecționare continuă	1.3	2.3	6.6	0.3

Nivelul de implicare a instituțiilor din comunitate în soluționarea problemelor care afectează femeile din mediul rural este destul de redus. Într-o măsură mai mare, femeile sunt susținute de instituțiile publice: *centrul medicilor de familie (49,3%), instituțiile de învățământ (43,6%), biserică (43,4%), centrele de zi pentru tineri (39,9%)*. Mai puțin, în soluționarea problemelor sociale cu care se confruntă femeile din mediul rural se implică: instituțiile de ordine publică (Poliția – 36%), ONG-urile (35.2%), consiliul local (31%) etc. (vezi tabelul 9).

Tabelul 9. Instituțiile din comunitate care se implică în foarte mare măsură/mare măsură în soluționarea problemelor cu care se confruntă femeile din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului, % (partea 1)

	În foarte mare măsură/Mare măsură	Malul drept al Nistrului	Zona limitrofă	Malul stâng al Nistrului
Centrul medicilor de familie (N=428)	49.3	49.1	46.8	100
Instituție de învățământ liceal (N=132)	43.6	43.6	42.0	48.6
Preot/Consiliul bisericesc sau organizații religioase/ Biserică locală (N=1017)	43.4	60.6	53.3	26.1
Centre de zi pentru tineri (N=66)	39.9	41.0	48.9	0.0
Instituție de învățământ gimnazial (N=490)	39.1	40.0	42.0	27.9
Mass-media locală (presă, radio, TV) (N=60)	39.9	45.9	20.0	16.0
Farmacie (N=815)	38.4	48.2	52.2	30.7

Analiza de corelație scoate în evidență diferențe privind nivelul de implicare al instituțiilor din comunitate în soluționarea problemelor cu care se confruntă femeile. Cu excepția centrului medicilor de familie și a instituțiilor de învățământ, celelalte instituții publice și private din comunitățile rurale din stânga Nistrului se implică destul de puțin în susținerea femeilor. Comparativ cu comunitățile din dreapta Nistrului, nivelul de implicare al instituțiilor publice din stânga Nistrului în ajutorarea și susținerea femeilor din comunitate este de două ori mai redus (vezi tabelul 10).

Tabelul 10. Nivelul de implicare al instituțiilor din comunitate în soluționarea problemelor cu care se confruntă femeile din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului, % (partea 2)

	În foarte mare măsură/ Mare măsură	Malul drept al Nistrului	Zona limitrofă	Malul stâng al Nistrului
Poliție (N=995)	36.1	47.4	48.7	25.1

Organizații neguvernamentale (centru de sănătate prietenos tinerilor ș.a.) (N=160)	35.2	59.6	58.3	18.9
Primărie (N=945)	34.1	49	48.8	16.2
Centre care prestează servicii de asistență medicală persoanelor în etate și persoanelor cu dizabilități (N=161)	34.7	42.5	50.9	23.5
Consiliul local (N=1022)	31.0	45.2	42.8	16.5

Administrația publică locală are un rol activ în soluționarea problemelor cu care se confruntă populația feminină. Chiar dacă APL nu abordează în mod special problemele femeilor, multe din acțiunile realizate au avut un impact pozitiv asupra populației, inclusiv asupra femeilor.

În colaborare cu sectorul asociativ și cu suportul donatorilor au fost implementate o serie de proiecte comunitare, care au contribuit la creșterea calității vieții femeilor din mediul rural: *iluminarea stradală, proiecte de gazificare a comunităților rurale, crearea centrelor pentru persoanele cu cerințe educaționale speciale în cadrul școlii, proiecte de aprovizionare cu apă potabilă a populației din mediul rural, capacitatea femeilor privind dezvoltarea propriilor afaceri etc.*

Multe din aceste inițiative nu s-ar fi realizat fără susținerea donatorilor internaționali. Proiectele sus-menționate au fost implementate atât pe malul drept, cât și pe malul stâng al Nistrului. Cu toate acestea, infrastructura comunităților rurale din stânga Nistrului este subdezvoltată comparativ cu comunitățile rurale din dreapta Nistrului.

„Posibilități de accesare a proiectelor de dezvoltare pe malul stâng al Nistrului sunt mult mai puține, reprezentanții mediului asociativ confruntându-se cu numeroase bariere administrative în procesul de aplicare și elaborare a planurilor strategice.” (I_MS_femeie lider _10)

Multe dintre proiectele realizate au presupus un parteneriat între ONG-urile de pe ambele maluri ale Nistrului (vezi capitolul 1, paragraful 1.2, „Inițiative ale partenerilor de dezvoltare și ale societății civile de pe ambele maluri ale r. Nistru”). Tematica femeilor este pusă în discuție mai mult în cadrul proiectelor care se implementează în sate. Beneficiile acestor acțiuni au constatat în dezvoltarea infrastructurii comunitare (reparația drumurilor din comunitățile rurale, reparația edificiilor școlare și a caselor de cultură), crearea serviciilor de suport pentru grupurile vulnerabile.

„Un milion de lei s-a investit în grădinița de copii, ceea ce a schimbat viața femeilor și mentalitatea. A fost proiectul Primăriei. În prezent toate educatoarele din cadrul grădiniței au studii superioare, și asta datorită îndemnului meu ca primară, am susținut creșterea nivelului de instruire a femeilor din sat pentru a le oferi un salariu mai mare. Noi le-am motivat pe ele să vină în sat, am motivat cu condiții bune de lucru.” (I_MD_APL_1)

Nivelul de implicare al APL în soluționarea problemelor femeilor depinde și de nivelul de cunoștințe și interes al primarului/primareii. Primarii care sunt foști directori de școală și femeile primare abordează mai mult problemele femeilor din comunitate. Lipsa ONG-urilor locale împiedică mult implicarea comunității în soluționarea problemelor din comunitate. În acest sens, grupele de inițiativă locală și asociațiile de părinți din școală reprezintă structurile de bază în ceea ce privește dezvoltarea comportamentului civic al sătenilor.

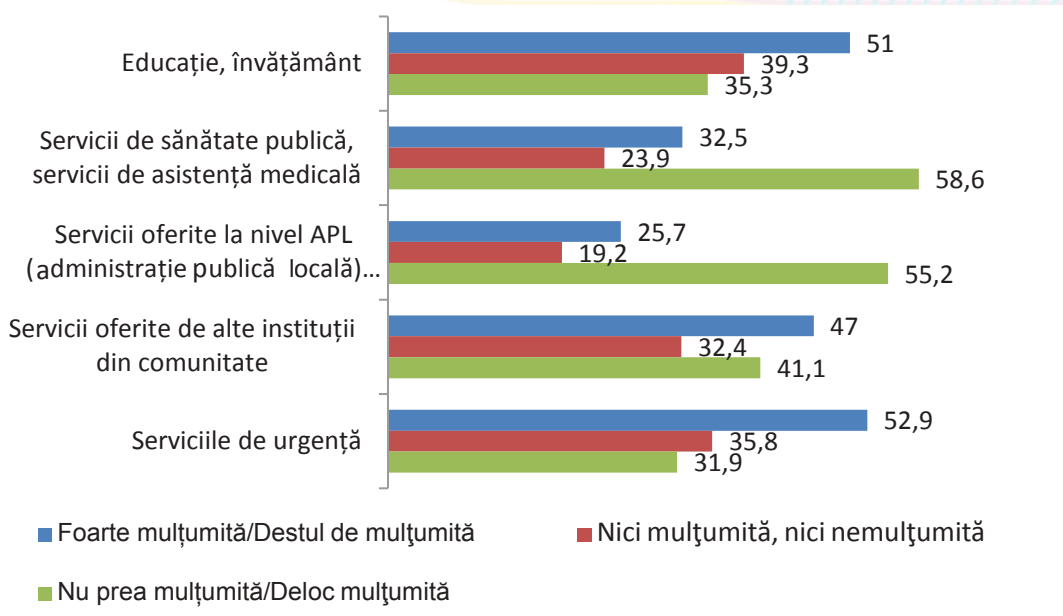
Principalul rol al APL este de a informa, a susține și a oferi servicii publice diverselor categorii de populație, inclusiv femeilor. Prioritățile APL în ceea ce privește situația femeilor din comunitate sunt axate pe asigurarea unor condiții de trai decente femeilor din mediul rural. O activitate inovatoare, pe care o realizează unii primari participanți la studiu, este analiza bugetelor locale din perspectiva de gen. În acest sens, a fost elaborat un curs de instruire pentru APL și mediul asociativ. De asemenea, cu suportul donatorilor au fost făcute instruirii pe tema egalității de gen pentru președinții consiliilor raionale etc.

În multe comunități se simte o „prăpastie mare între nevoile femeilor și prioritățile APL. Reprezentanții acestor grupuri parcă vorbesc în limbi diferite, femeile nu se simt auzite” (I_MD_femeie_lider_3). În acest sens, femeile ar trebui să fie mult mai active, să cunoască drepturile lor și să solicite APL o implicare mai mare în soluționarea problemelor sociale.

„Si femeile trebuie să-și cunoască drepturile, pentru că ele se plâng... dar nu scriu petiții, nu depun cereri, nu solicită APL-ului să se implice sau să rezolve anumite cazuri. Poate e din cauza că nu-și cunosc drepturile sau poate așteaptă totul de-a gata.” (I_MD_femeie_lider_3)

Cele mai calitative servicii oferite la nivel comunitar sunt, în opinia respondentelor: serviciile de urgență (52,9%), serviciile educaționale (51%), serviciile oferite de instituțiile comunitare, precum biserica, centrele de zi pentru copii etc. (47%), și serviciile de sănătate publică (32,5%). Administrația publică locală se clasează la coada listei, fiind apreciată doar de 25,7% dintre femeile intervievate (vezi figura 9).

Figura 9. Gradul de mulțumire al respondentelor față de calitatea serviciilor din comunitate, %

III. STUDIILE ȘI NIVELUL DE EDUCAȚIE AL FEMEILOR DIN MEDIUL RURAL DE PE AMBELE MALURI ALE RÂULUI NISTRU

3.1. Nivelul de studii

Cercetarea a analizat nivelul de studii și educația femeilor din aceste grupuri pentru a elucida care sunt grupurile mai mari de femei în localitățile rurale după criteriul studii finalizate. Astfel, din grupul femeilor din localitățile de pe malul drept al Nistrului, majoritatea (35,1%) sunt femei cu studii generale/profesionale, în timp ce în grupul femeilor din localitățile de pe malul stâng al Nistrului acest procent este mai mare și constituie 41,6% (vezi tabelul 11).

În grupul femeilor din localitățile de pe malul stâng al Nistrului sunt mai puține femei cu studii de liceu/colegiu – doar 9,5%, în timp ce numărul femeilor cu studii superioare este mai înalt (28,8%) (vezi tabelul 11).

Tabelul 11. Nivelul de educație al femeilor din mediul rural, pe regiuni, %

	Malul drept al Nistrului	Zona limitrofă	Malul stâng al Nistrului
Studii medii incomplete	23.6	22.5	19.7
Școală generală/ profesională	35.1	37.3	41.6
Liceu/Colegiu	19.7	17.0	9.5
Studii superioare	20.6	22.0	28.8

Și în grupul femeilor din localitățile din zona limitrofă predomină femeile cu studii generale/profesionale, subgrupul femeilor cu studii medii incomplete constituie 22,5%, iar ponderea femeilor cu studii superioare este aproximativ la fel cu cea din grupul femeilor din localitățile de pe malul drept și stâng al Nistrului.

În localitățile din zona limitrofă, numărul femeilor cu studii de liceu și/sau colegiu (17%) este aproximativ același ca numărul similar al femeilor din localitățile de pe malul drept al Nistrului (19,7%), fiind în mare decalaj cu procentul femeilor cu același nivel de studii din localitățile de pe malul stâng al Nistrului (9,5%).

Analiza comparativă a nivelului de studii pe subșantioanele din cele trei categorii de localități a scos în evidență câteva particularități. Din datele disponibile în cercetare se atestă faptul că din totalul eșantionului cu cele trei subșantioane, grupul cel mare îl constituie femeile cu studii profesionale și medii incomplete, iar grupul cel mai mic este format din femei cu studii de masterat și doctorat, pe de o parte, și cele fără studii sau cu studii primare neîncheiate, pe de altă parte. Totodată, procentul femeilor cu studii superioare incomplete (licență) este aproximativ același în toate cele trei grupuri de femei. Femei cu studii la școala profesională, precum și cu studii superioare complete sunt mai multe în localitățile de pe malul stâng al Nistrului.

Tabelul 12. Nivelul de studii și distribuția pe subeșantioane, %

	Total pentru cele trei regiuni	Malul drept al Nistrului	Zona limitrofă	Malul stâng al Nistrului
Fără studii, primare neterminate (până la 4 clase)	0.9	1.4	1.0	0.4
Primare (4 clase)	2.7	1.6	2.6	3.9
Studii medii incomplete (9 clase)	18.0	20.6	18.8	15.4
Școală generală (10-11 clase)	14.5	17.1	16.4	11.7
Liceu (12 clase)	4.2	8.0	4.9	0.5
Școală de meserii (1 an de studii)	4.2	5.1	5.0	3.4
Școală profesională (3 ani de studii)	19.6	12.8	15.9	26.5
Colegiu (2-5 ani de studii)	10.4	11.7	12.1	9.0
Studii superioare incomplete (licență) (3 ani de studii)	11.9	12.3	11.5	11.7
Studii superioare complete (masterat) (4-6 ani de studii)	12.3	7.7	9.7	16.8
Masterat, Doctorat	0.5	0.6	0.9	0.3

3.2. Percepții cu privire la importanța studiilor

Interviurile și discuțiile în grupuri, atât cu femei activ implicate, cât și cu femei din grupurile pasive sau minoritare, au scos în evidență faptul că femeile din zonele rurale acordă o valoare mare studiilor; majoritatea argumentând, în favoarea copiilor, interesul lor ca aceștia să-și continue studiile, în pofida unor probleme economice ale familiei.

„Am visat să fiu educatoare, dar părinții nu au avut bani pe timpuri să mă țină la studii. Îmi doream mereu să revin la studii, dar soțul meu râdea de mine, și nici chiar la fără frecvență nu am putut da, din cauza că el nu m-a susținut. Acum tare mult regret, și el tot are regrete. În schimb, am reușit să fac asta cu copiii mei, ambii au studii superioare și au locuri bune de muncă la Comrat și la Chișinău. Totuși, dacă în tinerețe eram mai curajoasă și nu-l ascultam așa de mult pe soțul meu, era să avem altă viață, cu siguranță mai bună.” (FG_MD_UTAG)

Unele participante la cercetarea calitativă apreciază nivelul de studii al femeilor ca fiind o carte de vizită pentru viață, căci, chiar dacă nu ajung să profeseze după absolvire, din lipsa oportunităților la sat, șansele lor de afirmare ar fi mai mari.

„Dacă femeile rome ar avea studii mai bune, indiferent că lucrează sau nu, eu aș fi vrut, și sigur că aș reuși, să le implic mai mult în viața comunității și chiar în politică. Prin exemplul meu de femeie romă care a reușit. La noi în sat romeii sunt apreciați, pentru că sunt gospodari și pentru că au studii. Dacă mai multe femei ar fi avut parte de mai multe instruirii, conferințe, traininguri, cum se întâmplă la Chișinău, sigur că ar fi fost mai multe femei rome în domenii mai importante de activitate și la nivel decizional, și antreprenorial.” (I_MD_femeie lider_5)

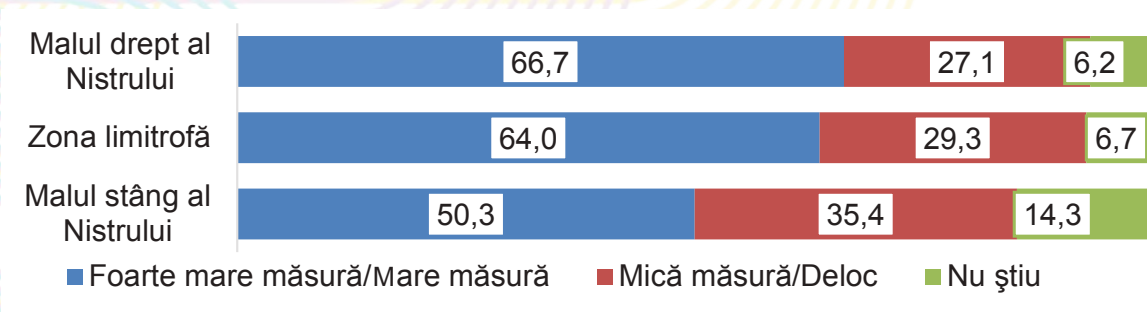
În schimb, femeile cu un grad de participare mai redus par să fie sceptice cu privire la continuarea studiilor sau la cursurile de recalificare profesională, argumentând în mare parte prin lipsa oportunităților de angajare sau prin salariile mici.

„Nu există o siguranță de 100% că tu o să lucrezi după profesie, înainte se dădea o îndreptare, dar acum nu este. Doar să fie cu speranță, ca să ai de lucru și să fie plătit, atunci da, dar altfel... pentru ce?” (FG_MD_Zonă_limitrofă)

Deși femeile implicate în cercetarea cantitativă nu au cel mai înalt nivel de educație, 58,7% dintre respondente consideră că obținerea unor studii mai înalte le-ar îmbunătăți viața, în timp ce doar 12,9% nu văd o legătură între nivelul de studii și calitatea vieții.

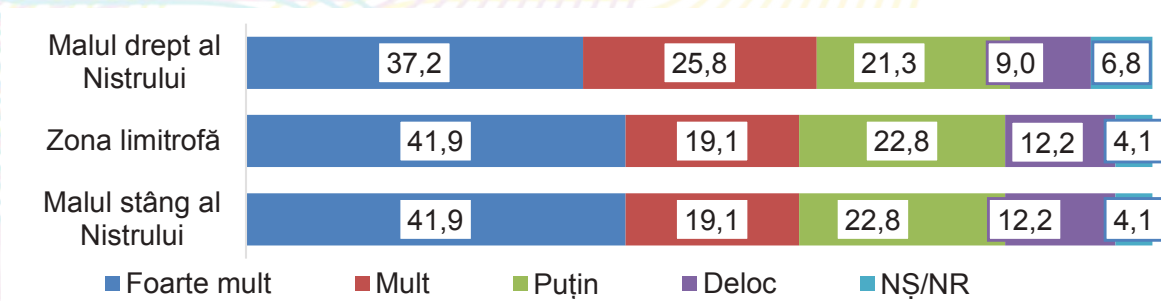
Totuși, procentul femeilor care cred astfel este mai mic în localitățile de pe malul stâng al Nistrului (50,3%) decât al celor din localitățile de pe malul drept (66,7%) și din localitățile limitrofe (64%) (vezi figura 10).

Figura 10. Opinia femeilor din mediul rural despre afirmația:
„Obținerea unor studii mai înalte va contribui la o viață mai bună”, %

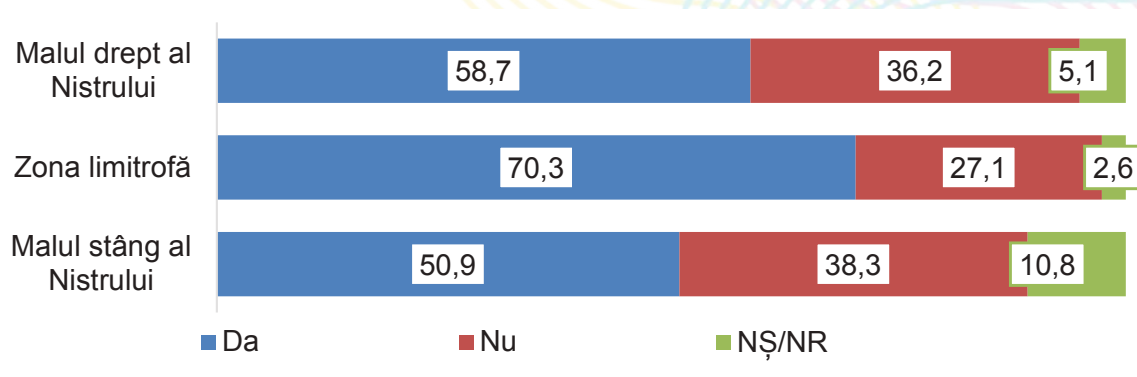
Fiind întrebată în ce măsură au fost susținute de părinți să facă studii, majoritatea respondentelor (61,8%) au răspuns că au fost încurajate „foarte mult” și „mult”, în timp ce 9,1% dintre femei susțin că nu au fost deloc susținute de către părinți. Analiza comparativă a celor trei subeșantioane nu relevă anumite diferențe în comportamentul de susținere a femeilor de către părinți în accederea la studii.

Figura 11. Susținerea acordată de părinți în accederea la studii, dezagregate pe zone, %

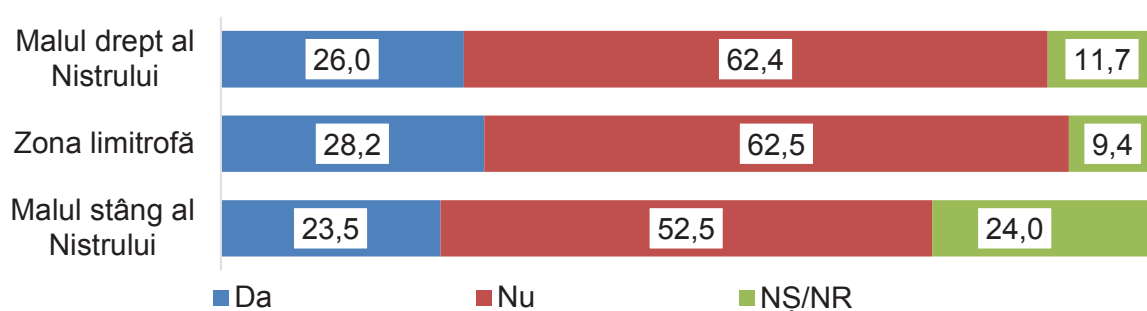
Fiind întrebată dacă s-au gândit să-și continue studiile, majoritatea respondentelor (54,7%) au răspuns afirmativ, dar analiza comparativă pe cele trei subeșantioane a evidențiat faptul că femeile din localitățile din zona limitrofă au răspuns afirmativ într-o proporție mai mare decât cele din localitățile de pe malul drept și stâng al Nistrului (vezi figura 12).

Figura 12. Distribuția pe zone a femeilor interesate de continuarea studiilor, %

Deși motivația pentru continuarea studiilor este mare, majoritatea femeilor participante la cercetare (57,4%) au subliniat că nu au suficiente resurse pentru a continua studiile la un nivel mai înalt în cazul când ar decide asta. Analiza comparativă a celor trei subeșantioane de femei a scos în evidență faptul că procentul femeilor care nu dețin resurse financiare suficiente pentru continuarea studiilor este mai mare în localitățile de pe malul stâng al Nistrului (52,5% versus 62,4% și 62,5% în celelalte două subeșantioane) (vezi figura 13).

Figura 13. Disponibilitatea resurselor financiare pentru continuarea studiilor, dezagregate pe zone geografice, %

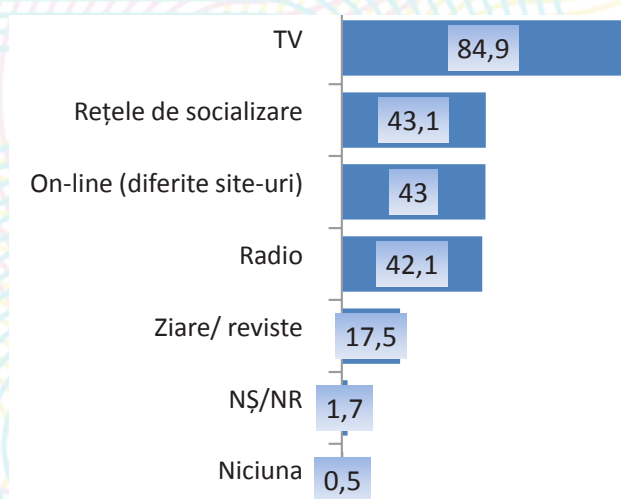
3.3. Surse de informare

Având în vedere faptul că abilitarea femeilor se bazează în mare parte pe accesul la diverse surse de informare, cercetarea actuală a analizat și diverse aspecte ale informării femeilor din zonele rurale din localitățile de pe malul drept și stâng al Nistrului și din zona limitrofă.

Cele mai populare surse de informare pentru femeile din întreg eșantionul sunt: televiziunea (84,9%), rețelele de socializare (43,1%), surse on-line (diferite site-uri) (43%) și radio (42,1%). Cel mai puțin populare surse de informare sunt ziarele/revistele (17,5%).

Analiza surselor de informare ale femeilor din cele trei subeșantioane a evidențiat anumite diferențe. Astfel, în timp ce majoritatea femeilor din toate cele trei subeșantioane se informează preponderent de la televizor, femeile din localitățile din zona limitrofă se informează mai puțin de la radio (24,8%) comparativ cu femeile din localitățile de pe malul stâng (43,7%) și cele din localitățile de pe malul drept (40,5%).

Figura 14. Principalele surse de informare ale femeilor de pe ambele maluri ale Nistrului, %

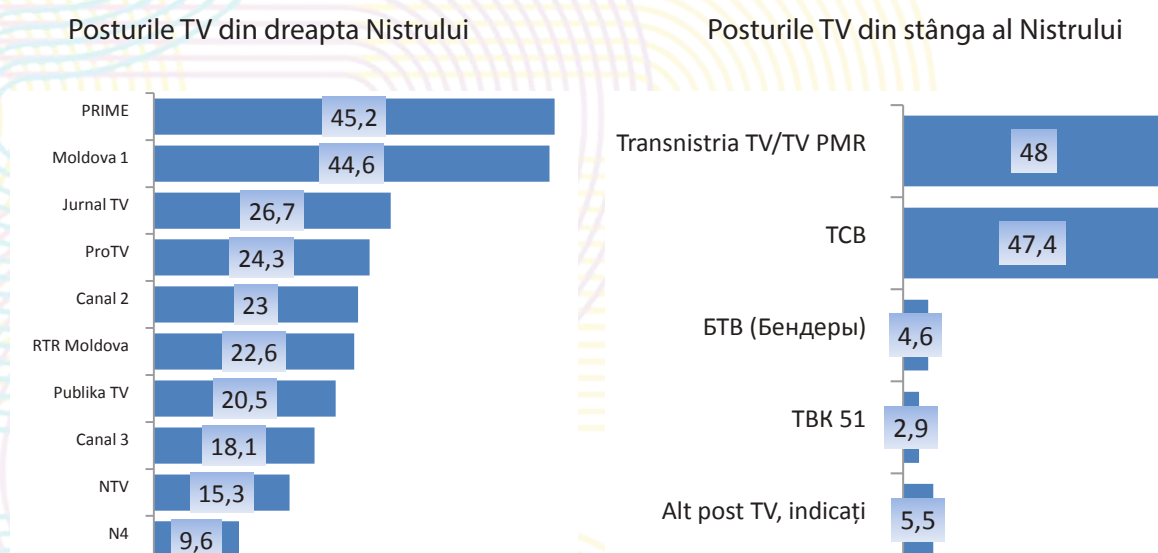
Tabelul 13. Surse de informare ale femeilor din mediul rural, dezagregate pe regiuni geografice, %

	Malul drept	Zona limitrofă	Malul stâng
TV	82.3	77.3	87.5
Radio	40.5	24.8	43.7
On-line (diferite site-uri)	38.9	49.6	47.3
Rețele de socializare	31.7	23.5	54.5
Ziare/ reviste	19.5	15.7	15.4
Niciuna	1.1	2.6	0.0
NȘ/NR	2.2	0.5	1.1

În schimb, femeile din localitățile de pe malul drept al Nistrului (31,7%) și cele din localitățile din zona limitrofă (23,5%) se informează mai puțin de pe rețelele de socializare decât femeile din localitățile de pe stânga Nistrului (54,5%). Cu o mică diferență (aprox. 2%), femeile din localitățile de pe malul drept al Nistrului citesc ziare și reviste mai mult decât femeile din celelalte două subeșantioane.

Deoarece televiziunea a constituit sursa majoră de informare a femeilor din zonele rurale de pe malul drept și stâng, precum și din zona limitrofă, s-au analizat și posturile TV care sunt accesibile femeilor. Astfel, fiind solicitate să enumere posturile TV accesibile, femeile din eșantionul general au listat următoarele surse:

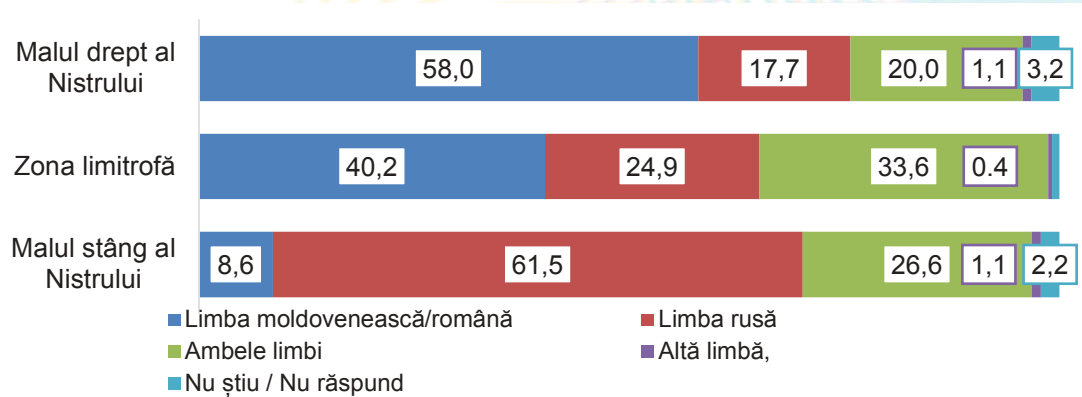
Figura 15. Accesul femeilor din eșantionul general la posturile TV de pe ambele maluri ale Nistrului, %

În eșantionul general, cele mai populare posturi TV sunt: Transnistria TV/TV PMR, TCB, Prime și Moldova 1. Totodată, 39,5% dintre femeile din eșantionul general preferă să urmărească știrile în limba rusă, 33,5% dintre femei – în limba moldovenească/română, iar 23,3% dintre respondente urmăresc știrile în ambele limbi.

Analiza comparativă a răspunsurilor femeilor privind limba în care urmăresc știrile a scos în evidență faptul că mai multe femei din localitățile din zona limitrofă (33,6%) urmăresc știrile în ambele limbi. De asemenea, mai multe femei din acest subeșantion (24,9%) decât femeile din localitățile de pe malul drept al Nistrului (17,7%) urmăresc știrile în limba rusă (vezi figura 16).

Figura 16. Preferința lingvistică a femeilor pentru ascultarea știrilor.
Limba în care sunt urmărite știrile, pe subeșantioane, %

Accesul la posturile TV al femeilor din eșantionul general este diferit, în funcție de subeșantionul pe care îl reprezintă, având în vedere aria de emisie a posturilor respective.

Tabelul 14. Posturi TV accesibile femeilor, pe subeșantioane, %

	Malul drept al Nistrului	Zona limitrofă	Malul stâng al Nistrului
PRIME	68.6	53.1	21.6
Moldova 1	64.6	53.1	24.4
Jurnal TV	49.3	45.4	4.0
ProTV	44.7	38.5	3.9
RTR Moldova	39.4	32.7	5.7
Publika TV	36.7	32.0	4.3
NTV	23.2	32.8	7.5
Canal 3	30.4	34.0	5.8
Canal 2	32.8	35.3	13.4
N4	6.3	26.9	3.0
Transnistria TV/TV PMR	3.2	19.6	90.2
TCB	3.8	9.0	89.9
БТВ (Бендеры)	3.6	8.0	5.8
TBK 51	7.8	6.8	2.3
Alt post TV, indicați	11.2	11.7	3.3

Analiza comparativă a posturilor TV accesibile, folosite ca surse primare de informare a femeilor din localitățile de pe malul drept al Nistrului, scoate în evidență: Prime, Moldova 1, Jurnal TV și ProTV, în timp ce pentru femeile din localitățile rurale din stânga Nistrului sunt: Transnistria TV/TV PMR, TCB, Moldova 1 și Prime. Femeile din localitățile din zona limitrofă se informează preponderent din aceleași surse TV ca femeile din localitățile din dreapta Nistrului: Moldova 1, Prime, Jurnal TV și ProTV.

Tabelul 15. Încrederea femeilor din mediul rural în posturile TV de pe ambele maluri ale Nistrului, %

	Foarte mare/Mare încredere	Puțină încredere	Deloc	NȘ/NR
PRIME (N=468)	38.9	42.6	11.6	6.9
Moldova 1 (N=462)	43.3	40.0	9.9	6.8
Jurnal TV (N=276)	42.9	37.8	12.8	6.5
ProTV (N=251)	35.5	46.0	11.7	6.7
RTR Moldova (N=234)	42.7	42.9	8.4	6.0
Publika TV (N=212)	29.2	51.9	9.6	9.3
NTV (N=159)	26.8	50.3	11.5	11.4
Canal 3 (N=187)	30.6	45.8	13.1	10.5
Canal 2 (N=238)	32.1	46.4	10.0	11.6
N4 (N=99)	24.3	45.4	11.9	18.4
Transnistria TV/TV PMR (N=497)	49.6	32.9	8.0	9.5
TCB (N=491)	48.5	32.9	8.8	9.9
БТВ (Бендеры) (N=50)	31.6	40.4	1.9	26.0
TBK 51 (N=30)	27.8	40.5	0.0	31.8
Alt post TV (N=57)	64.5	13.1	3.3	19.2

Analiza comparativă¹⁷ a datelor pe subeșantioane a evidențiat faptul că femeile din localitățile de pe malul drept al Nistrului și cele din localitățile limitrofe au cea mai puțină încredere în Prime, în timp ce mai multe femei de pe malul stâng al Nistrului (57,5%) au „foarte mare și mare încredere” în acest post TV. Postul TV Moldova 1 este apreciat cu „foarte mare și mare încredere” de către femeile din localitățile din stânga Nistrului (60,8%), comparativ cu 36,9% dintre femeile din localitățile din dreapta Nistrului și cu 43,1% dintre femeile din zona limitrofă.

¹⁷ Datele comparative pentru celelalte posturi TV nu pot fi considerate concludente, având în vedere numărul mic de femei din subeșantioane care au specificat că se informează din acele surse TV.

IV. ANGAJAREA FEMEILOR DIN MEDIUL RURAL DE PE AMBELE MALURI ALE RÂULUI NISTRU ÎN CÂMPUL MUNCII

4.1. Activitatea profesională și perspective de angajare

Din perspectiva angajării în câmpul muncii constatăm că fiecare a doua respondentă la sondaj nu este încadrată în activitatea profesional-economică și, respectiv, nu are o sursă de venit proprie, iar fiecare a patra femeie este pensionară pe categorie de vârstă sau boală. În opinia respondentelor, în mediile rurale din care provin ele, posibilitățile de angajare în câmpul muncii sunt limitate și prost remunerate.

„Eu am fost angajată ca tehnolog în satul vecin, dar trebuia să pretez și muncă de deredicație și de paznic, și de security, și nu știu ce... și nu lucram 8 ore pe zi, dar eram la serviciu de la 9 dimineața până la ora 20.00. Deci, pentru salariul acesta eu trebuia să îndeplinesc munca la vreo 6 persoane. De aceea eu m-am gândit să plec peste hotare.” (FG_MD_Zonă_limitrofă)

„Locurile de muncă pe care ni le propune primăria sunt foarte prost plătite. Decât să lucrez cu 600-800 lei la grădiniță bucătăreasă, mai bine cresc vite și mă duc să le vând la piață.” „Nu am temeri că aş avea probleme în familie, dar nu am în sat unde să lucrez...” (FG_MD_Femei_Roma)

În multe localități de pe malul stâng al Nistrului, mai funcționează colhozuri, care solicită forță de muncă fizică.

„În ceea ce privește angajarea femeilor, la noi în sat este colhoz, și oricine dorește se poate angaja acolo. Mai este și o fermă în apropiere, care are nevoie de angajați. În linii generale, este o necesitate de munci fizice în sat.” (I_MS_APL_3)

Conform datelor Biroului Național de Statistică, rata de ocupare a femeilor din mediul rural din Republica Moldova a fost de 49,6% în anul 2017, cu o scădere de 1.9 pp comparativ cu anul 2015¹⁸. De asemenea, menționăm că rata de ocupare a femeilor din mediul rural este mai mică cu 3%, comparativ cu rata de ocupare a femeilor din mediul urban. Acest fapt se datorează mai multor factori sociali: lipsa perspectivelor de angajare în comunitate, nivel scăzut de studii/instruire, suprasolicitare în gospodăria casnică, inclusiv îngrijirea copiilor etc.

Din numărul total de 416 respondente angajate în câmpul muncii, cea mai mare parte este încadrată în calitate de specialist cu studii superioare/medii de specialitate (16%), 11,6% dintre respondente sunt angajate în sfera nonagricolă, iar 4,6% în agricultură. Doar 4% dintre respondente sunt antreprenoare și activează în baza propriei afaceri. Puține respondente prestează o muncă ocazională (2,7%), muncă peste hotare (1,7%) și munci manageriale (1,2%) (vezi figura 17). Nivelul de participare al femeilor în funcții de conducere este relativ scăzut.

Reieșind din domeniile de activitate ale respondentelor de pe ambele maluri ale Nistrului, constatăm că cel mai frecvent femeile activează în sfera serviciilor și comerțului (34,2%), în domeniul educației, culturii și tehnologiei (25,9%), în agricultură (13,8%) și medicină (8,9%) (vezi figura 18).

¹⁸ Date oficiale ale Biroului Național de Statistică. Statistici de gen. http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/50%20Statistica%20gender/50%20Statistica%20gender__GEN01/?rxid=9a62a0d7-86c4-45da-b7e4-fecc26003802

Figura 17. Ocupația profesională a respondentelor, domeniu de activitate %

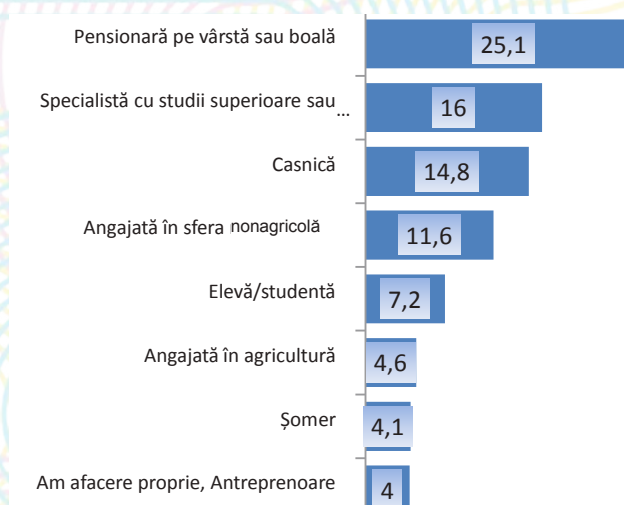
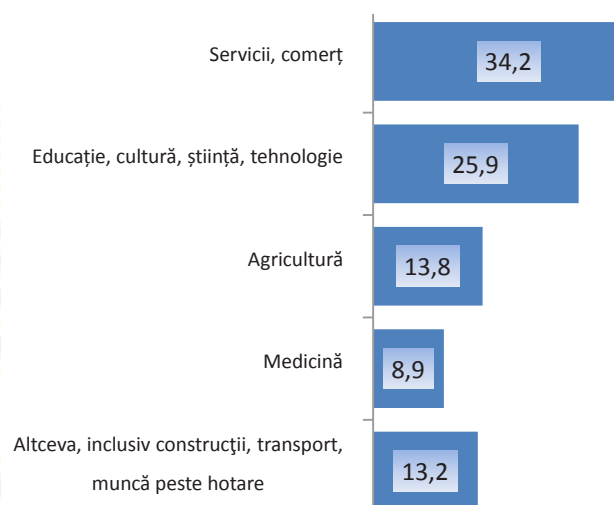

Figura 18. Domeniile principale de activitate a respondentelor din dreapta și din stânga Nistrului, %, N=416

Analiza comparativă a statutului ocupațional al femeilor din dreapta și din stânga Nistrului atestă următoarele diferențe: ponderea femeilor de vârstă pensionară și ponderea femeilor angajate în calitate de specialist cu studii superioare sunt mai mari în comunitățile rurale din stânga Nistrului, iar ponderea femeilor casnice este mai mare în localitățile din dreapta Nistrului (vezi tabelul 16).

Tabelul 16. Ocupațiile profesionale ale respondentelor din dreapta și din stânga Nistrului, %

	Malul drept al Nistrului N=193	Zona limitrofă N=75	Malul stâng al Nistrului N=220
Pensionară pe vârstă sau boală	20.1	22.9	30.6
Specialistă cu studii superioare sau medii de specialitate	10.3	2.1	21.4
Casnică	23.1	20	6.5
Angajată în sfera nonagricolă	14.8	21.8	8.3
Elevă/studentă	5.1	6.1	9.3
Angajată în agricultură	3.2	4.3	5.9
Șomeră	3.9	2.4	4.2
Am o afacere proprie/antreprenoare	4.0	2.3	4.0

Fiecare a doua femeie (48,5%) angajată prestează o muncă ce nu corespunde profesiei obținute în baza studiilor (vezi figura 19). Ponderea femeilor din această categorie este mai mare în cazul femeilor din zona de conflict comparativ cu respondentele din celelalte regiuni.

Figura 19. Corespunderea profesiei deținute de respondente cu studiile obținute, %, N=416

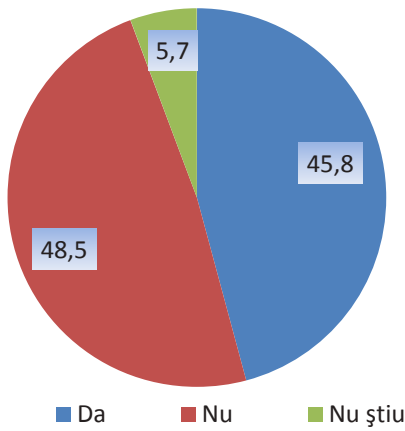
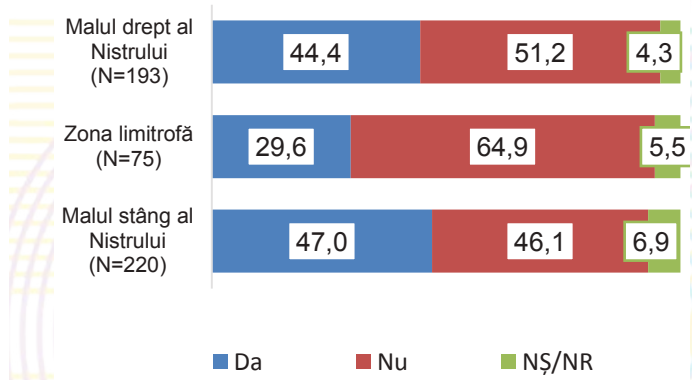

Figura 20. Ponderea femeilor care activează profesional în baza studiilor obținute, după zona de reședință, %

Factorii motivaționali în alegerea propriei profesii sunt: *deținerea capacităților necesare* (26,5%), *influența familiei de origine/părinților* (13,6%), *lipsa unor calificări profesionale în cazul muncilor neoficiale sau din sfera agricolă* (12,4%), *stereotipurile de gen față de anumite munci* (11,9%) etc. (vezi figura 21).

Figura 21. Motivația respondentelor privind alegerea profesiei obținute, %, N=416

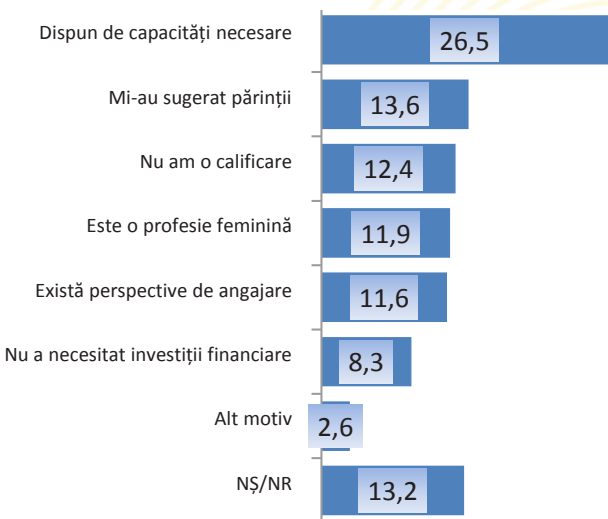
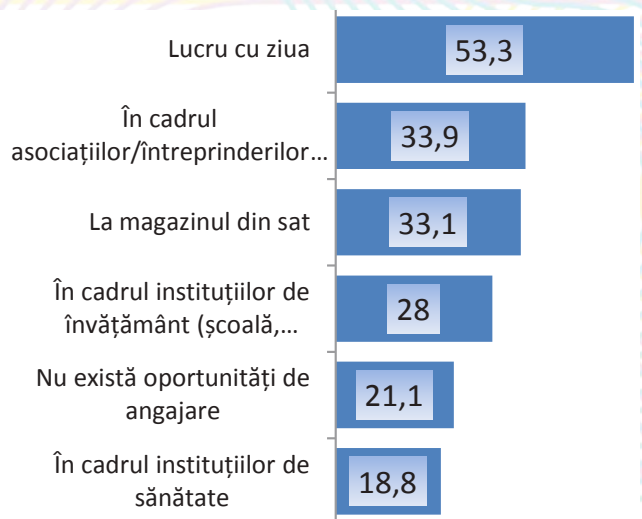

Figura 22. Oportunitățile de angajare pentru femeile din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului, %, N=416

Selecția profesiei în bază de capacități se regăsește mai mult în cazul femeilor din dreapta Nistrului (35,9%, comparativ cu 18,6% pentru femeile din stânga Nistrului), iar influența părinților în alegerea profesiei este mai mare la femeile din stânga Nistrului (21%, comparativ cu 5% la femeile din dreapta Nistrului). Ponderea femeilor care nu dețin o calificare profesională este mai mare la femeile din dreapta Nistrului și din zona de securitate. Selecția profesiei în bază de stereotipuri de gen se regăsește mai mult la femeile din stânga Nistrului (vezi tabelul 17).

Tabelul 17. Principalele motive în alegerea profesiei, după zona de reședință, %, N=416

	Malul drept al Nistrului N=193	Zona limitrofă N=75	Malul stâng al Nistrului N=220
Dispon de capacitățile necesare.	35.9	14.1	18.6
Mi-au sugerat părinții.	5.0	9.4	21.0
Nu am o calificare.	19.5	28.2	6.4
Este o profesie feminină.	9.5	9.6	13.7
Există perspective de angajare.	12.7	16.1	10.7
Nu a necesitat investiții financiare.	6.0	7.9	10.4
Alt motiv.	3.8	7.7	1.6

Fiecare a doua femeie economic activă afirmă că în comunitate există *oportunități de lucru cu ziua în domeniul agricol*, acest gen de activitate economică fiind cel mai solicitat (vezi tabelul 6 din Anexă). Într-o pondere mai mică, femeile din mediul rural se pot angaja la întreprinderile agricole din apropiere (33,9%), sectorul de comerț/market în comunitate (33,1%) și instituții publice din domeniul învățământului (28%). Totodată, fiecare a cincea femeie afirmă că în comunitate nu există careva perspective de angajare (vezi figura 22). Analiza de corelație în funcție de regiunea din care provin respondentele (malul drept, malul stâng și zona limitrofă) nu atestă careva diferențe semnificative privind oportunitățile de angajare.

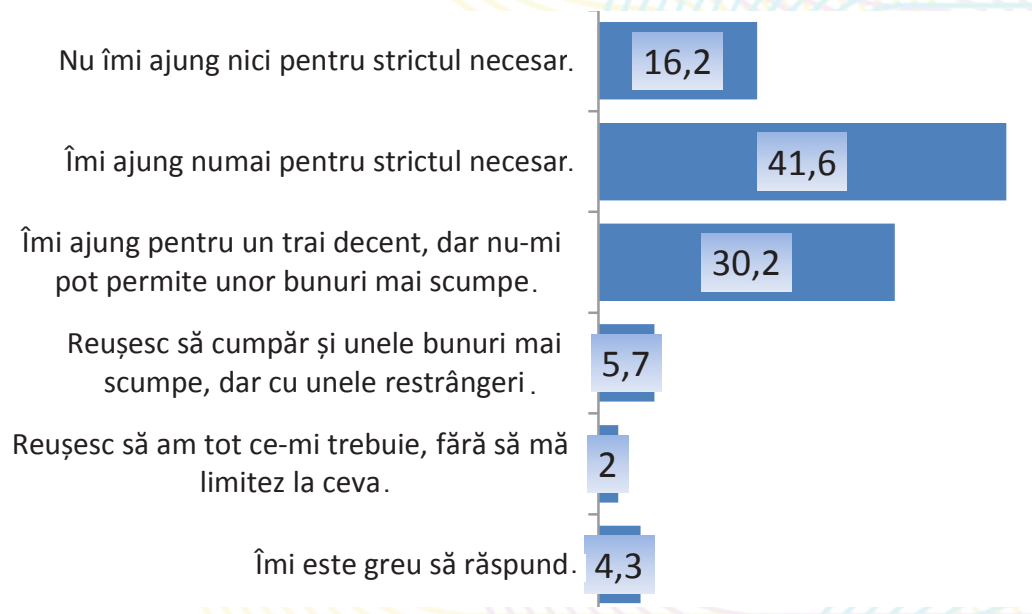
4.2. Veniturile femeilor

Veniturile femeilor din mediul rural sunt relativ mici și nu acoperă coșul minim de consum. Fiecare a doua femeie din mediul rural afirmă că salariul lunar acoperă doar strictul necesar, iar 16,2% dintre respondente menționează că salariul nu asigură nici strictul necesar. Minimul de existență al femeilor în vârstă aptă de muncă din satele de pe malul drept al Nistrului constituie 1701,4 MDL¹⁹ pentru anul 2017.

Din numărul total de respondente, doar 7% susțin că veniturile salariale sunt suficiente pentru achiziționarea de bunuri scumpe și că pot să-și permită să achiziționeze toate cele necesare fără vreo limită (vezi figura 23). Analiza comparativă a femeilor din dreapta și din stânga Nistrului nu prezintă careva diferențe privind modul în care venitul salarial satisface necesitățile de trai ale femeilor (vezi tabelul 7 din Anexă).

¹⁹ Date oficiale oferite de Biroul Național de Statistică, www.statistica.md

Figura 23. Asigurarea necesităților femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului din venitul salarial, %, N=416

Cheltuielile lunare ale respondentelor pentru alimentație și întreținerea locuinței ating aproximativ valorile salariului mediu pe economie, care a constituit 6 507 lei²⁰ în anul 2018 (aprox. 325 euro), iar în regiunea transnistreană – 4270 ruble transnistrene²¹ (aprox. 213 euro). Femeile din dreapta Nistrului cheltuie în medie pentru consumul lunar 5640 lei (aprox. 282 euro), comparativ cu femeile din stânga Nistrului, care au un buget de cheltuieli lunar în sumă de 5242 ruble transnistrene (aprox. 262 euro).

Cel mai mult se investește în achiziționarea produselor alimentare, întreținerea locuinței și achiziționarea de bunuri consumabile (haine, obiecte de uz casnic). Cel mai puțin se investește în asigurarea cu transport, educație și sănătate (vezi tabelul 18).

Tabelul 18. Suma medie a cheltuielilor gospodăriei pe lună pe ambele maluri ale Nistrului

	Malul drept al Nistrului (MDL)	Zona limitrofă (MDL)	Malul stâng al Nistrului (ruble transnistrene) ²²
Produse alimentare (N=493)	1208.44	1419.47	1620.33
Servicii de sănătate (N=432)	580.23	691.65	510.35
Educație (N=235)	682.62	810.27	631.14
Cheltuieli de întreținere a casei (N=462)	1006.43	924.58	712.08
Transport (N=329)	431.58	486.69	507.34
Procurări (haine și obiecte) (N=346)	1039.43	1002.25	748.67
Alte necesități (N=133)	691.31	1062.37	512.09
Total cheltuieli per lună (în medie)	5640.04	6397.28	5242

²⁰ Biroul Național de Statistică informează că, în trimestrul III din 2018, câștigul salarial mediu lunar nominal brut a fost de 6 507,3 lei, înregistrând o creștere de 12.0% față de trimestrul III din 2017 (sursa: www.statistica.md).

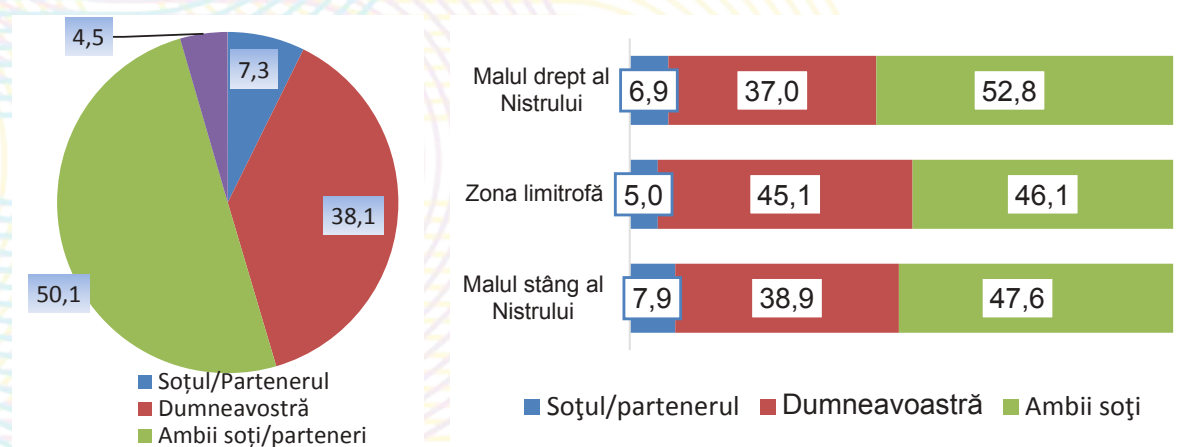
²¹ Informație de pe site-ul așa zisului minister al economiei din regiunea transnistreană (sursa: <http://mer.gospmr.org/gosudarstvennaya-sluzhba-statistiki/informacziya/o-zarabotnoj-plate-v-pmr.html>).

²² La 29.11.2018, valoarea 1 MDL = 0,91 ruble transnistrene, <http://www.cbpmr.net/?lang=en>

Femeile din mediul rural au un rol activ în ceea ce privește repartizarea banilor în familie. În 40% dintre familiile cercetate, deciziile privind distribuirea bugetului gospodăriei sunt luate exclusiv de către femei. Jumătate din respondentele intervievate menționează că decizia privind distribuirea bugetului familial este luată de ambii membri ai familiei. Doar în 7% din cazuri, decizia este luată de către soț/partener. Analiza comparativă pe regiuni atestă aceleași tendințe pentru populația din dreapta, din stânga Nistrului și din localitățile din zona de securitate (vezi figura 25).

Figura 24. Membrii gospodăriei care decid repartizarea banilor în familie

Figura 25. Membrii gospodăriei care decid repartizarea banilor în familie, după regiune, %

Principalele surse de venit ale femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului sunt cele provenite din muncile agricole, inclusiv veniturile obținute din prelucrarea grădinilor din preajma caselor de locuit. Aproximativ fiecare a doua femeie din mediul rural câștigă venit în baza cultivării plantelor agricole în grădinile de lângă casă. O treime dintre femei obțin venituri în bază de salariu din sectorul public și privat, iar fiecare a zecea femeie câștigă venit din propria afacere. Alarmant este procentul femeilor care lucrează neoficial (27,2%), ceea ce poate influența situația economică a femeilor la vârsta de pensionare (vezi tabelul 19).

Tabelul 19. Sursele de venit ale gospodăriei femeilor de pe ambele maluri ale Nistrului, %

	Da	Malul drept al Nistrului	Zona limitrofă	Malul stâng al Nistrului
Prelucrarea pământului de lângă casă	44.3	53.5	42.4	34.9
Salariu din sectorul public	33.9	36.9	38.6	30.5
Salariu din sectorul privat	26.9	14.6	15.9	38.9
Am o afacere proprie/Antreprenoare	13.2	11.3	12.4	15.1
Ajutoare sociale	15.0	15.6	11.0	14.4
Remitențe și transferuri de peste hotare	26.1	25.5	23.5	26.9
Daruri și ajutor de la rude	29.7	20.5	17.5	39.1
Pensie	29.3	31.4	36.1	25.7
Lucru neoficial	27.2	15.5	12.8	40.5
Altele	2.1	3.0	2.2	1.1

Ponderea femeilor care au un venit mai mic decât cel al soțului/partenerului este considerabilă și constituie 35,1%. Datele studiului nu identifică careva deosebiri pentru populația din diferite regiuni ale țării (malul drept al Nistrului, malul stâng al Nistrului, zona limitrofă). Diferențele salariale sunt confirmate și la nivelul statisticilor oficiale, care denotă o creștere a disparității salariale cu 1.9 pp pe parcursul perioadei 2013-2017, ceea ce atestă că salariul bărbaților, în anul 2017, a fost cu 13,5% mai mare decât salariul femeilor (vezi figura 27).

Potrivit datelor BNS, nivelul de remunerare al femeilor este mai mic decât al bărbaților în majoritatea activităților economice, discrepanța fiind de la 0,4% în învățământ până la 41,4% în activități financiare și de asigurări. Disparități salariale de gen în defavoarea femeilor au fost înregistrate și în așa activități precum informații și comunicații (32,8%), artă, activități de recreere și de agrement (18,1%), industrie (17,8%), activități profesionale, științifice și tehnice (16,1%) sănătate și asistență socială (15,7%), comerț cu ridicata și cu amănuntul, dar și construcții (câte 13,3%)²³.

Figura 26. Venitul bărbatului comparativ cu cel al femeilor din mediul rural, %

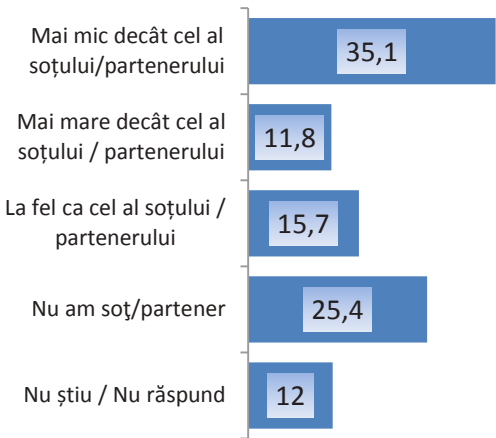
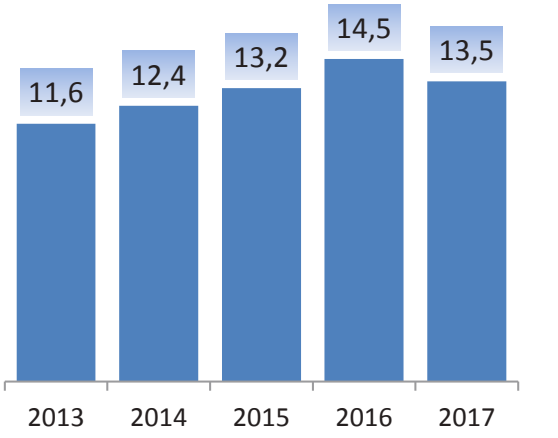

Figura 27. Disparitatea salarială de gen pe totalul activităților economice²⁴

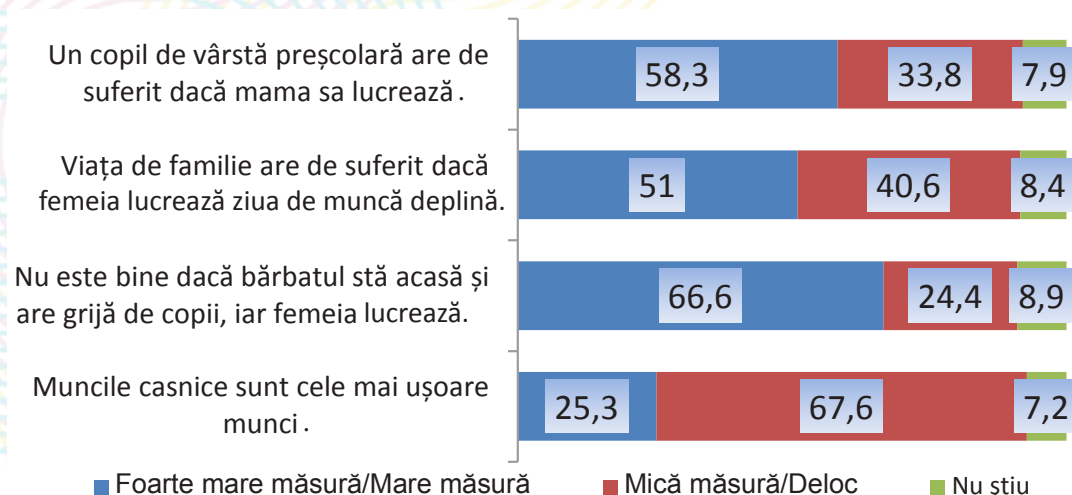
4.3. Percepții și riscuri privind angajarea în câmpul muncii

Principalele riscuri asociate cu încadrarea femeilor în câmpul muncii, în viziunea respondentelor, țin de factorii de ordin familial, inclusiv predominarea atitudinilor și stereotipurilor care atribuie femeii un șir de roluri familiale: *creșterea copiilor, îngrijirea casei, prepararea mâncării, menținerea climatului familial etc.* Aproximativ jumătate dintre respondentele angajate în sfera muncii (45%) afirmă că *întâmpină greutăți atunci când îmbină activitatea profesională cu cea familială.*

Totodată, fiecare a doua respondentă consideră că încadrarea în câmpul muncii a femeii afectează principalele funcții ale familiei (socializarea și educarea copiilor). Prin urmare, pentru 58,3% dintre femei munca remunerată are un impact negativ asupra copiilor, în special a celor de vârstă preșcolară. Mai mult de jumătate dintre respondente (66%) nu percep pozitiv schimbarea rolurilor de gen și creșterea nivelului de participare a bărbaților la creșterea copiilor și îngrijirea gospodăriei; acestea consideră că „nu este bine dacă bărbatul stă acasă și are grijă de copii, iar femeia lucrează” (vezi figura 28). Analiza atitudinilor femeilor din mediul rural față de familie și de rolurile familiale evidențiază stereotipurile de gen care persistă în mediile rurale și care împiedică integrarea socială și profesională a femeilor.

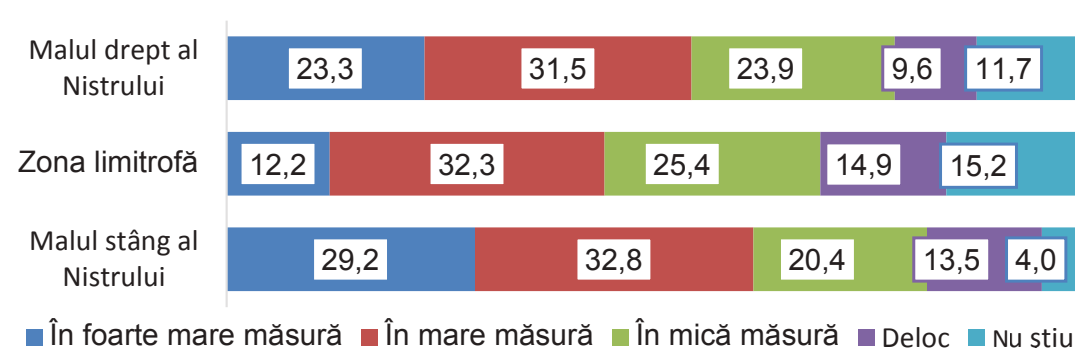
²³ Portret statistic al femeilor și al bărbaților în Republica Moldova în anul 2016, <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&id-c=168&id=5935>
²⁴ Date oficiale ale Biroului Național de Statistică. Statistici de gen, http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/50%20Statistica%20gender/50%20Statistica%20gender__GEN01/?rxid=9a62a0d7-86c4-45da-b7e4-fecc26003802

Figura 28. Acordul sau dezacordul față de următoarele afirmații, %

Analiza percepțiilor femeilor în funcție de regiune atestă că stereotipurile de gen persistă într-o măsură mai mare la populația din stânga Nistrului comparativ cu populația din dreapta Nistrului (vezi figura 29, tabelul 8 din Anexă).

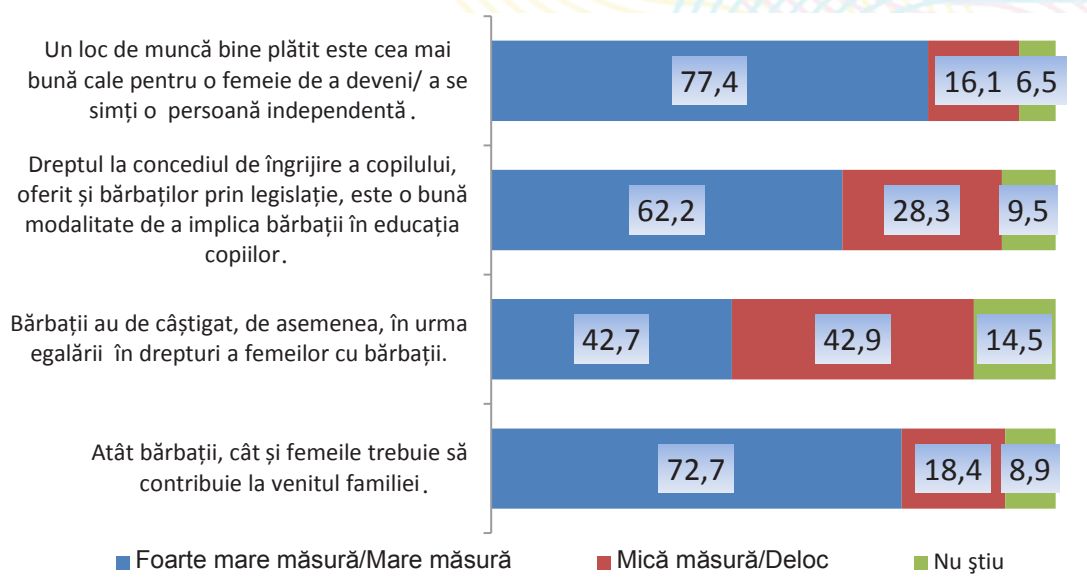
Figura 29. Acordul sau dezacordul respondentelor față de afirmația:
„Un copil de vârstă preșcolară are de suferit dacă mama sa lucrează ziua de muncă deplină”, %

Chiar dacă stereotipurile de gen privind rolurile fundamentale ale femeii sunt destul de mult înrădăcinate în mediul rural, totuși studiul atestă tendințe pozitive de promovare a egalității în cadrul familiei proprii și în comunitate, prin accederea femeilor la funcții publice. Majoritatea femeilor participante la studiu (77,4%) afirmă că încadrarea în câmpul muncii oferă femeilor o independență economică, iar 42,7% dintre femei consideră că bărbații au de câștigat din promovarea egalității de gen a femeilor. Funcția economică a familiei nu este percepută drept o responsabilitate exclusivă a bărbatului. 72,7% dintre femei considerând că ambii membri ai familiei, atât femeia, cât și bărbatul, trebuie să contribuie la venitul familial.

De asemenea, studiul evidențiază schimbări în percepțiile femeilor față de funcția de îngrijire a copilului, care este în mare parte realizată de către femei. Astfel, crește ponderea femeilor care consideră că dreptul la concediu de îngrijire a copilului, oferit bărbaților prin legislație, este o practică pozitivă și o bună modalitate de a implica bărbații în educația copiilor (vezi figura 30).

Figura 30. Acordul sau dezacordul față de următoarele afirmații, %

O treime dintre respondente afirmă că s-au confruntat în plan profesional cu situații discriminatorii pe motiv de gen. Astfel, 29,8% dintre respondentele încadrate în câmpul muncii au fost tratate inegal din cauza că sunt femei, iar 22,2% dintre femeile angajate afirmă că au suferit în plan profesional din aceleași considerente. Cu situații de discriminare socioprofesională s-au confruntat mai mult femeile din dreapta Nistrului, comparativ cu femeile din stânga Nistrului (vezi tabelul 9 din Anexe). Nivelul de sesizare a cazurilor de discriminare este determinat și de nivelul de cunoștințe ale femeilor despre drepturile de care ar trebui să beneficieze. Numărul mai mic de sesizări privind cazuri de discriminare pe motiv de gen pe malul stâng al Nistrului nu denotă lipsa discriminării; de multe ori, femeile nu conștientizează faptul că au fost discriminate sau că li s-a negat vreun drept, ele acceptând realitatea ca atare.

Figura 31. Ponderea femeilor cărora li s-a negat un drept sau au fost tratate inegal din cauza că sunt femei, %

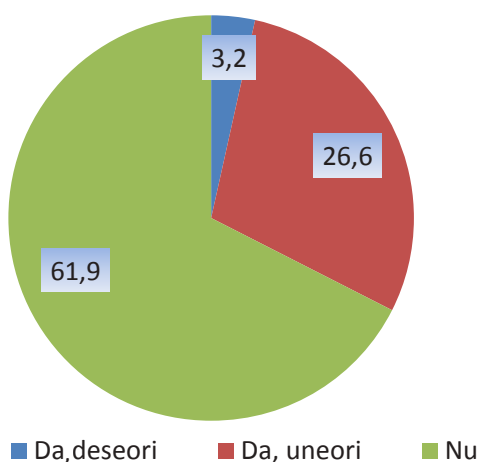
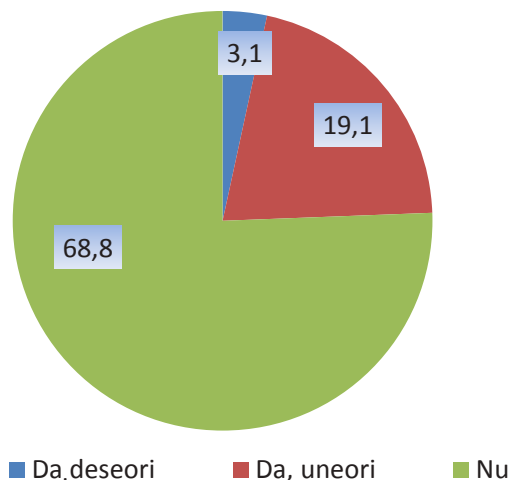

Figura 32. Ponderea femeilor care au suferit în plan profesional din cauză că sunt femei (angajarea sau creșterea în carieră), %

4.4. Bariere în calea afirmării femeilor

Datele cantitative și calitative ale cercetării efectuate relevă faptul că una dintre cele mai mari bariere pentru femei în realizarea potențialului profesional sunt așteptările socioculturale cu privire la rolul femeii în viața de familie, responsabilitățile casnice și grijile pentru copii și bătrânii din familie.

Participantele la discuțiile în grup au evocat situații și aspecte concrete din viața lor sau a femeilor din jurul lor (mame, rude, surori ș.a.), cu care s-au confruntat și care deseori au fost un obstacol în calea afirmării de sine atât la nivel profesional, cât și civic.

„Vreau să vă spun că nu mi-a fost ușor deloc. Și nu pentru că sunt femeie romă, care a ajuns consilieră, ci pentru că la început nu știam prea multe. Chiar și din partea consilierilor parcă nu simțeam susținere, dar, datorită faptului că eu sunt o persoană care doresc să fac mai mult și insist ca să reușesc, într-un final am fost acceptată și am ajuns să fiu ascultată.” (I_MD_femeie lider_5)

De asemenea, experții implicați în cercetare, care cunosc personal femei active, implicate la nivel comunitar sau național, au atras atenția la multitudinea de factori ce influențează deciziile femeilor sau determinarea cu care avansează.

„Nici femeile între ele nu se susțin uneori. Sunt sate, mai tradiționaliste, mai patriarhale, unde nicio femeie niciodată nu a fost în vreo funcție. În așa sate e foarte greu să prindă viață vreo idee mai avansată. Și nici soții nu au acest interes, cu cât mai puține lucruri vor cunoaște soțiile, cu atât mai obediente și mai muncitoare vor fi – să nu iasă din cuvânt, să muncească ca niște roabe, nu să umble pe la adunări și ședințe – anume așa gândesc majoritatea bărbaților, din păcate. Practic 80% dintre primărițe se plâneau de lipsa de susținere din partea soților: că nu fac toată treaba de acasă, ca înainte de a fi în funcție, că nu le-au lăsat mâncare...”

„Nu au bani. Nu pot să-și organizeze campania. Nu sunt membre active în partide, deci partidul nu le susține, doar le pun la lucru în favoarea unui candidat bărbat și ele desigur că acceptă...”

„Unele vor să se implice mai mult, public sau politic, dar nu știu nimic despre participare, în general, și cea politică, în special. În așa caz, e mai ușor, că dacă este motivație, cu instruire se poate ajunge la rezultate bune. Nici familia nu le susține deseori. Sau le bârfește comunitatea. Multe se plâneau pe acest subiect în cadrul instruirilor noastre” (I_MD_expert_3)

Experții intervievați au vorbit și despre importanța modelelor și a instruirilor, ca fiind aspecte importante în susținerea femeilor, ca ele să depășească inhibițiile impuse de societate.

„În 10 ani de activitate politică, eu am avut multe provocări. Provocarea de a fi femeie în politică, provocarea de a nu-mi fi înțelese ideile și proiectele pe care le promovam, de a nu fi susținută. Mai târziu, mi-am dat seama că așa fi putut face mult mai multe lucruri dacă atunci când am intrat în politică, așa fi avut șansa să fiu instruită de femei și bărbați care au experiență politică. Ei m-ar fi putut învăța cum să negociez, cum să-mi construiesc mai bine argumentele, de ce sunt necesare alianții mai puternice pentru a promova o anumită reformă sau schimbare în societate. Și atunci mi-am zis că, dacă voi avea ocazia să lansez o activitate de instruire și pregătire a femeilor care doresc să participe la procesele decizionale, atunci o voi face.” (I_MD_expert_6)

Deși necesitatea programelor de instruire pentru femei pare mai acută în perioadele electorale, femeile participante la discuțiile în grup au evidențiat rolul acestor tipuri de activități în orice perioadă de timp, justificându-și opinia prin faptul că asta le-ar permite să fie mai active la nivel comunitar, dar și că le-ar aduce o oarecare comunicare și șansă de socializare.

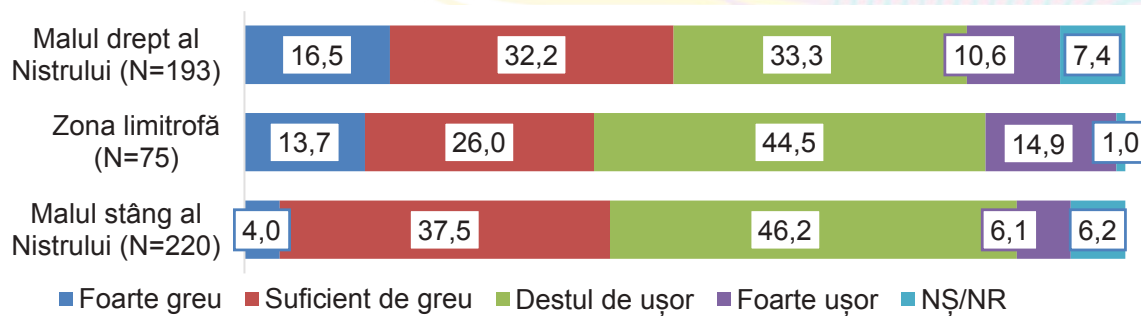
„Eu sunt la curent cu modificările legislative și cred că sunt binevenite toate, dar vedeți că lumea nu le știe, și e mai important să le știe decât să știm noi câțiva că le avem undeva acolo în vreo lege.”

„Să dezvoltăm femeile care vor să se implice, că sunt foarte multe femei bune care ar vrea, dar care sunt limitate, că nu au suficientă încredere în sine, dar dacă ar beneficia de ceva instruire, cred că ar reuși mult mai multe să se implice, în sat, la adunări să vină, să vorbească, să ne mai vedem unele cu altele, că așa numai cu treburi pe-acasă, uităm și cum ne cheamă.” (FG_MD_Femei_Roma)

Dintre femeile care au participat la cercetarea cantitativă și care sunt angajate (416 respondente), 45% au semnalat că le-a fost „foarte greu și suficient de greu” să îmbine activitatea profesională și viața de familie, 40,2% au specificat că a fost destul de ușor să facă acest lucru și doar 8,1% au ales răspunsul „foarte ușor”.

Analiza comparativă a răspunsurilor femeilor din cele trei subeșantioane a scos în evidență faptul că pentru mai multe femei din localitățile de pe malul drept al Nistrului (48,7%) le este/ le-a fost „foarte greu și destul de greu” să îmbine viața profesională cu cea familială, în timp ce mai multor femei din localitățile de pe malul stâng al Nistrului (46,2%) le-a fost/le este „destul de ușor”, comparativ cu 33,3% dintre femeile din localitățile de pe malul drept (vezi figura 33).

Figura 33. Aprecierea dificultății de a îmbina activitatea profesională și viața de familie, pe subeșantioane, %

Din cauza problemelor asociate subiectului de conciliere a vieții profesionale cu viața de familie, există riscul ca familia, în general, și femeile, în particular, să aibă venituri mai reduse. Tema bugetului comun în familie a fost abordată în discuțiile în grup și astfel s-a evidențiat faptul că puține familii au acest model de gestiune financiară a veniturilor. Mai mult decât atât, unele femei participante la discuțiile de grup au semnalat faptul că deseori sunt nevoite să „ascundă”/„păstreze” anumite sume de bani pentru a procura anumite lucruri sie sau copiilor, din cauza neînțelegerilor care apar la acest subiect.

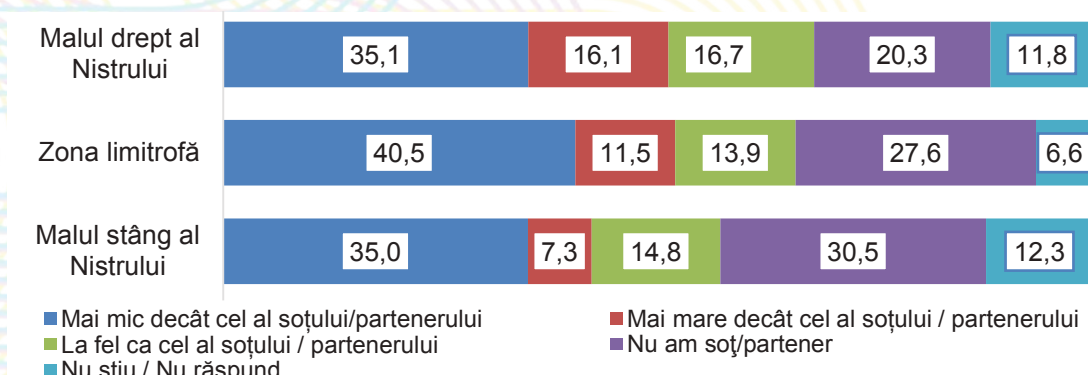
„Eu ieri am fost la piață. Prețurile sunt mai ieftine, produsele alimentare sunt mai ieftine, am cumpărat și brânză, și legume... noi cumpărăm din Transnistria; la noi sunt mulți localnici care primesc pensie din Transnistria și cu rublele acelea se duc și cumpără de acolo produse. La Chișinău este 100 lei, dar de aici eu cumpăr tot aceeași cu 40 de ruble. Acolo este mai ieftin. Și hainele. Mai pun ceva deoparte și cumpăr la copii... Mie câteodată îmi permit, dar asta foarte rar, de 8 martie.” (FG_MD_Zonă_Limitrofă)

Cercetarea cantitativă a scos în evidență faptul că 35,1% dintre femeile din eșantionul general își apreciază venitul ca fiind mai mic decât cel al soțului/ partenerului și doar 15,7% au declarat că un venit egal cu cel al soțului/partenerului. Totuși, un anumit număr de femei (11,8%) au un venit mai mare decât

cel al soțului/partenerului. În ceea ce privește diferențele între cele trei subeșantioane, femeile din localitățile din zona limitrofă apreciază într-o proporție mai mare (40,5%) că au venitul mai mic decât al soțului/partenerului. Totodată, femeile din localitățile de pe malul drept al râului Nistru (16,1%) și cele din zona limitrofă (11,5%) apreciază că au un venit mai mare decât cel al soțului/partenerului, comparativ cu un număr mic al femeilor din localitățile de pe malul stâng al Nistrului cu același răspuns (7,3%).

În Republica Moldova cuantumul salariului mediu lunar pe economie pentru anul 2018 a fost 6150 lei²⁵ (aprox. 358 USD), iar în regiunea transnistreană – 4270 ruble²⁶ (aprox. 260 USD).

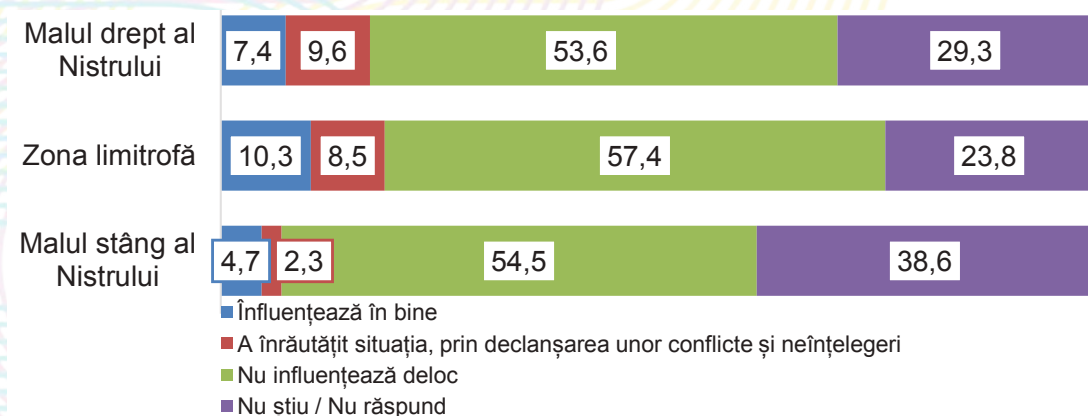
Figura 34. Aprecierea venitului femeilor comparativ cu cel al soțului/partenerului, pe subeșantioane, %

Fiind solicitate să analizeze în ce măsură aceste diferențe de venituri determină relația de cuplu, majoritatea femeilor (54,1%) au declarat că diferența de venituri nu influențează deloc relația dintre femeie și soț/partener.

Analiza comparativă însă a evidențiat faptul că mai puține femei din localitățile de pe malul stâng (4,7%) apreciază că diferența de venituri influențează în bine relația de cuplu, comparativ cu femeile din localitățile din zona limitrofă (10,3%) și cele din localitățile de pe malul drept al Nistrului (7,4%). Totodată, numărul femeilor din localitățile de pe malul stâng al Nistrului (2,3%) care susțin că diferența de venituri a înrăutățit relația de cuplu, prin declanșarea unor conflicte și neînțelegeri, este mai mic decât cel al femeilor din zona limitrofă (8,5%) și din localitățile de pe malul drept al Nistrului (7,4%) (vezi figura 35).

Figura 35. Aprecierea impactului diferenței de venituri asupra relației de cuplu, pe subeșantioane, %

²⁵ Biroul Național de Statistică informează că, în trimestrul III din 2018, câștigul salarial mediu lunar nominal brut a fost de 6507,3 lei, înregistrând o creștere de 12% față de trimestrul III din 2017 (sursa: www.statistica.md).

²⁶ Informație de pe site-ul așa zisului minister al economiei din regiunea transnistreană (sursa: <http://mer.gospmr.org/gosudarstvennaya-sluzhba-statistiki/informacziya/o-zarabotnoj-plate-v-pmr.html>).

Anumite bariere au fost semnalate în cadrul discuțiilor în grup și al interviurilor în ceea ce privește relațiile din interiorul familiei în cazurile când femeile decideau să avanseze în carieră sau să se implice în viața publică/politică.

„Femeile au devenit mai puternice, mai încrezute, autonome financiar, fie că au mers la instruire sau au crescut singure. Dar sunt și riscuri – sunt cazuri când familia nu mai acceptă viața publică/politică a soției și apar probleme, violență domestică, chiar divorțuri. Uneori, imediat ce soția devine mai activă, mai vizibilă public, soțul se simte amenințat parcă. Sunt cazuri de femei în funcție de primar care ele însele sunt victime ale violenței și nu se simt confortabil, pentru că tot satul știe, iar ele nu sunt, în așa caz, un exemplu pentru alte femei.” (I_MD_Expert_3)

Barierele cu care se confruntă femeile din mediul rural în calea afirmării de sine pot fi grupate în două categorii: **(i) de ordin social-economic** și **(ii) de ordin cultural**. Obstacolele social-economice sunt următoarele:

- oportunități reduse în găsirea unui loc de muncă și nivel redus al veniturilor;
- condiții reduse de utilizare a cunoștințelor/studiilor obținute;
- lipsa de oportunități, tehnologii, resurse, a unui climat investițional favorabil;
- persistența unui model masculin asociat activităților politice și antreprenoriale;
- accesul limitat la bunuri și servicii, infrastructură socială subdezvoltată (care ar facilita menajul și ar spori calitatea vieții);
- suprasolicitare prin munci casnice neremunerate, ca urmare a distribuirii inechitabile a rolurilor de gen;
- lipsa timpului liber pentru activitățile de socializare, divertisment și întruniri care sunt importante pentru dezvoltarea individuală și bunăstarea emoțională.

Barierele de ordin cultural sunt următoarele:

- stereotipurile de gen și cu privire la rolurile de gen în familie și în societate, a căror persistență este o problemă mare, în special în comunitățile rurale;
- normele culturale cu privire la relațiile de putere între femei și bărbați în familie, dar și în comunitate, care mențin dependența economică și decizională a femeilor, violența în familie, dar și limitarea potențialului femeilor;
- mituri și opinii eronate cu privire la capacitățile reduse ale femeilor de a conduce, de a se ocupa de afaceri;
- abordarea insuficientă a egalității între femei și bărbați la nivel de comunitate și de APL, care nu este încă percepută ca un drept fundamental;
- lacune și abordări eronate în educația tinerei generații (sistemul educațional și mass-media insensibile la dimensiunea de gen).

4.5. Forme de participare civică și politică

Deși reprezintă 52% din populația țării, femeile continuă să fie subreprezentate în structurile decizionale atât în comunitate, cât și la nivelurile de decizie mai înalte (Parlament, ministere etc.) și asta pentru că femeile se confruntă în continuare cu aceleași situații dezavantajoase: lipsa resurselor financiare, suprasolicitarea cu grijile casnice, lipsa oportunităților sau încurajărilor în afirmarea de sine etc.

Datele Biroului Național de Statistică arată că circa 50% dintre femeile din zonele rurale participă la activități de voluntariat, în raport cu 43,9% dintre bărbații care locuiesc la sate. Printre femeile din mediul urban această pondere constituie doar 38,4%. Cele mai populare tipuri de activități de voluntariat sunt cele în folosul comunității (59,2%), ajutorul acordat altor familii în lucrul casnic (31,5%), ajutorul acordat instituțiilor și organizațiilor de diverse tipuri din comunitate (25,4%).

Sondajul de opinie publică și cercetarea calitativă au analizat tema participării femeilor la viața comunității și a societății în ansamblu, iar opiniile femeilor din zonele rurale despre participarea lor la viața civică și politică au fost analizate atât prin prisma experiențelor anterioare, cât și a disponibilității și deciziei de a se implica în viitor.

„Eu mereu mă implic când e vorba de făcut ceva, dar nu întotdeauna am soluții. Uneori am impresia că rămâne totul așa cum era. Deși eu merg și spun la primărie și cu consilierii vorbesc, la asistentul social mă duc. Cel mai recent caz a fost să mă implic în situația unei doamne care are trei copii, dintre care doi sunt cu probleme, și am dat câteva telefoane să văd unde poate merge la Chișinău să se consulte cu specialiști, ca să vadă ce e cu copilul. Cu activismul acesta al meu, cred că și deranjez pe unii... Mă gândesc să devin mediatore comunitară.” (FG_MD_Femei_Roma)

În linii generale, femeile active din localitățile de pe ambele maluri ale Nistrului, precum și din zona limitrofă, participante la grupurile de discuții desfășurate în cadrul cercetării, au subliniat faptul că se simt suficient de pregătite intelectual și psihologic ca să se implice activ în viața comunității. În schimb, femeile care în mod obișnuit nu se implică, au enumerat mai multe limitări pe care le simt, în special de ordin psihologic și social, cu rădăcini în stereotipurile de gen care circumscriu participarea femeilor la spectrul responsabilităților casnice și de îngrijire a copiilor și a bătrânilor din familie.

„Sunt câteva motive fundamentale pentru crearea platformei de dialog civic cu participarea femeilor în abordarea problemelor practice generate de conflictul înghețat de pe Nistru, și anume: femeile reprezintă o resursă valoroasă – neexploatăată suficient deocamdată – în soluționarea diferendului transnistrean, atunci când dispun de informații adecvate și echilibrate, femeile reprezintă un important agent al schimbării în bine în procesul de soluționare a conflictelor, iar rolul lor devine tot mai important în identificarea soluțiilor la problemele cu care se confruntă membrii familiilor lor, de la copii până la persoanele în etate, pentru că ele cunosc mai bine situația din interior.” (I_MD_Expert_6)

Femeile participante la cercetare au declarat în proporție de 71,2% că sunt informate cu privire la faptul că au dreptul să participe la evenimentele publice din comunitate. Analiza pe subeșantioane arată că femeile de pe malul stâng al Nistrului într-o mai mică proporție cunosc despre acest drept legal – 69,5%, comparativ cu 72,8% (femeile de pe malul drept) și 75,3% (cele din localitățile limitrofe).

Întrebate fiind la ce gen de acțiuni/activități au participat în ultimul an, 74,1% dintre femei au răspuns că nu au participat. Dintre toate activitățile enumerate, cele mai multe femei (16,9%) au afirmat că au mers la adunări locale, alte 3,2% – la activități de salubritate a localității, iar 1,8% – la acțiuni publice de protest. Alte acțiuni de participare (ajutor persoanelor vulnerabile, greve, activități de partid, reclamații, petiții etc.) nu au fost atestate într-un număr semnificativ (sub 1%).

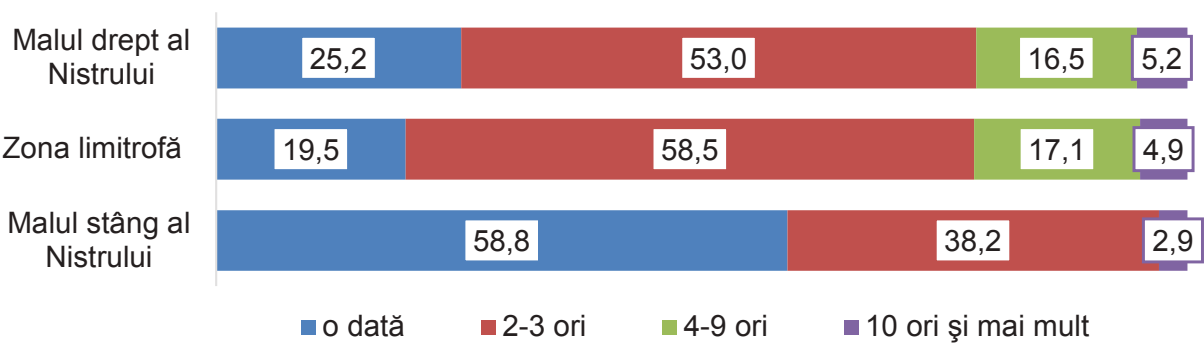
Frecvența de participare: de cele mai dese ori femeile au declarat că au participat la: activități organizate de organizații neguvernamentale, activități de acordare de ajutor persoanelor vulnerabile, adunări locale; cele mai puține participări au fost declarate pentru următoarele activități: candidarea la funcții de conducere, prezentarea unei reclamații, sesizarea unei încălcări de lege, manifestații publice, greve.

Tabelul 20. Numărul total al femeilor care au participat la diverse evenimente la nivel comunitar

	Total per- soane	Malul drept al Nistrului, %	Zona limi- trofă, %	Malul stâng al Nistrului, %
Acțiuni publice de protest	15	2.7	2.9	0.0
Greve	7	1.1	1.9	0.2
Manifestații publice	5	0.8	1.9	0.2
Adunări locale	183	22.0	19.9	13.2
Prezentarea unei reclamații la primărie	26	2.1	1.9	2.9
Sesizarea unei încălcări de lege	14	0.8	1.5	1.9
Activități de salubritate a localității	116	9.2	8.7	13.0
Activități de acordare de ajutor social persoanelor vulnerabile	74	4.8	9.2	8.9
Menținerea ordinii publice în comunitate	53	5.6	4.9	4.5
Activități în cadrul unei organizații negu- vernamentale	12	1.5	1.9	0.8
Activități în cadrul unor partide politice	9	1.1	1.9	0.4
Candidarea la funcții de conducere	5	0.8	0.0	0.2
Altceva	4	1.0	2.9	0.0

Analiza comparativă a scos în evidență unele diferențe: la acțiuni de tip „adunări locale”, femeile din comunitățile de pe malul stâng au raportat o frecvență mai redusă decât femeile din zona limitrofă sau din localitățile de pe malul drept al Nistrului.

Figura 36. Frecvența participării la adunări locale, pe subeșantioane, %

Cercetarea a analizat și disponibilitatea femeilor de a participa în viitor la acțiuni similare, iar rezultatele arată că femeile nu manifestă un interes mare pentru acestea. Astfel, cele mai multe femei declară că este probabil să participe la următoarele tipuri de acțiuni:

- sesizarea unei încălcări de lege (32,8%);
- acțiuni de salubritate a localității (29,3%);
- prezentarea unei reclamații la primărie (27,4%);
- adunări locale (27,4%).

Participarea activă a femeilor la viața comunității este determinată și de o serie de factori sociali, factori de personalitate, contextul educațional și familial. Din perspectiva caracteristicilor personale, constatăm că femeile implicate civic sunt femei care promovează corectitudinea, deschiderea spre nou, perseverența, gândirea critică etc. Suportul partenerului și al familiei de origine este extrem de important în creșterea profesională și în formarea încrederii în sine (vezi studiul de caz: „Femeie lideră comunitară de etnie minoritară”).

Studiu de caz: Femeie lideră comunitară de etnie minoritară

Date biografice: 36 ani, căsătorită, 2 copii (14 ani și 9 ani).

Ocupație: mediatore comunitară (doi ani a lucrat voluntară în această calitate).

Caracteristici personale: corectitudine, deschidere spre nou, entuziasm, viziuni emancipate despre relațiile de gen în familie, perseverență, gestionarea eficientă a conflictelor, determinare, spirit competitiv și inovator, cooperantă și incluzivă, disponibilitate de a lucra cu tinerii (model de rol), responsabilitate socială înaltă, interese variate, seriozitate pentru studii, putere de argumentare, conștientizarea modelului de rol pentru copiii proprii și pentru alte persoane, mobilizarea altor femei, curaj, independență financiară, sociabilitate, gândire critică, capacitate de autoanaliză.

Factori relaționali, de familie și de cuplu: suport din partea soțului, poziționare asertivă în relație (nici submisivă, nici autoritară), acceptare și respect reciproc, contribuție la veniturile familiei, gestionare financiară prin colaborare.

Factori sociali: încurajarea profesorilor în perioada adolescenței, încurajare, ajutor fizic și suportul emoțional al părinților, suportul primarului, suportul comunității, grupurilor de prieteni, colaborări cu ONG-uri și parteneri din comunitate, imagine publică pozitivă anterior deciziei de fi mai activă public, rețea socială solidă, de prieteni, amici și colegi.

Context educațional și profesional: studii și meserie bune, anterior poziției actuale; cunoștințe adiționale domeniului în care activează, orientare spre învățare.

Valori și priorități personale: toleranță și nediscriminare, educație, voluntariat, gândire autonomă, autodisciplină, realizarea potențialului, ajutorarea altora.

Rezultate care mențin decizia de implicare: recunoaștere socială, aprecierea familiei și a soțului, notorietate, rezultate concrete, satisfacție de la munca realizată.

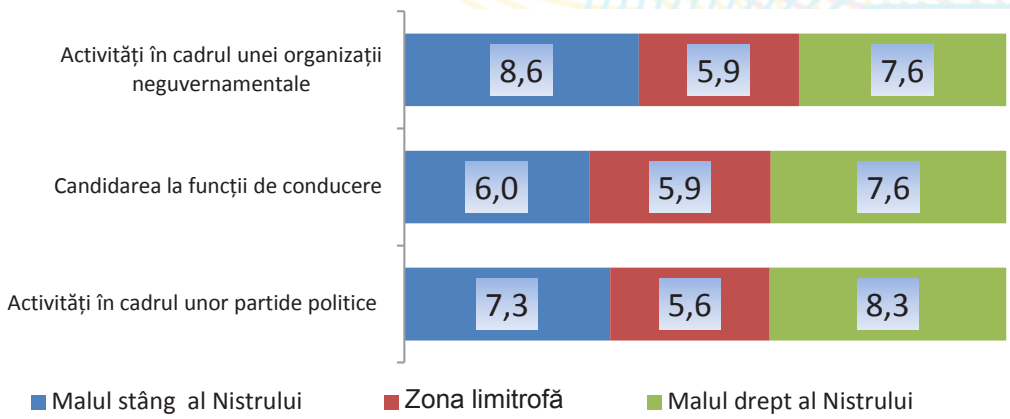
Probleme identificate de-a lungul activității: lipsa suportului pentru femei din partea APL și a familiei, motivație slabă, neîncredere în sine, interesul redus al statului față de problemele femeilor, discriminarea minorităților etnice, discriminarea femeilor, prejudicierea imaginii publice a femeilor active, relații de gen tensionate în familie, influența negativă a altor bărbați asupra soțului.

Provocări personale: discriminarea pe motiv de etnie, dificultăți în concilierea activității profesionale și de lider cu viața de familie, gelozia soțului, implicarea limitată a soțului în creșterea și educația copiilor, extenuare periodică.

Sondajul evidențiază că mai puține femei intenționează să participe la următoarele acțiuni:

- activități în cadrul unui partid (6,4%);
- candidarea la funcții de conducere (7,5%);
- activități în cadrul unei organizații neguvernamentale (8,4%);
- acțiuni publice de protest (9,3%).

Figura 37. Ponderea femeilor care menționează că este foarte probabil/probabil să participe la anumite tipuri de evenimente, pe subeșantioane, %

Totodată, activitățile la care cele mai multe femei nu intenționează să participe sunt:

- candidarea la funcții de conducere (62,8%);
- activități în cadrul unor partide politice (60,9%);
- greve (59%);
- acțiuni publice de protest (58,3%);
- demonstrații (58%).

Analiza în baza subeșantioanelor a scos în evidență următoarele diferențe: femeile din localitățile din zona limitrofă declară că nu vor participa la „acțiuni publice de protest” într-o mai mare proporție (66,8%) decât femeile din localitățile de pe malul stâng (59,1%) și cele de pe malul drept al Nistrului (57,4%). De asemenea, ele susțin într-o mai mare măsură (72,1%) că nu vor participa la „greve” comparativ cu femeile de pe malul stâng (59,7%) și drept (58,2%) al Nistrului, la „manifestații publice” (72,1% versus 57,2% și, respectiv, 58,9%) și la „adunări locale” (58,3% versus 34,3% și, respectiv, 48,2%). Totodată, femeile din localitățile din zona limitrofă susțin că nu vor participa la „activități în cadrul unei organizații neguvernamentale” și „activități în cadrul unor partide politice” într-o mai mare măsură decât cele din localitățile din stânga și din dreapta Nistrului.

Figura 38. Probabilitatea ca femeile să participe la activități în cadrul unei organizații neguvernamentale, %

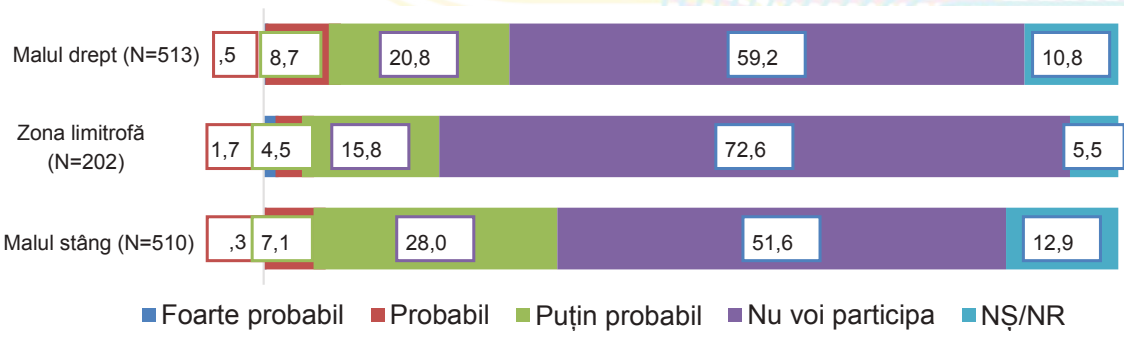

Figura 39. Probabilitatea ca femeile să ocupe funcții de conducere, %

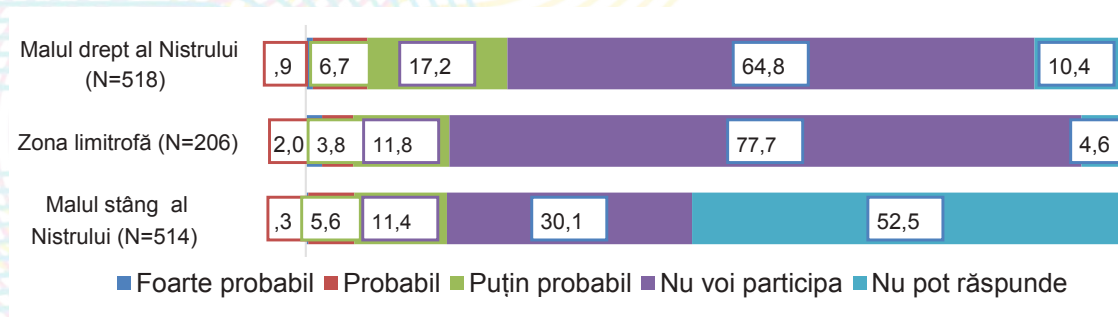
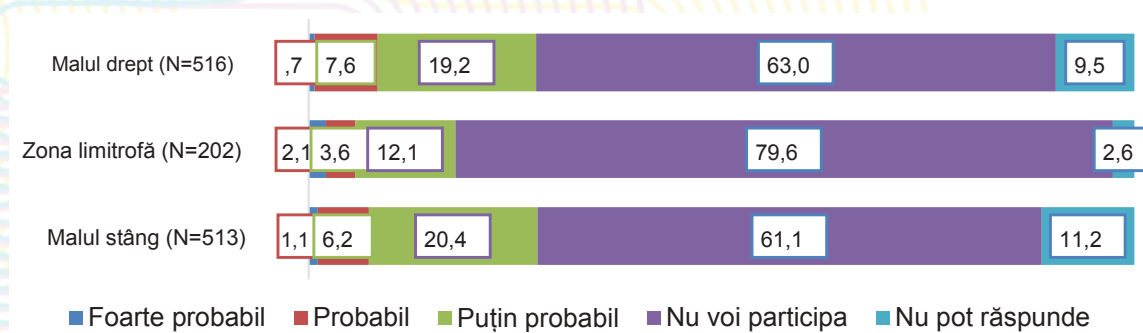

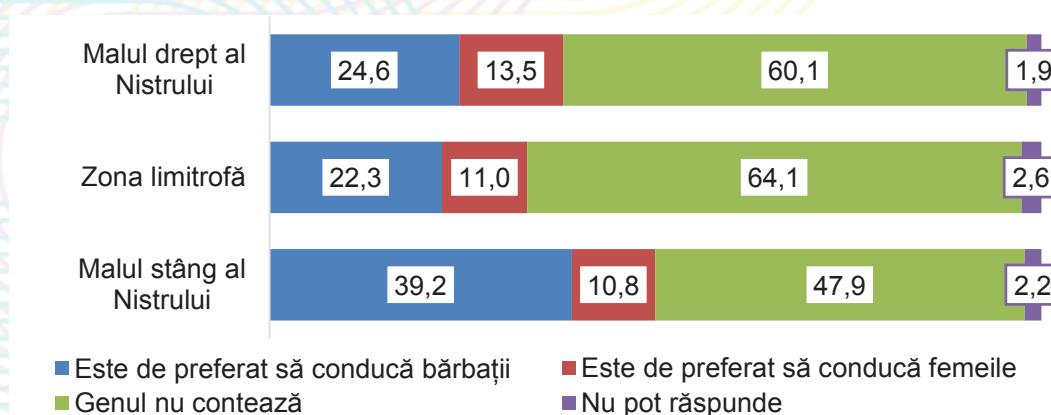
Figura 40. Probabilitatea ca femeile să participe la activități din cadrul unor partide politice, %

În același timp, femeile de pe malul stâng al Nistrului afirmă într-o mai mare măsură (41,4%) comparativ cu cele din zona limitrofă (16,3%) și cele de pe malul drept al Nistrului (13,6%) că în viitor este probabil să participe la „prezentarea unei reclamații la primărie”, precum și la „sesizarea unei încălcări de lege” (52,5%, comparativ cu 16,8% – femeile din zona limitrofă și 13,4% – femeile din localitățile de pe malul drept) și la „activități de salubritate a localității” (42,3%, versus 20,2% și, respectiv, 16,9%).

La întrebările care vizează participarea publică (în administrație, politică, la locul de muncă etc.) viziunile tradiționaliste s-au evidențiat în mod explicit. Astfel, din eșantionul general, 31,8% dintre femei consideră că în viața publică este „de preferat să conducă bărbații” și 12,1% consideră că este „de preferat să conducă femeile”. Totodată, majoritatea femeilor (54%) consideră că „genul nu contează” atunci când e vorba de funcții de conducere în viața publică, în administrație, politică, la locul de muncă etc.

Figura 41. Participarea femeilor la viața publică, pe subeșantioane, %

Malul drept al Nistrului

Analiza răspunsurilor respondentelor din localitățile de pe malul drept al Nistrului, în baza altor variabile sociodemografice, atestă că femeile cu vârsta de 45-59 de ani consideră într-o mai mare proporție (28,5%) că „în viața publică este de preferat să conducă bărbații”, iar cele din subgrupul de 30-44 de ani – că „genul nu contează” (69,3%). Acest răspuns este cea mai frecventă opțiune pentru femeile cu studii superioare (74,4%), salariate sau antreprenoare (65,9%), în timp ce femeile cu studii incomplete (29,3%), femeile care nu lucrează (29,2%) sau nu lucrează temporar (28,5%) și cele divorțate (27,5%) optează pentru „bărbați în funcții de conducere în viața publică”. Subgrupul femeilor căsătorite însă într-o proporție mai mare (62%) susțin că „genul nu contează”.

Constatări:

- Femeile care aleg opțiunea „În viața publică, în administrație, politică, la locul de muncă etc. este de preferat să conducă bărbații”: 45-59 ani, studii medii incomplete, nu lucrează sau nu lucrează temporar, sunt divorțate.
- Femeile care aleg opțiunea „În viața publică, în administrație, politică, la locul de muncă etc. este de preferat să conducă femeile”: 45-59 ani, studii generale/profesionale, salariate sau antreprenoare, sunt divorțate.
- Femeile care au optat pentru răspunsul „Genul nu contează”: 30-44 ani, studii superioare, salariate sau antreprenoare, căsătorite.

Malul stâng al Nistrului

Analiza răspunsurilor femeilor din localitățile de pe malul stâng al Nistrului, în funcție de alte variabile, a evidențiat faptul că femeile din subgrupul 60+ ani consideră într-o mai mare măsură (41,7%) că „în viața publică este de preferat să conducă bărbații”, pentru același răspuns optând preponderent și femeile cu nivelul de educație studii generale/profesionale (42,1%), cele care nu lucrează (46,4%) și cele căsătorite (42,5%). Printre subgrupurile de respondente care optează cu precădere pentru opțiunea „în viața publică este de preferat să conducă femeile”, majoritare sunt femeile de 45-59 de ani, divorțate (27,9%) și cele cu studii superioare. Femeile cu studii medii incomplete formează subgrupul cu cea mai mică frecvență de răspuns (5,9%) în favoarea femeilor. Răspunsul „genul nu contează” se întâlnește semnificativ mai rar la această întrebare comparativ cu întrebarea despre rolul de conducere al femeilor și al bărbaților în viața de familie. Totuși, subgrupurile care optează preponderent pentru acest răspuns sunt femeile de 30-44 de ani (52,6%), femeile cu studii de liceu/colegiu (50,9%) și femeile văduve (59,2%).

Constatări:

- Femeile care aleg opțiunea „În viața publică, în administrație, politică, la locul de muncă etc. este de preferat să conducă bărbații”: 18-29 ani și 60 ani și peste, școală generală/profesională, temporar nu lucrează, sunt căsătorite.
- Femeile care aleg opțiunea „În viața publică, în administrație, politică, la locul de muncă etc. este de preferat să conducă femeile”: 45-59 ani, studii superioare, nu lucrează, sunt divorțate.
- Femeile care au optat pentru răspunsul „Genul nu contează”: 30-44 ani, studii liceu/colegiu, salariate sau antreprenoare, văduve.

Zona limitrofă

Analiza răspunsurilor femeilor din diferite subcategorii, în funcție de diverse variabile sociodemografice, atestă faptul că majoritatea femeilor care sunt de părerea că „în viața publică este de preferat să

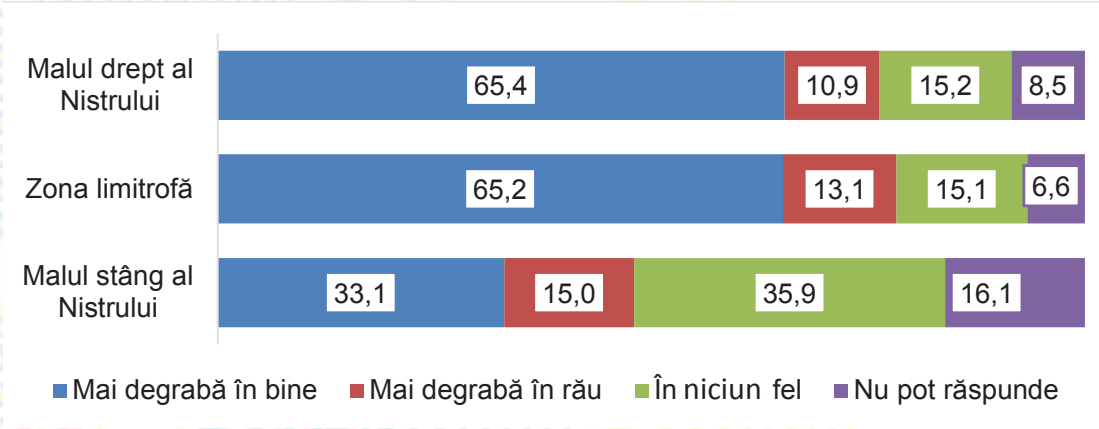
conducă bărbații” sunt din categoria de vârstă 60+ (32%), tot ele fiind și cele cu cele mai puține răspunsuri în favoarea femeilor (8%). Iar subgrupul femeilor de 30-44 de ani este majoritar la răspunsul „genul nu contează” (72,9%), pentru care optează și femeile cu studii de liceu/colegiu (84%) și cele cu venituri înalte (69,7%). Femeile cu studii medii incomplete, într-o proporție mai mare (35,3%) decât alte femei din subgrupurile pe niveluri de educație, susțin bărbații, în timp ce vădulele (3%) și femeile care nu lucrează (6,4%) formează subgrupurile cele mai mici care susțin femeile, acestea fiind preponderent susținute de către femeile salariate sau antreprenoare (16,4%) și femeile divorțate (24,4%).

Constatări:

- Femeile care aleg opțiunea „În viața publică, în administrație, politică, la locul de muncă etc. este de preferat să conducă bărbații”: 60+, studii medii incomplete, nu lucrează, sunt căsătorite.
- Femeile care aleg opțiunea „În viața publică, în administrație, politică, la locul de muncă etc. este de preferat să conducă femeile”: 30-44 ani, școală generală/profesională, salariate sau antreprenoare, sunt divorțate.
- Femeile care au optat pentru răspunsul „Genul nu contează”: 30-44 ani, studii liceu/colegiu, temporar nu lucrează, venituri înalte, căsătorite sau văduve.

Fiind întrebată dacă participarea femeilor la viața politică ar influența lucrurile spre bine sau spre rău, majoritatea femeilor (49,4%) din eșantionul general au optat pentru răspunsul „mai degrabă în bine”, 25,4% consideră că „în niciun fel” nu ar influența, în timp ce 12,9% dintre respondente sunt de părerea că participarea femeilor ar influența lucrurile în rău.

Figura 42. Percepții privind participarea femeilor la viața politică, pe subeșantioane, %

Femeile din localitățile de pe malul drept al Nistrului și cele din zona limitrofă au păreri cu valori procentuale aproximativ egale în ceea ce privește influențarea în bine a lucrurilor (65,4% și, respectiv, 65,2%), în timp ce doar 33,15% dintre femeile din localitățile de pe malul stâng al Nistrului sunt de aceeași părere. În aceste localități, procentul femeilor care consideră că participarea femeilor nu ar influența lucrurile în niciun fel este mult mai mare (35,9%) comparativ cu femeile din localitățile de pe malul drept (15,2%) și din zona limitrofă (15,1%).

Constatări pentru femeile de pe malul drept al Nistrului:

- Femeile care consideră că participarea femeilor la viața politică ar influența lucrurile „mai degrabă în bine”: 18-29 ani (72,8%) și 45-59 ani (70,8%), studii generale/profesionale (68,9%) și superioare (66,4%), salariate/antreprenoare (70,9%), venituri medii (69,5%), divorțate (72,2%).

- Femeile care consideră că participarea femeilor la viața politică ar influența lucrurile „mai degrabă în rău”: 60+ ani (12,3%), studii medii incomplete (14,3%), nu lucrează (13,7%), venituri joase (13,2%), nu au fost căsătorite niciodată (15%).
- Femeile care consideră că participarea femeilor la viața politică nu ar influența lucrurile „în niciun fel”: 30-44 ani (22,1%), liceu/colegiu (17,4%), temporar nu lucrează (18,1%), căsătorite (16,4%).

Constatări pentru femeile de pe malul stâng al Nistrului

- Femeile care consideră că participarea femeilor la viața politică ar influența lucrurile „mai degrabă în bine”: 45-59 ani (37,9%), studii superioare (39%), temporar nu lucrează (38,9%), divorțate (41,9%).
- Femeile care consideră că participarea femeilor la viața politică ar influența lucrurile „mai degrabă în rău”: 60+ ani (18,9%), studii școală generală/profesională (18,1%), nu lucrează (16,1%), venituri medii (17,2%), căsătorite (16,6%).
- Femeile care consideră că participarea femeilor la viața politică nu ar influența lucrurile „în niciun fel”: 18-29 ani (38,7%), studii medii incomplete (49,9%), salariate/antreprenoare (40,1%), văduve (43,5%).

Constatări pentru femeile din zona limitrofă

- Femeile care consideră că participarea femeilor la viața politică ar influența lucrurile „mai degrabă în bine”: 30-44 ani (71,2%), studii superioare (69,4%), salariate/antreprenoare (69,1%), divorțate (75,6%).
- Femeile care consideră că participarea femeilor la viața politică ar influența lucrurile „mai degrabă în rău”: 60+ ani (18%), studii medii incomplete (19,4%), nu lucrează (15,9%), nu au fost căsătorite (26,1%).
- Femeile care consideră că participarea femeilor la viața politică nu ar influența lucrurile „în niciun fel”: 60+ ani (16%), studii liceu/colegiu (28,2%), temporar nu lucrează (22,4%), divorțate (24,4%).

Studiul calitativ a permis să evidențiem mai mulți factori care determină/încurajează femeile să participe la viața politică. Unul dintre acești factori se referă la susținerea din partea familiei și susținerea partenerului/soțului. Femeile care se bucură de susținerea soțului, a copiilor și a comunității obțin cu ușurință succes în plan politic. Adițional factorilor familiali, sunt importanți și factorii de personalitate, care evidențiază inițiativa, dorința de autoafirmare, curajul, flexibilitatea și insistența etc.

Studiu de caz: Femeie lideră în APL

Date biografice: căsătorită, 2 copii.

Ocupație: primară de 8 ani.

Caracteristici personale: spirit de echipă, chibzuință, loialitate, nevoia de autoafirmare, consecvență, elan, curaj, viziuni strategice, autoritară, insistență, flexibilitate, energică, determinare și perseverență, dorința de a produce schimbări în comunitate, obiectivul de a transparentiza activitatea APL, interes pentru a spori atractivitatea satului astfel încât lumea să nu plece din sat, ci să investească, accent pe proiecte de anvergură, de infrastructură.

Factori relaționali, de familie și de cuplu: suportul soțului (fost consilier local), similitudini de viziuni și valori, respect și acceptare; suportul și ajutorul copiilor (deja adulți).

Factori sociali: suportul comunității, suportul familiei extinse, o localitate dezvoltată, cei plecați din sat susțin anumite proiecte grație dinamismului primăriei.

Context educațional și profesional: meserie conexă APL (anterior secretară la primărie) și lucrător în poliție, activism sporit în perioada tinereții.

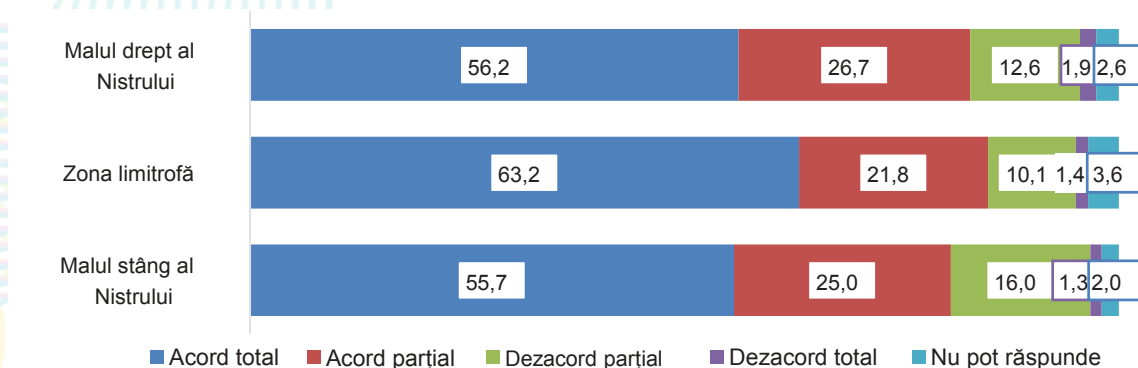
Valori și priorități personale: bun-simț, corectitudine, neacceptarea conflictelor de interese, motivarea altor persoane, promovarea femeilor, dezvoltare continuă.

Rezultate care mențin decizia de implicare: detașare de opiniile jignitoare ale unora, proiecte cu impact comunitar, proximitatea de Chișinău și alte puncte geografice strategice care oferă oportunități de angajare oamenilor din sat, planuri de dezvoltare a comunității.

Probleme identificate de-a lungul activității: lipsa de comunicare între diferiți actori sociali/comunitari, implicare redusă a femeilor din comunitate, lipsa interesului sau a curajului la femei, lipsa de solidaritate între femei.

Provocări personale: neîncredere în sine la conturarea deciziei de a candida, confruntări cu stereotipuri de gen ale comunității la începutul carierei de primar, diferențe de viziuni politice cu unii actori sociali, reconcilierea vieții de primar cu viața de familie, spirit concurențial al unor actori sociali sau oameni din comunitate.

Figura 43. Opinii privind drepturile femeilor și ale bărbaților în comunitate, pe subeșantioane, %

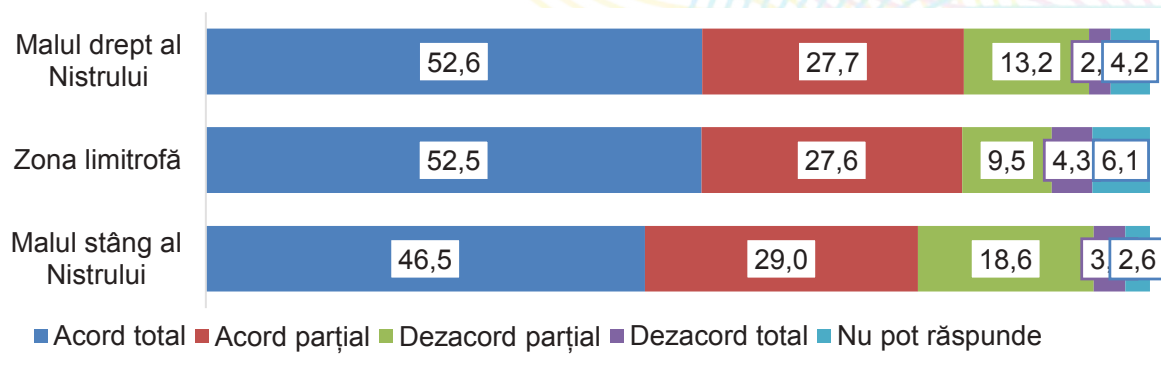

Nu există diferențe semnificative între răspunsurile femeilor la această afirmație, în baza celor trei subeșantioane ale cercetării.

Profilul sociodemografic însă prezintă câteva caracteristici, și anume: femeile cu vârsta de 45-59 de ani din localitățile de pe malul stâng al Nistrului, într-o mai mare proporție (22,1%), își exprimă dezacordul cu privire la această afirmație, decât oricare altă categorie de vârstă atât din același subeșantion, cât și din celelalte două subeșantioane. De asemenea, femeile văduve și divorțate din localitățile de pe malul stâng al Nistrului, într-o mai mare măsură decât cele cu alt statut marital din același eșantion, dar și din alte subeșantioane, își exprimă dezacordul total sau parțial cu această afirmație.

Femeile cu studii superioare și cele cu venituri înalte constituie grupurile cele mai mari care susțin această afirmație, din toate subeșantioanele.

Figura 44. Opinii privind accesarea femeilor la posturi de conducere și implicarea lor în politică, pe subeșantioane, %

Femeile din localitățile de pe malul stâng al Nistrului, într-o mai mare măsură (22%) decât femeile din celelalte două subeșantioane (15,5% și 13,8%), și-au exprimat dezacordul parțial sau total cu această afirmație.

Analiza răspunsurilor respondentelor, în baza altor variabile sociodemografice, a scos în evidență faptul că femeile divorțate din localitățile de pe malul drept al Nistrului și cele din zona limitrofă și-au exprimat într-o mai mare măsură acordul total sau parțial referitor la această afirmație, comparativ cu femeile din localitățile de pe malul stâng al Nistrului. Totodată, femeile din subeșantioanele de pe malul drept și stâng, care nu lucrează temporar sau nu lucrează, precum și femeile divorțate de pe malul stâng al Nistrului și-au exprimat într-o mai mare măsură dezacordul total sau parțial cu privire la această afirmație.

Perpetuarea stereotipurilor și abordările tradiționaliste din societatea moldovenească, care sunt mai persistente în special în mediul rural, prin atribuirea rolurilor sociale diferențiate în funcție de gen, mențin femeile în capcana responsabilităților de menaj, îngrijire a copiilor și a vârstnicilor, gospodărire și împiedică participarea plenară a acestora la activitatea organizațiilor neguvernamentale, a partidelor politice, precum și accesarea la funcții publice, aceste activități fiind atribuite preponderent bărbaților.

V. SĂNĂTATEA FEMEILOR DIN MEDIUL RURAL DE PE AMBELE MALURI ALE RÂULUI NISTRU

5.1. Accesul la serviciile de sănătate

Accesul la serviciile de sănătate a fost evaluat în baza următorilor indicatori: existența în comunitate a unui centru al medicilor de familie/prezența medicului în comunitate, existența centrelor care prestează servicii de asistență medicală persoanelor în etate sau persoanelor cu dizabilități, posibilitatea procurării poliței de asigurare medicală în cazul în care femeile nu sunt angajate în câmpul muncii sau prestează o muncă neoficială.

În 60% din comunitățile cercetate, femeile nu au acces la centre de sănătate/centrul medicilor de familie. Acest fapt presupune că mai mult de jumătate dintre femeile din zonele rurale trebuie să se deplaseze în alte localități (urbane) pentru a avea acces la servicii de sănătate. Lipsa unui punct medical în comunitate determină o serie de riscuri de sănătate, determinate de incapacitatea sau imposibilitatea financiară a femeilor de a se deplasa într-o altă localitate pentru o consultație medicală. Această situație explică nivelul de adresabilitate scăzut al femeilor din mediul rural la medic.

Cheltuielile lunare ale gospodăriilor din mediul rural pentru servicii de sănătate variază de la 500 la 700 MDL. Populația din dreapta Nistrului consumă în medie 580 MDL lunar, gospodăriile din zona de securitate – 691 MDL lunar, iar cele din stânga Nistrului – 510 ruble transnistrene (vezi tabelul 18).

Figura 45. Ponderea femeilor care au acces în comunitate la un centru al medicilor de familie, %

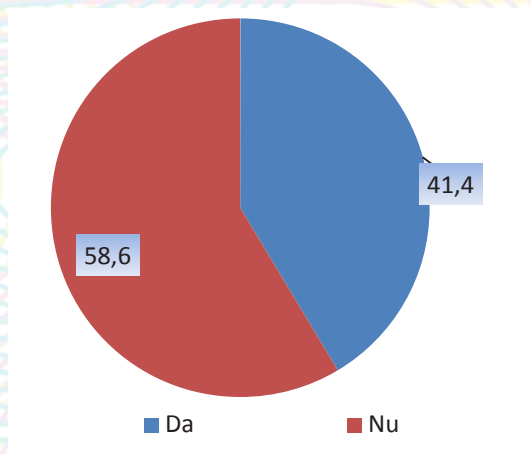
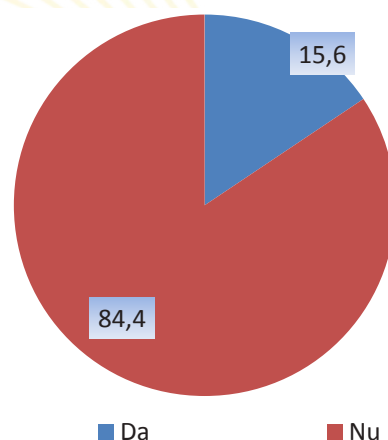

Figura 46. Ponderea femeilor care au acces în comunitate la centre care prestează servicii de asistență medicală persoanelor în etate, %

Din numărul total de respondente, doar 40% dețin poliță de asigurare medicală. Fiecare a doua femeie care nu deține polița medicală menționează că nu are posibilitate financiară s-o cumpere. Analiza comparativă a populației din dreapta Nistrului și din zona de securitate nu atestă careva diferențe la acest capitol.

Chiar dacă femeile din stânga Nistrului beneficiază de gratuitatea serviciilor medicale, multe dintre acestea preferă să se trateze pe malul drept al Nistrului, procurând și polița de asigurare medicală.

Calitatea serviciilor medicale, în opinia participantelor la discuțiile de grup, este mai înaltă pe malul drept al Nistrului comparativ cu celelalte regiuni. Tehnologiile disponibile pe malul drept sunt apreciate

ate ca fiind moderne, iar cele de pe malul stâng – învechite. Cele mai calitative sunt serviciile medicale oferite în municipiul Chișinău, comparativ cu cele de nivel local sau raional. Lipsa unor servicii medicale eficiente în mediul rural este determinată de migrarea personalului medical în zonele urbane sau peste hotarele țării. Serviciile de asistență socială prestate pe malul stâng al Nistrului sunt orientate mai mult pe îngrijirea fizică a locuinței și mai puțin pe consilierea psihologică a grupurilor vulnerabile.

„Eu, din cauza bolii, merg foarte des la medic, dar nimic altceva decât îndreptări la Comrat sau Chișinău nu primesc acolo, nici măcar o vorbă bună, o alinare. De obicei, nimic nu știe, nimic nu poate și imediat mă trimite la alți medici, deși și pentru acele îndreptări trebuie să mă umilesc, chiar și pentru o simplă analiză de sânge. Deși aveam poliță, nu mi-a fost de niciun folos, am achitat totul mereu și încă întoarcem datoriile pentru spitalizare, medicamente și operație.” (FG_MD_UTAG)

„Dacă ai bani, atunci totul este posibil, poți să cumperi și poliță medicală pe malul drept al Nistrului. Policlinicile noastre tot sunt asigurate cu tehnică, dar în Chișinău totul este mai calitativ, și sună mai sigur. În Moldova, pe noi mereu ne întâlnesc mai binevoitor decât în Bender.” (FG_MS_Centru_6)

„Atunci când avem o problemă serioasă de sănătate, noi mergem să ne tratăm la Chișinău, și, desigur, ei ne scriu rețete în limba română. Iar când mergem în farmacie să procurăm medicamente, m-am confruntat cu probleme că nu au vrut să mă deservească.” (FG_MS_Centru_7)

Figura 47. Ponderea femeilor care dețin poliță de asigurare medicală, %

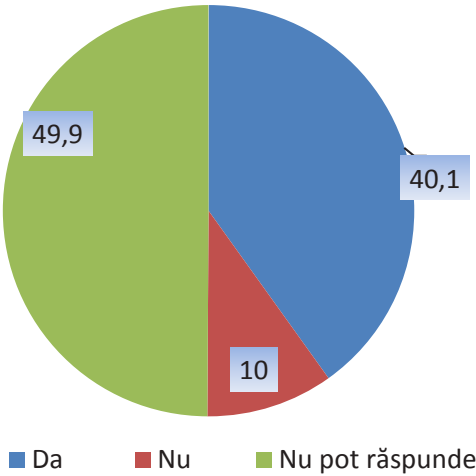
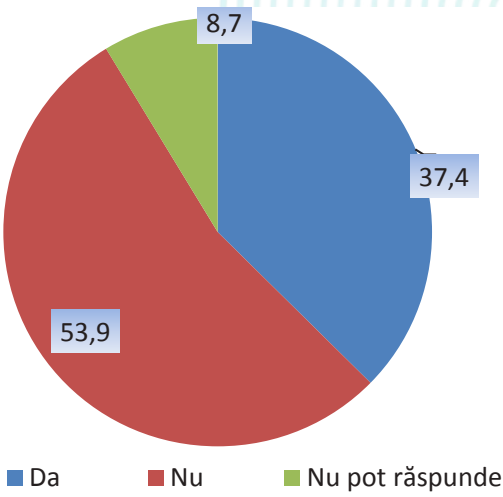

Figura 48. Ponderea femeilor care nu dețin poliță de asigurare medicală, dar care au posibilitate să o procure, %

Populația din zona limitrofă s-au confruntat cu diverse probleme privind accesarea serviciilor medicale, datorate amplasării geografice. Respondentelor care locuiesc în prezent în zona de securitate și au activat în sfera muncii pe malul stâng al Nistrului li s-a oferit pensionarea pe malul stâng, limitând în acest sens accesul lor la serviciile sociale și medicale de pe malul drept al Nistrului. Această situație a determinat o bună parte a populației să-și procure polițe de asigurare medicală pe malul drept al Nistrului. Din lipsă de resurse financiare, multe respondente nu au posibilitate să procure polițe de asigurare medicală, aceasta determinând o adresabilitate foarte scăzută la medic. Majoritatea participantelor la discuțiile de grup afirmă că se adresează la medic în ultimă instanță, „când nu mai poți deja, când boala ajunge la gât/stări critice”.

„Am fost la medicul de familie din sat și l-am rugat să-mi dea o foaie la sanatoriu, că așa se cuvine o dată pe an constructorilor, și medicul ne-a spus că sunt pensionară din Transnistria și nu ne-a dat

îndreptare la sanatoriu. Dar noi cu ce suntem de vină: că noi dacă am lucrat în Transnistria, am lucrat în magazin de cărți care era în raionul Dubăsari și, când să ies la pensie, am ieșit în Transnistria.” (FG_MD_Zonă_limitrofă)

Necesitățile de accesare a serviciilor medicale sunt resimțite mai mult de populația vârstnică de pe ambele maluri ale Nistrului. Problemele financiare afectează direct starea sănătății populației feminine, determinând o creștere a maladiilor cronice. Majoritatea participantelor la discuțiile de grup afirmă că nu au posibilități să procure medicamentele prescrise de medici, valoarea acestora depășind de două ori veniturile lor lunare. Pentru a face față acestor situații, multe respondente care locuiesc în zona de securitate sau pe malul stâng al Nistrului preferă să procure medicamente în farmaciile amplasate pe malul stâng, care oferă o gamă mai ieftină de produse farmaceutice. Dar și aici, unele respondente întâmpină probleme și sunt umilite. Necunoașterea limbii române de către populația din stânga Nistrului reprezintă principala barieră în procurarea medicamentelor pe malul stâng la Nistrului, respondentele fiind îndemnate să procure medicamentele în farmaciile unde se cunoaște limba română.

„În Transnistria medicamentele sunt mai ieftine, sunt rusești și din Ucraina, de acolo le procurăm... Dar dacă vii cu o prescripție scrisă în română, atunci doamnele de la farmacie nu ne dau medicamentele și ne spun să ne ducem acolo de unde le-am luat și să le cumpărăm... dar noi cu ce suntem de vină că ne-au scris rețeta în română.” (MD_Zonă_limitrofă)

5.2. Practici de adresare la medic

Fiecare a doua respondentă apreciază propria stare a sănătății ca fiind satisfăcătoare, cu mici probleme de sănătate, iar 16,3% dintre femeile intervievate au relatat că se confruntă cu probleme grave de sănătate. Cu toate acestea, nivelul de adresabilitate la medic este foarte scăzut. 50,9% dintre femeile din mediul rural se adresează la medic doar în cazuri critice, când problema de sănătate deja nu mai poate fi tratată. Ponderea populației feminine care suferă de boli cronice este mult mai mare comparativ cu ponderea populației masculine. Îngrijorător este și faptul că 5,4% dintre femei nu se adresează deloc la medic pentru a trata o problemă de sănătate.

Conform datelor BNS, în anul 2016 circa 40% dintre femei au declarat că suferă de cel puțin o boală cronică, comparativ cu 30% dintre bărbați. Datele statistice atestă că rata prevalenței bolilor cronice la femei este mai mare decât la bărbați (394,4 cazuri la femei față de 311,3 cazuri la bărbați la 1000 de locuitori)²⁷.

Figura 49. Percepțiile respondentelor față de propria stare de sănătate, %

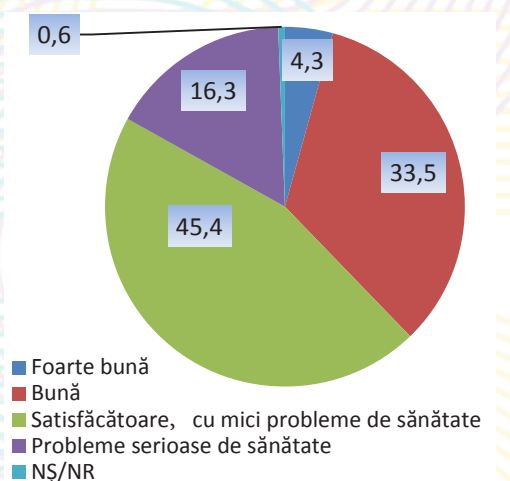
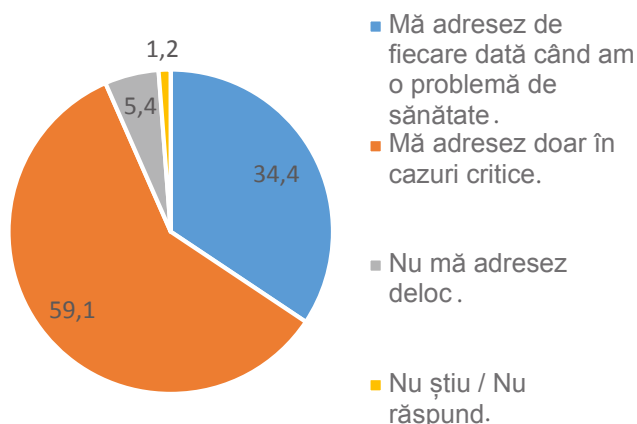

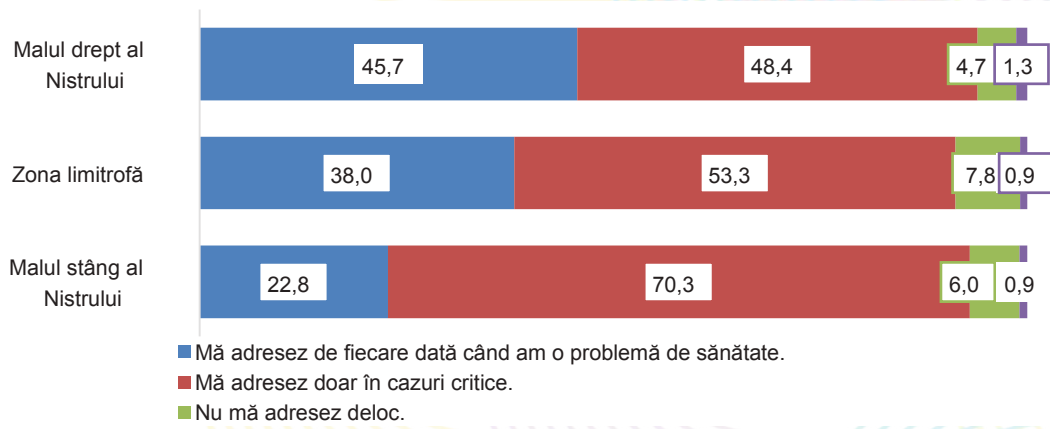
Figura 50. Frecvența adresării la medicul de familie, %

²⁷ Accesul populației la servicii de sănătate, Raport 2017, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/acces_servicii_sanatate/Acces_servicii_sanatate_2016.pdf

Nivelul de accesare a serviciilor medicale este mai înalt pentru populația din dreapta Nistrului. Astfel, ponderea femeilor care se adresează la medic regulat în cazul unei probleme de sănătate (45,7%) este mai mare decât ponderea femeilor din stânga Nistrului și din zona de securitate (vezi figura 51).

Figura 51. Ponderea femeilor care se adresează la medic, după regiuni, %

Chiar dacă simt necesitatea consultării medicului specialist, totuși 63,3% dintre femeile intervievate au menționat că s-a întâmplat pe parcursul ultimului an să renunțe la consultația medicului. Distribuția regională a respondentelor atestă că femeile din stânga Nistrului (67,6%) s-au confruntat într-o măsură mai mare cu acest gen de situații, comparativ cu femeile din dreapta Nistrului (59,1%) (vezi figura).

Figura 52. Ponderea femeilor din mediul rural care au renunțat să se adreseze la medic pentru consultație, %

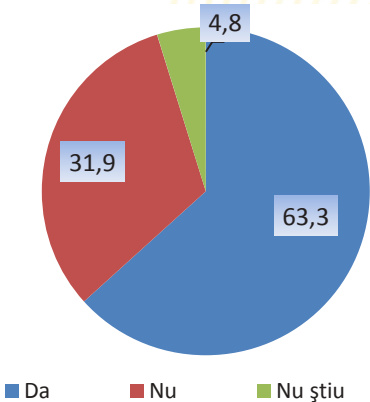
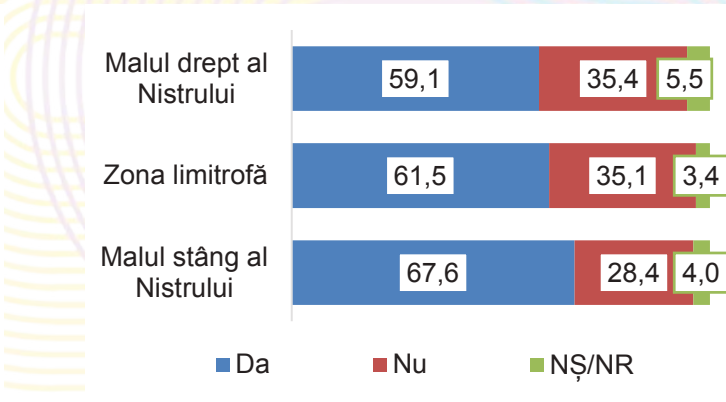

Figura 53. Distribuția femeilor din mediul rural care au renunțat să se adreseze la medic pentru consultație, după regiuni, %

Principalele motive care influențează nivelul de adresabilitate la medicul specialist sunt: utilizarea fără prescripție a medicamentelor procurate anterior pentru o altă problemă de sănătate (36,2%), lipsa surșilor financiare pentru serviciile medicale (19%), convingerea privind utilizarea remediilor naturiste (9,9%), calitatea proastă a serviciilor medicale (9,8%) și neîncrederea în medicii specialiști (7,9%).

„Mă adresez la medic când nu mai pot deja, când este la gât cu boala. ... Și așa te gândești mult până vii la spital și după ce vii și îți dă lecuire de asta scumpă, îți vine să... Nu m-am adresat mai devreme, că nu erau bani.” (FG_ MD_Zonă_limitrofă)

Tabel 21. Motivele care au determinat respondentele să nu se adreseze la medic

	Total (N=784)	Malul drept (N=309)	Malul stâng (N=348)	Zona limitrofă (N=127)
Am considerat că mă voi simți mai bine dacă voi lua medicamentele pe care le aveam deja.	36.2	29.9	41.8	28.9
Am considerat că mă voi simți mai bine dacă mă voi trata cu plante medicinale.	9.9	12.7	7.3	12.4
Nu am asigurare medicală.	1.9	3.5	0.5	3.9
Centrul medicilor de familie este departe de casă.	2.6	5.5	7.9	8.5
Nu am încredere în medici.	7.9	8.0	13.8	10.6
Serviciile sunt de calitate proastă.	9.8	5.2	16.9	9.3
Nu am bani pentru a plăti serviciile medicale.	19.0	21.5	1.3	14.4
Alt motiv.	2.0	2.8	10.5	4.1

VI. RELAȚII DE FAMILIE ÎN MEDIUL RURAL DE PE AMBELE MALURI ALE RÂULUI NISTRU

6.1. Distribuirea rolurilor în familie

Deși în ultimele decenii Republica Moldova a implementat anumite cadre legale și normative în direcția consolidării egalității de gen, populația țării împărtășește, în mare parte, convingeri conservatoare cu privire la rolul femeilor și al bărbaților în societate.

Cercetarea calitativă a scos în evidență faptul că dinamica rolurilor de gen în comunități și familii este diferită de la caz la caz, dar, în linii generale, progresul trenează peste așteptările și dorința femeilor.

„Împovărarea cu muncile casnice este un motiv serios pentru femeile de la sat să nu se implice așa mult, dar dacă este înțelegere în familie și e clar că femeia respectivă are potențial, eu cred că deja ține de încurajarea pe care soțul o poate oferi femeii, pentru că e foarte important acest factor. Respectiv, când se lucrează cu femeile, trebuie să se lucreze în același sens și cu bărbații. Și desigur cu copiii, adolescenții – pentru că ei sunt viitorii cetățeni și depinde de ei, cât de deschiși la minte vor fi – așa participare a femeilor vom avea.” (I_MD_expert_5)

Comunitățile continue să se manifeste ca fiind în mare parte patriarhale, deși anumite evoluții s-au înregistrat în ultimii ani (număr sporit de femei în funcții de primar, ministru etc.). Totuși, relațiile dintre genuri sunt în continuare tradiționale, în special în cadrul familiei, dar și în societate (reticență față de femei în funcții decizionale, distribuirea meseriilor și domeniilor după criteriul de gen etc.), ceea ce determină perpetuarea unor roluri tradiționale de gen.

„Femeile care sunt în funcții de decizie pot fi un model bun, dar unele nu sunt defel, chiar comentează uneori ceva de genul: „Eu sunt primar, dar nu sunt feministă” – situații de astea se întâlnesc foarte des, chiar la evenimente publice. Sau feminizarea funcțiilor – aparent o problemă mărunță, dar tare importantă. Multe femei primare se numesc primar și nu le place defel să fie numite primară.” (I_MD_3)

Astfel, femeile, în cele mai multe cazuri, sunt responsabile atât de bucătărie, curățenie în casă, spălarea rufelor și a veselei, cât și de educația și îngrijirea copiilor și a bătrânilor din familie. Spre deosebire de femei, bărbații sunt considerați responsabili de mult mai puține probleme (reparații casnice, treburi gospodărești care implică efort fizic mai mare, munci agricole care presupun utilizarea tehnicii agricole etc.).

„Eu atâta de lucru am că am uitat care este culoarea Nistrului... Nu avem când să mergem la Nistru. Nu avem timp.” (FG_MD_Zonă_Limitrofă)

„Copiii au sarcini pe lângă casă, fata mă ajută cu treaba în casă, iar băiatul face lucrul pe afară. Soțul meu e la muncă peste hotare, și ne descurcăm cum putem. Dacă aș avea timp liber, aș citi sau măcar aș privi ceva la televizor, dar nu am timp defel. Am impresia că dacă ar fi ziua și de 30 ore, tot nu mi-ar ajunge. O gospodărie trebuie întreținută, iar când ai copii, nu te gândești la tine, ci la ei, cum să-i crești sănătoși și cu de toate.” (FG_MD_Femei_Roma)

„Familia noastră e mare, am în grijă și părinții soțului, dar ei sunt bătrâni și nu pot lucra prin gospodărie. Mai mult eu fac, că soțul lucrează cu ziua și nu e acasă mai mereu. Dacă e acasă, el se ocupă de animale, de muncile mai grele. Eu dimineața mă trezesc devreme tare, ca să-i trimit pe toți la școală și grădiniță, apoi treabă și iar pregătiri pentru mâncare, ca să fie când vin toți. Seara – temele cu copiii

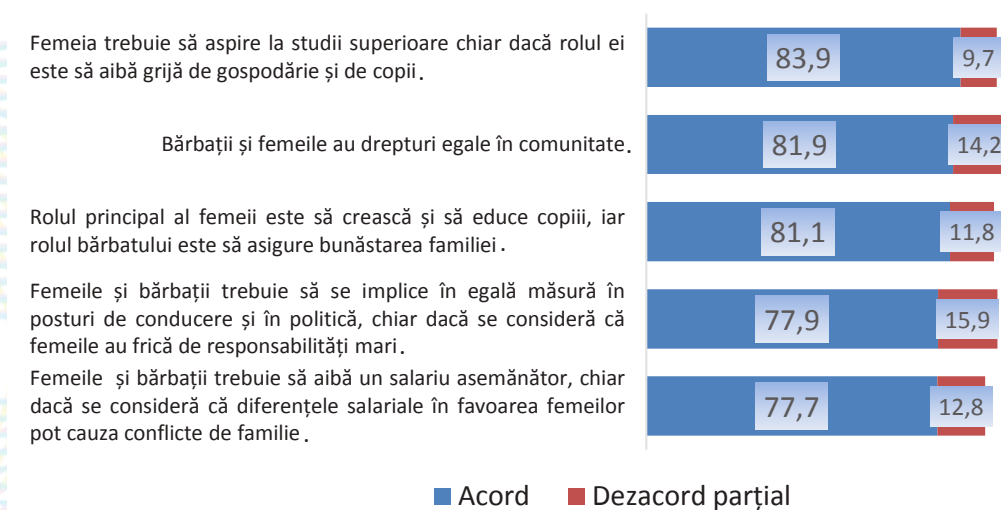
și lucru prin casă. Dacă soțul nu-i acasă în timpul zilei, eu fac și treburile mai grele, că munca nu așteaptă. (...) Timp pentru mine nu am, mereu apare vreo urgență, chiar și duminicile, deși nu lucrăm, mai trecem pe la părinții mei, să-i ajutăm. Soțul seara e obosit, el mai stă la televizor sau cu vecinii la un pahar de vin. Eu cu vecinele doar duminica poate mă mai văd la ochi. E foarte grea viața noastră la sat...” (FG_MD_UTAG)

Deși opiniile împărtășite de femeile din grupurile de discuții vizau mai mult atitudinile tradiționale în distribuirea rolurilor de gen, respondentele la sondajul de opinie au afirmat în proporție de 73,5% că „ambii părinți, în egală măsură”, ar trebui să se ocupe în familie de creșterea copiilor. Totuși, 24% dintre respondente au afirmat că „mai mult mama” are această sarcină, în timp ce doar 1,3% au ales răspunsul „mai mult tata”. Analiza comparativă a celor trei subeșantioane nu a determinat diferențe substanțiale în acest sens.

În ceea ce privește alte variabile sociodemografice, femeile cu vârsta de peste 60 ani, cele cu studii incomplete, fără serviciu și cu venituri mici și medii împărtășesc viziuni mai conservatoare privind rolul mamei și al tatălui în creșterea copiilor.

Totodată, întrebate fiind care sunt opiniile și percepțiile lor cu privire la rolurile de gen în familie și în societate, părerile respondentelor din eșantionul general au fost destul de similare.

Figura 54. Opinia femeilor din eșantionul general cu privire la rolurile de gen, %

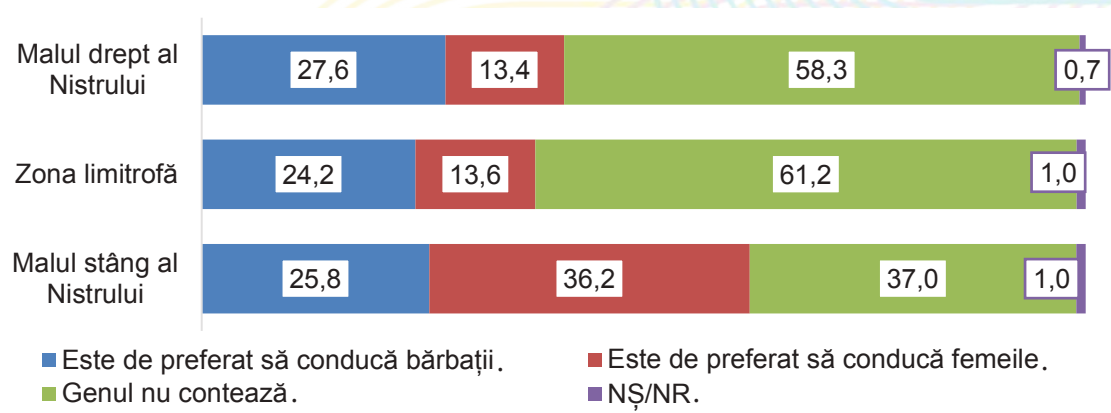

Analiza răspunsurilor respondentelor pe subeșantioane a scos în evidență faptul că nu există diferențe semnificative statistic între opiniile femeilor din cele trei eșantioane cu privire la temele abordate.

Opiniile femeilor cu privire la rolul femeii în familie, din punctul de vedere al liderismului și al capacității de decizie, sunt mai emancipate. Atunci când au fost solicitate să răspundă la întrebarea „Cine ar trebui să conducă în familie: femeia sau bărbatul?”, majoritatea femeilor (47,7%) au optat pentru răspunsul „genul nu contează”. Totodată, procentul participantelor la sondajul de opinie care consideră că în familie „este de preferat să conducă bărbații” (26,6%) și procentul celor care consideră că în familie „este de preferat să conducă femeile” (24,8%) sunt aproximativ la fel.

Analiza comparativă a datelor cantitative relevă faptul că femeile din localitățile din zona limitrofă și cele de pe malul drept al Nistrului, într-o mai mare măsură decât cele de pe malul stâng al Nistrului, consideră că „*genul nu contează*” atunci când e vorba despre subiectul conducerii în familie. Totuși, femeile de pe malul stâng al Nistrului consideră într-o proporție semnificativ mai mare că în familie este de preferat să conducă femeile.

Figura 55. Opinia femeilor cu privire la rolul conducător în familie, pe subeșantioane, %

Malul drept al Nistrului

Analiza răspunsurilor respondentelor din localitățile de pe malul drept al Nistrului, în baza altor variabile sociodemografice, atestă faptul că din procentul total al femeilor din localitățile de pe malul drept al Nistrului, femeile cu vârsta cuprinsă între 30 și 44 de ani reprezintă ponderea cea mai mică (9,3%) a celor care consideră că „în familie este de preferat să conducă femeile”, tot acest subgrup fiind și mai numeric pentru răspunsul „genul nu contează”. Femeile cu studii superioare, într-o mai mare proporție decât alte subgrupuri, consideră că „genul nu contează”, iar femeile care nu lucrează sau nu lucrează temporar reprezintă subgrupul cel mai numeros pentru opțiunea de răspuns „Este de preferat să conducă bărbații”. Totodată, femeile căsătorite sau cele în concubinaj, într-o proporție mai mare decât cele divorțate sau văduve, au ales opțiunea „genul nu contează”. Pentru același răspuns optează preponderent și femeile cu venituri înalte (60%). Femeile divorțate consideră într-o proporție mai mare decât cele căsătorite, văduve sau care nu au fost niciodată căsătorite că „este de preferat să conducă femeile”.

- Femeile care aleg opțiunea „În familie este de preferat să conducă bărbații”: 18-29 și 30-44 ani, studii medii incomplete, nu lucrează sau temporar nu lucrează, sunt căsătorite.
- Femeile care aleg opțiunea „În familie este de preferat să conducă femeile”: 60+ ani, școală generală/profesională sau studii de liceu/colegiu, salariată/antreprenoare, sunt divorțate.
- Femeile care au optat pentru răspunsul „Genul nu contează”: 30-44 ani, studii superioare, salariată/antreprenoare, sunt căsătorite.

Malul stâng al Nistrului

Analiza opțiunilor la aceeași întrebare ale femeilor din localitățile de pe malul stâng al râului Nistru, în baza indicatorilor sociodemografici, au scos în evidență faptul că femeile de 45-59 de ani consideră într-o proporție mai mare decât alte subgrupuri de vârstă că „în familie este de preferat să conducă femeile”, comparativ cu subgrupul femeilor de 60+ (17,8%) din localitățile de pe malul drept, care consti-

tuie subgrupul cel mai mare din acel subeșantion. Răspunsul „*genul nu contează*” este opțiunea cel mai frecvent întâlnită la categoria de vârstă 18-29 ani (39,8%), dar este totuși un procentaj mic, comparativ cu categoria similară de vârstă din subeșantionul femeilor din localitățile de pe malul drept al Nistrului (58,7%).

Femeile cu studii de liceu/colegiu, într-o mai mare pondere (43,9%) decât alte subgrupuri de femei cu diverse niveluri ale educației, consideră că „este de preferat să conducă femeile”, în schimb, cele cu studii medii incomplete, într-o măsură mai mare (44,8%), consideră că „genul nu contează” în acest sens. Totuși, acest subgrup este mai numeric (35,4%) și pentru opțiunea de răspuns „Este de preferat să conducă bărbații”. Femeile care nu lucrează (27%), cele cu venituri înalte (31,8%) și cele văduve (30,9%) consideră într-o mai mare proporție că „în familie este de preferat să conducă bărbații”.

- Femeile care aleg opțiunea „În familie este de preferat să conducă bărbații”: 60+ ani, studii medii incomplete, nu lucrează sau temporar nu lucrează, sunt văduve.
- Femeile care aleg opțiunea „În familie este de preferat să conducă femeile”: 45-59 ani, studii de liceu/colegiu și superioare, temporar nu lucrează, sunt divorțate.
- Femeile care au optat pentru răspunsul „Genul nu contează”: 45-59 ani, studii medii incomplete, salariată/antreprenoare, divorțată, văduvă sau nu a fost căsătorită niciodată.

Zona limitrofă

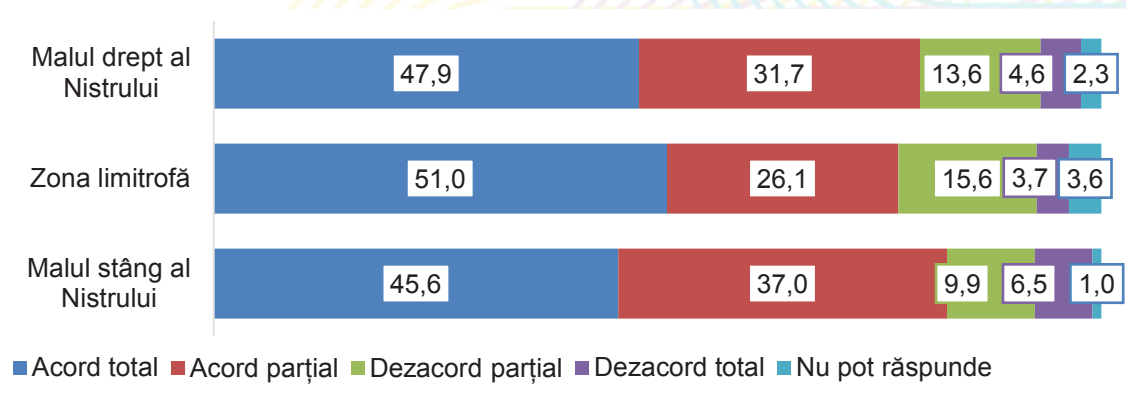
Din subeșantionul format din femei din localitățile din zona limitrofă, femeile din categoria de vârstă 60+ sunt de părerea că într-o familie „este de preferat să conducă bărbații” (32%), în timp ce pentru opțiunea „este de preferat să conducă femeile” au fost preponderent femeile din categoria de vârstă 45-59 ani (20%). Pentru opțiunea „genul nu contează” au fost preponderent femeile din categoria de vârstă 30-44 ani (76,3%). Femeile cu studii medii incomplete mai des optează pentru răspunsul „este de preferat să conducă bărbații”, iar cele cu studii superioare aleg mai des răspunsul „genul nu contează” (70,7%). Același răspuns este preferat și de către femeile care temporar nu lucrează (73,8%), care, într-un număr mai mic, optează pentru răspunsul „este de preferat să conducă femeile” (9,3%). Femeile care nu lucrează sau cele care nu lucrează temporar, într-o proporție mai mare, optează pentru răspunsul „este de preferat să conducă bărbații”, același răspuns fiind mai des dat și de femeile cu venituri joase (27,6%), și de cele care nu au fost căsătorite niciodată (34,8%).

- Femeile care aleg opțiunea „În familie este de preferat să conducă bărbații”: 60+ ani, studii medii incomplete, nu lucrează, sunt văduve sau nu au fost căsătorite niciodată.
- Femeile care aleg opțiunea „În familie este de preferat să conducă femeile”: 45-59 ani, studii de liceu/colegiu, salariată/antreprenoare, sunt divorțate.
- Femeile care au optat pentru răspunsul „Genul nu contează”: 30-44 ani, studii de liceu/colegiu, temporar nu lucrează, căsătorite sau văduve.

Cercetarea cantitativă a evidențiat faptul că majoritatea femeilor din eșantionul general (81,1%) sunt de acord (total sau parțial) că rolul principal al femeii este să crească și să educe copiii, iar rolul bărbatului este să asigure bunăstarea familiei. Totuși, deși împărtășesc această viziune stereotipizată asupra rolurilor reproductive și productive ale femeilor și bărbaților, majoritatea respondentelor (81,9%) consideră că bărbații și femeile au drepturi egale în comunitate, iar 77,9% sunt de părerea că femeile și bărbații trebuie să aibă șanse egale de acces la posturi de conducere și în politică, chiar dacă se consideră că femeile au frică de astfel de responsabilități.

Un număr semnificativ mare de respondente (83,9%) își exprimă acordul total sau parțial cu privire la faptul ca femeia să aspire la studii superioare, chiar dacă rolul ei este să aibă grijă de gospodărie și de copii. În același timp, 77,7% din eșantionul general de femei din zonele rurale consideră că salariile femeilor și ale bărbaților trebuie să fie asemănătoare, în pofida faptului că se crede că diferențele salariale în favoarea femeilor pot determina conflicte în familie. Un grup relativ mare de femei și-au exprimat dezacordul parțial și total (18,7%) referitor la afirmația despre accesul egal al femeilor și al bărbaților la posturi de conducere.

Figura 56. Opinii privind rolul femeilor și al bărbaților în familie, pe subeșantioane, %

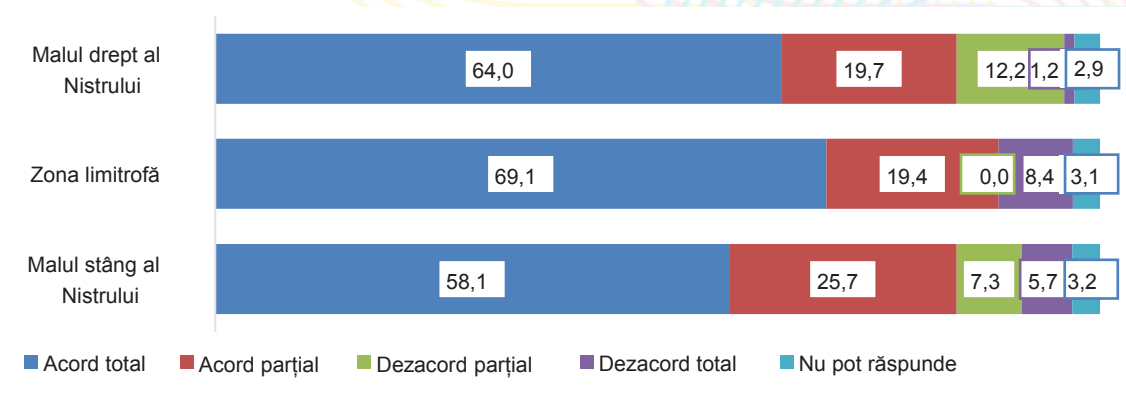
Analiza comparativă a răspunsurilor respondentelor scoate în evidență faptul că nu există diferențe semnificative statistic între opiniile femeilor din localitățile din cele trei subeșantioane. Totuși, femeile de vârstă 18-29 ani de pe malul drept și stâng al Nistrului sunt într-o mai mare măsură împotriva acestei afirmații decât alte categorii de vârstă.

Totodată, femeile cu studii medii incomplete din localitățile de pe malul drept și din zona limitrofă susțin într-o mai mare măsură afirmația dată. Afirmația privind rolul femeii și al bărbatului în familie este susținută în mare măsură și de către femeile care nu lucrează sau nu lucrează temporar din toate cele trei subeșantioane.

Femeile cu venituri înalte din toate cele trei subeșantioane își exprimă într-o proporție mai mare dezacordul total sau parțial cu privire la această afirmație.

Subgrupul femeilor divorțate de pe malul drept al Nistrului susține această afirmație într-o mare măsură (93,2%), comparativ cu femeile de pe malul stâng (80,1%) și din zona limitrofă (75,7%).

Figura 57. Opinii privind aspirațiile de studii versus responsabilitățile casnice ale femeilor, pe subeșantioane, %

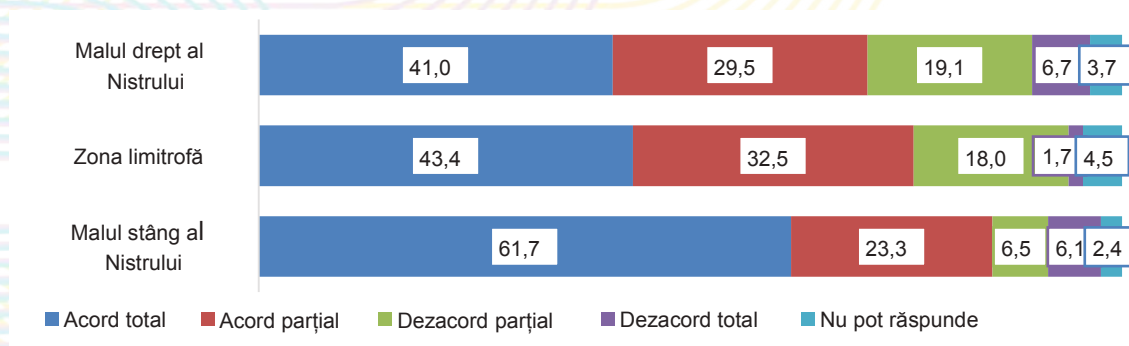

Nu se constată diferențe semnificative în răspunsurile femeilor din cele trei subeșantioane. Analiza în baza unor variabile sociodemografice scoate în evidență faptul că femeile tinere (18-29 ani) și cele cu studii de liceu/colegiu și cu studii superioare din cele trei subeșantioane își exprimă acordul într-o mai mare măsură decât alte categorii de vârstă din subeșantioanele pe care le reprezintă.

Femeile care temporar nu lucrează și cele care nu au fost niciodată căsătorite din localitățile de pe malul drept al Nistrului sunt într-o mai mică măsură în dezacord total sau parțial cu această afirmație decât alte subcategorii de femei. În localitățile din stânga Nistrului, femeile cu studii superioare sunt într-o mai mică măsură împotriva acestei afirmații, iar în zona limitrofă – femeile cu vârsta cuprinsă între 18 și 29 de ani.

Pe malul drept al Nistrului, femeile care nu au fost căsătorite niciodată reprezintă subgrupul cu cel mai înalt procent (94,6%) al acordului total și parțial, în timp ce pe malul stâng acesta este reprezentat de femeile cu studii superioare (96,8%), iar în zona limitrofă – de femeile cu venituri înalte (94,5%).

Figura 58. Opinii privind salarii egale pentru femei și bărbați, pe subeșantioane, %

O diferență semnificativă statistic o reprezintă faptul că femeile din localitățile de pe malul stâng al Nistrului își exprimă într-o mai mare măsură decât femeile din celelalte două subeșantioane acordul total cu privire la această afirmație. Mai mult decât atât, 85% dintre femeile din acest subeșantion își exprimă acordul total sau parțial privind acest subiect, în timp ce femeile din subeșantionul de pe malul drept sunt de aceeași părere în proporție de 70,5%, iar cele din localitățile limitrofe – în proporție de 75,9%. Totodată, dezacordul total sau parțial al femeilor de pe malul stâng al Nistrului este mai mic semnificativ (12,6%) în comparație cu opiniile exprimate de femeile de pe malul drept (25,8%) și cele din satele din zona limitrofă (19,7%). Analiza datelor disponibile în baza variabilelor sociodemografice scoate în evidență faptul că femeile de vârstă de 45-59 de ani din satele de pe malul drept sunt într-o mai mare măsură (30,5%) în dezacord cu această afirmație decât alte categorii de vârstă atât din subeșantionul pe care îl reprezintă, cât și din alte două subeșantioane, și anume femeile cu studii superioare, cu venituri înalte și divorțate din localitățile de pe ambele maluri ale Nistrului sunt într-o mai mare proporție de acord cu această afirmație. În subeșantionul femeilor din zona limitrofă, femeile cu venituri medii și înalte, precum și cele care nu au fost căsătorite niciodată sunt într-o mai mare măsură de acord cu această afirmație.

6.2. Violența asupra femeilor

Violența împotriva femeilor, inclusiv violența în familie, este una dintre cele mai grave forme de încălcare a drepturilor omului pe bază de gen din Europa, dar, din cauza normelor culturale, în Moldova este ținută încă sub tăcere. Deși este un fenomen cu multe consecințe asupra persoanelor afectate și a familiei și societății în întregime, stereotipurile și prejudecățile par să fie mai puternice decât normele legale. Femeile în Moldova, de cele mai dese ori, nu doresc să discute despre problemele din familia lor cu alte persoane, deoarece multe persoane consideră că violența în familie este o problemă privată. Totuși, violența asupra femeilor și/sau copiilor reprezintă de asemenea o chestiune publică. Această problemă afectează familii, copii și întreaga societate. În Moldova deseori se întâlnesc cazuri când adulții nu înțeleg aspectele reale ale violenței și anvergura fenomenului, impactul asupra femeii și/sau copiilor.

„Da, violența în familie este peste o casă la noi (grupul râde), da unde să se ducă ele și ce face poliția? Poliția face un dosar penal și îl pune să plătească o sumă de bani, și el vine acasă să ia acești 300 de lei și, după, revine acasă și tu cu ce rămâi? Și cine câștigă? Statul. Dar familiile? Dacă ar fi să nu ia din gura copilului, dar la noi știți cum.... Tot din familie se iau banii pentru amendă.” (FG_MD_Zonă_Limitrofă)

Deseori persoanele care inițiază o relație și ulterior o căsnicie nu înțeleg că relațiile sănătoase nu sunt abuzive, că membrii de familie trebuie să se respecte reciproc și să se trateze cu respect. Deseori se întâmplă că abuzatorul este justificat, cum că ar fi fost supus unui stres major sau că este consumator de alcool etc. De multe ori victimele violenței domestice ajung să creadă nu doar că bătaia e firească, ci și că ele însele se fac vinovate de aceste abuzuri. Mai persistă și mitul că violența în familie este un comportament accidental, cauzat de anumiți factori „obiectivi” (alcool, sărăcie, adulter etc.), deși ONG-urile care activează în domeniu promovează un discurs de abilitare a femeilor și de clarificare a fenomenului sub toate aspectele sale (comportament intenționat orientat spre stabilirea și exercitarea puterii și a controlului asupra persoanei abuzate).

„Da, sunt foarte mari problemele cu violența domestică, inclusiv situații cu apariția violenței în familie după ce soția a devenit mai activă public/civic și/sau politic. Lumea însă nu vorbește despre asta, toți preferă să țină în ascuns problema dată, pentru că le este rușine, pentru că lumea oricum acuză femeile în cele mai dese cazuri și multe femei, când aud comentariile altora, preferă să tacă.” (FG_MD_UTAG)

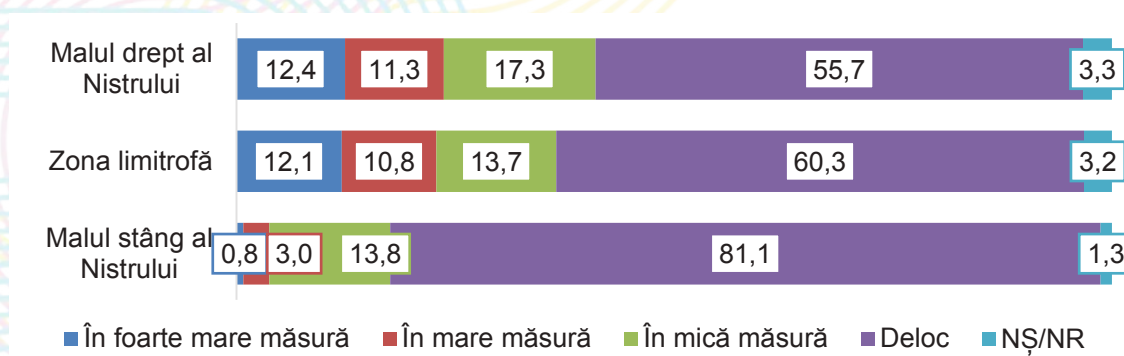
O altă problemă este faptul că femeile din Moldova nu percep diferitele forme ale violenței, pentru ele fiind mai înțeleasă forma fizică. Astfel, se mențin anumite mituri legate de formele de violență, fiind ignorate deseori formele economică, psihologică, spirituală, sexuală etc.

În cercetarea cantitativă respondentele din cele trei subeșantioane au fost solicitate să aprecieze în ce măsură un șir de probleme (de ex. sărăcia, locuri limitate în învățământul preșcolar, lipsa posibilităților de angajare în câmpul muncii etc.) le afectează viața. Astfel, problemele care afectează cel mai mult viața femeilor din eșantionul general sunt (în ordinea importanței):

- calitatea proastă a serviciilor medicale (57,6%)
- sărăcia (54,8%)
- posibilități limitate de angajare în câmpul muncii (53,6%).

Doar 13,7% dintre femei au semnalat că violența în familie le afectează viața, în timp ce 68,3% au optat pentru răspunsul „deloc”. Însă, în cadrul discuțiilor în grup și al interviurilor în profunzime, tema violenței în familie a fost menționată mai des decât, de exemplu, conflictul transnistrean sau accesul redus la servicii sociale, de petrecere a timpului liber și activități de socializare.

Figura 59. Problemele care afectează viața femeilor din zonele rurale, eșantion general, %

Analiza comparativă a răspunsurilor pe subeșantioane a scos în evidență faptul că femeile din localitățile de pe malul stâng al Nistrului, într-o mult mai mare proporție (81,1%), susțin că violența în familie deloc nu le afectează viața, comparativ cu femeile de pe malul drept al Nistrului (55,7%) și cele din zona limitrofă (60,3%) care au optat pentru același răspuns. Astfel, femeile din localitățile de pe malul drept al Nistrului și cele din localitățile din zona limitrofă raportează într-o mai mare măsură că „violența în familie le afectează personal” (23,7% și, respectiv, 22,9%).

Analiza altor variabile sociodemografice arată că femeile din localitățile de pe malul drept al Nistrului care se declară cel mai puțin afectate de violență în familie sunt: femeile cu vârsta peste 60 de ani, cu studii medii incomplete, care nu lucrează sau nu lucrează temporar, au venituri joase și sunt văduve. Cele mai afectate de violență sunt femeile de 30-44 de ani, cu studii superioare, care lucrează (salariată sau antreprenoare), au venituri înalte sau medii și sunt divorțate sau căsătorite. Femeile din localitățile de pe malul stâng al Nistrului care susțin că nu sunt deloc afectate de fenomenul violenței în familie sunt: femei cu vârsta peste 60 de ani, cu studii de liceu/colegiu sau superioare, nu lucrează, au venituri înalte și sunt văduve sau căsătorite/în concubinaj. Femeile care au declarat că violența le afectează viața într-o mare sau foarte mare măsură sunt cu vârsta de 30-44 de ani, cu studii superioare, salariate sau antreprenoare, cu venituri medii și divorțate.

Respondentele din localitățile din zona limitrofă care susțin că nu sunt afectate de violența în familie sunt femeile tinere, de 18-29 de ani, cu școală generală/profesională, care nu lucrează și au venituri joase și nu au fost căsătorite niciodată. Femeile din aceste localități care au confirmat că violența în familie le afectează viața sunt de 30-44 de ani, cu studii superioare, salariate sau antreprenoare, cu venituri medii sau înalte, căsătorite/în concubinaj sau divorțate.

Problema violenței asupra femeilor este pe agenda publică și de politici din Republica Moldova, dar la nivel local intervențiile, deși mult îmbunătățite, încă nu au determinat o schimbare semnificativă în direcția eliminării fenomenului. Asigurarea accesului femeilor din zonele rurale la serviciile sociale destinate victimelor violenței în familie este una dintre cele mai stringente probleme. Lipsa centrelor de asistență a victimelor violenței în familie și a copiilor lor și a centrelor de reabilitare a agresorilor familiari, depărtarea geografică de cele care există în republică și reticența populației față de asemenea servicii mențin problema violenței în mediul rural. Asemenea centre ar asigura protecție victimelor violenței în familie, ar informa populația despre drepturile lor și ar oferi consiliere profesională juridică, medicală și psihologică. În cazul agresorilor familiari, utilitatea acestor centre este evidentă: ei ar fi resocializați prin participare la programe speciale de consiliere în vederea reducerii, descurajării și eliminării comportamentului violent și a gestionării adecvate a situațiilor conflictuale.

VII. CUNOȘTINȚE ȘI ATITUDINI DESPRE CONFLICTUL TRANSNISTREAN NESOLUȚIONAT

7.1. Percepțiile femeilor privind conflictul transnistrean nesoluționat

Conflictul transnistrean nesoluționat reprezintă una dintre problemele sociale care afectează atât viața respondentelor, cât și viața comunității în general (vezi figura 8). Chiar dacă, în comparație cu problemele economice (sărăcie, condiții nefavorabile de trai, posibilități limitate de angajare), problema conflictului transnistrean este mult mai puțin resimțită de către respondentele intervievate (doar 21% dintre respondente), totuși studiul calitativ ne-a permis să scoatem în evidență mai multe efecte negative în plan social, familial etc.

La nivel de percepții, conflictul transnistrean nesoluționat a influențat în foarte mare măsură/mare măsură doar 15,7% dintre femeile din mediul rural. Efectele conflictului transnistrean nesoluționat asupra populației sunt resimțite de aproximativ 40% dintre femei.

Figura 60. Impactul conflictului transnistrean nesoluționat asupra vieții personale a respondentelor, %

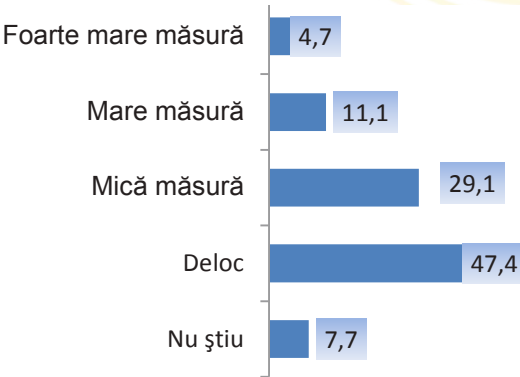
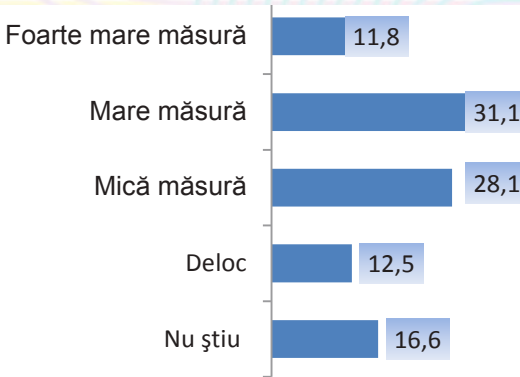

Figura 61. Impactul social al conflictului transnistrean nesoluționat asupra populației în general, %

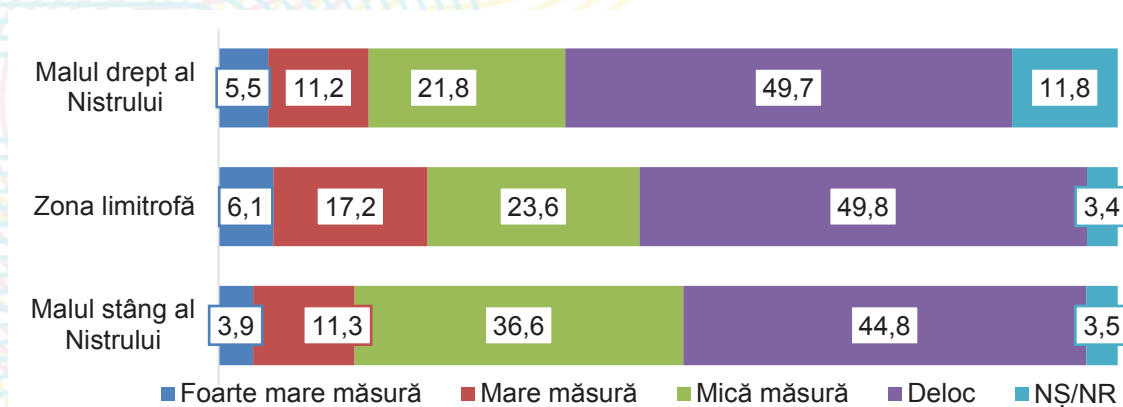

Cel mai mult a avut de suferit populația/femeile din zona de securitate/din imediata apropiere de zona de securitate. Fiecare a treia femeie din zona de securitate afirmă că a avut de suferit în urma conflictului transnistrean nesoluționat. Populația feminină din stânga Nistrului conștientizează problema conflictului transnistrean cel mai puțin. Doar 15,2% dintre respondente afirmă că acest conflict a afectat direct viața lor personală.

Conflictul transnistrean nesoluționat a afectat accesul unei categorii a populației la serviciile medicale din dreapta Nistrului. O bună parte a populației care locuiește în zona de securitate s-a pensionat pe malul stâng al Nistrului, în conformitate cu locul de muncă ocupat. Chiar dacă la momentul realizării studiului aceștia trăiesc în localități din dreapta Nistrului, ei nu pot beneficia de serviciile medicale din dreapta Nistrului și sunt nevoiți să se adreseze la spitalele din stânga Nistrului. Această situație nemulțumește o categorie bună a populației din zona de securitate. Cei care au posibilități financiare procură polițe de asigurare medicală pentru a beneficia de serviciile medicale din dreapta Nistrului.

„Băietul meu s-a adresat la medic cu un certificat de reședință, dar i s-a spus că este din Transnistria, și de aceea nu are locuri pentru copii din Transnistria, chiar dacă locuiește pe teritoriul Moldovei.” (FG MD_Zonă_limitrofă)

Figura 62. Impactul conflictului transnistrean nesoluționat asupra vieții personale a femeilor din mediul rural, după regiuni, %

Instalarea vamei la Nistru a creat bariere de deplasare pentru populația din zona de securitate, care se aprovizionează cu produse alimentare/de consum din stânga Nistrului. Participantele la discuțiile de grup au afirmat că, din cauza prețurilor reduse la produsele alimentare și la vestimentație, majoritatea celor care locuiesc în apropierea comunităților din stânga Nistrului preferă să achiziționeze cele necesare în marketurile din stânga Nistrului. Astfel, ele consideră că punctele vamale limitează posibilitățile locuitorilor de a transporta mărfuri/produse de pe malul stâng pe cel drept al Nistrului. Femeile au spus că fără acordul șefului administrației locale („глава администрации” – sintagmă folosită de participante), „oamenii nu au dreptul să aducă de pe malul stâng produse alimentare în cantități mari, materiale de construcție în cantități mari, lemne din pădure, producția agricolă de pe deal etc.”. Femeile participante la studiu au afirmat că deseori comportamentul vameșilor față de cetățenii din dreapta Nistrului este dezagreabil, majoritatea interviuaților simt un disconfort emoțional atunci când traversează punctul vamal din zona de securitate.

„Acolo atâta sunt de severi la vamă, de parcă suntem criminali... relațiile sunt foarte urâte. Cu ai lor se poartă frumos, dar cu ceilalți urât de tot.”

„Eu nu mă așteptam că o să fie un control atât de riguros, că noi am spus că numai pe o zi plecăm și că azi ne întoarcem... și ei ne-au spus că azi să ieșim de pe teritoriu... că altfel o să ne scoată... și acolo se uită așa urât la noi toată lumea... am simțit de parcă suntem străini. Și după ce am ieșit, iarăși un control la vamă: că ce aducem și cum... au făcut niște ochi parcă am furat, dar nu am cumpărat de la ei...” (FG_MD_Centru)

„Prețurile sunt mai mici în Transnistria, produsele alimentare sunt mai ieftine... noi cumpărăm producția de acolo. La noi sunt mulți locuitori care primesc pensie din Transnistria și cu rublele acelea se duc și cumpără de acolo produse. La Chișinău este 100 de lei, dar de aici eu cumpăr tot aceeași cu 40 de ruble transnistrene.” (FG_MD_Zonă_limitrofă)

Relațiile dintre comunitățile de pe ambele maluri ale Nistrului nu au fost afectate de conflict. Unicul disconfort creat este trecerea vamei între cele două regiuni. Interviuații menționează că au rude, cunoștințe care locuiesc pe malul stâng/drept al Nistrului și că relația dintre ei nu s-a schimbat din cauza conflictului transnistrean nesoluționat.

„Vedeți că noi înainte am trăit ca pe un teritoriu comun, și acum, pur și simplu, au pus granița. Dar pentru oameni cum erau neamurile, așa și a rămas, nimic nu s-a schimbat. Sunt cumetri, fini și noi cum ne duceam, așa și ne ducem. Pur și simplu, politica este alta... oamenii nu s-au schimbat în comportament, cum au fost în Uniunea Sovietică, așa și au rămas în atitudine.” (FG_MD_Zonă_limitrofă)

„Relațiile între rude au rămas aceleași, mai bune sau mai calde. Noi întotdeauna am fost rude și ne-am plăcut unul de altul. Dar cu oamenii de acolo cred că am tangențe... când ne-am întâlnit cu oameni de rând, cu cea mai mare plăcere am discutat și ne-am întâlnit, și nu au fost cazuri să spunem ceva de rău noi lor sau invers. Absolut de loc... Chestia asta cu vama este unicul disconfort. Dar asta nu a influențat relațiile noastre.” (I_MD_APL_1)

„Conflictul nu a afectat nicicum relațiile dintre cetățeni, cetățenii din zonele rurale din Moldova nu se deosebesc de cei din Transnistria. Între noi nu au fost niciodată conflicte. Acest conflict este unul creat artificial pentru beneficiul cuiva. Nu este greu de recunoscut cui...” (I_MS_femeie lider_11)

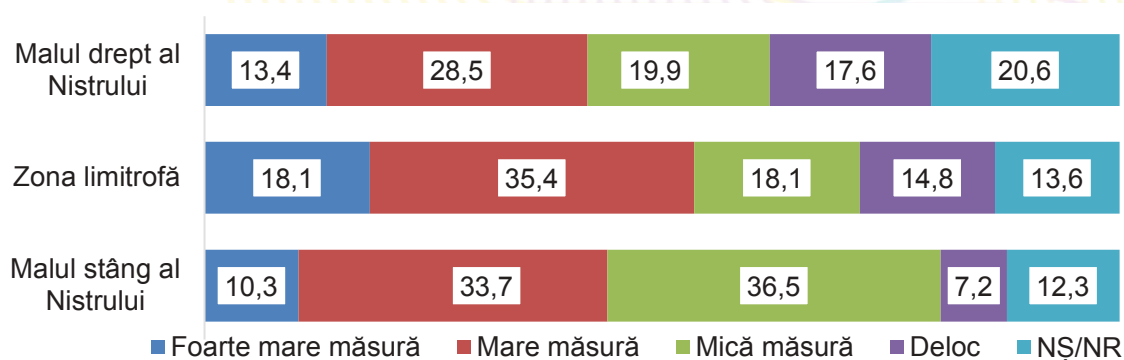
Unii experți consideră că populația din stânga Nistrului a avut de suferit mult în urma conflictului transnistrean: având acces limitat la instruire, servicii educaționale și medicale de calitate. Toate aceste servicii sunt subdezvoltate, ceea ce a influențat negativ situația cetățenilor, inclusiv a femeilor (I_MD_expert_6).

Conflictul transnistrean nesoluționat a cauzat, în unele cazuri, separarea membrilor familiilor care locuiau în zona de securitate. Aceste familii au trăit stări emoționale stresante, care au afectat viața de familie și relația dintre membri.

„După repartizare m-am dus să lucrez la Grigoriopol, pentru că în sat nu era loc de pedagog, și acolo am lucrat 10 ani, și aveam apartament lângă școală, dar acolo se studia în grafia chirilică și de aceea, mi-am dat copilul la școală pe malul drept al Nistrului, căci unde în altă parte? și 4 ani mititelul a stat departe de mine (interviewata începe a plânge), iar când veneam în vizită, el îmi spunea: «Voi m-ați lăsat, m-ați lăsat».” (I_MD_lider femeie_4)

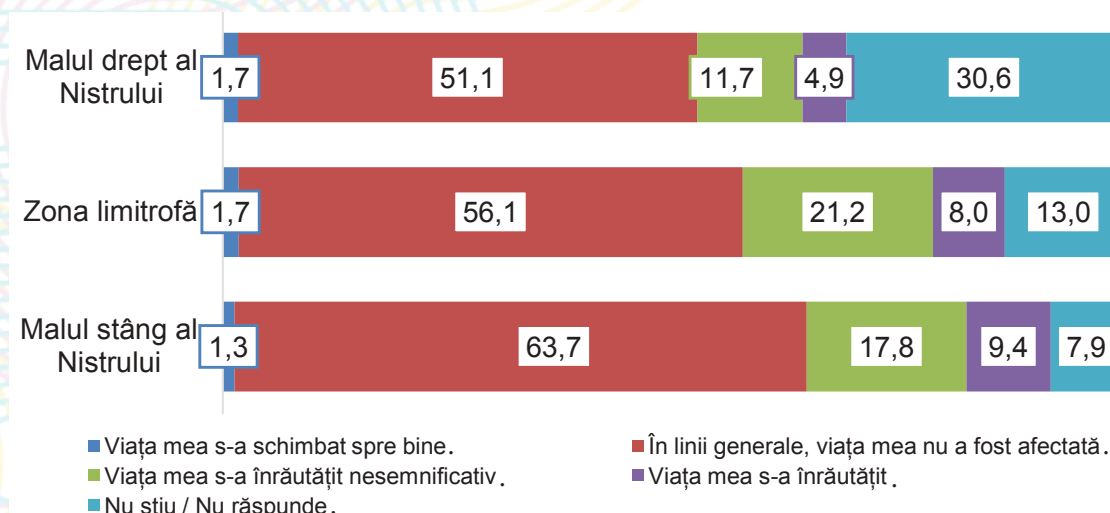
Analiza pe regiuni a percepțiilor respondentelor față de conflictul transnistrean nesoluționat și impactul social al acestuia atestă aceleași tendințe: populația din zona de securitate/limitrofă este cel mai mult afectată și resimte în cea mai mare pondere impactul acestei probleme; populația din stânga Nistrului cel mai puțin consideră că conflictul transnistrean influențează negativ populația Republicii Moldova. Astfel, 36% dintre femeile din stânga Nistrului susțin că impactul conflictului transnistrean asupra vieții femeilor și a populației în general este mic.

Figura 63. Impactul conflictului transnistrean nesoluționat asupra populației în general, după regiuni, %

Fiecare a cincea respondentă (21,7%) afirmă că viața sa personală s-a înrăutățit drept urmare a conflictului transnistrean nesoluționat. Cel mai mult au avut de suferit femeile din zona limitrofă (29,2%) și femeile din stânga Nistrului (27,2%) comparativ cu femeile din dreapta Nistrului.

Figura 64. Direcția în care a fost influențată viața respondentelor drept urmare a conflictului transnistrean nesoluționat, %

Nivelul de cunoștințe al respondentelor despre formatul de negocieri 5+2 este destul de scăzut. Fiecare a doua respondentă nu cunoaște/nu a auzit vreodată despre aceste negocieri. Cele mai informate sunt femeile din stânga Nistrului (61,1%) și femeile din zona limitrofă (30,4%). Nivelul de informare cu privire la formatul de negocieri 5+2 al femeilor din dreapta Nistrului este cel mai redus (21,7%).

Figura 65. Cunoștințele respondentelor referitoare la formatul de negocieri 5+2 privind soluționarea conflictului transnistrean, %

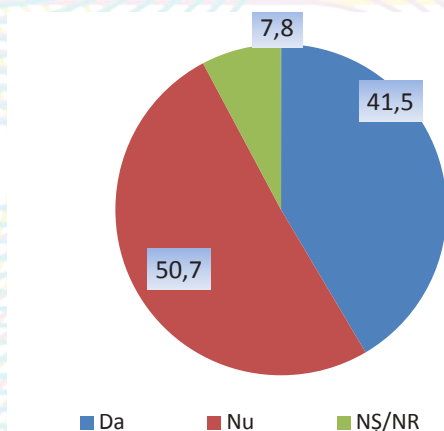
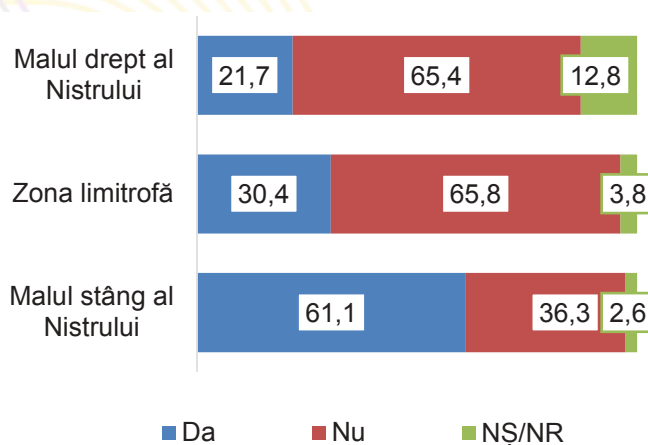

Figura 66. Cunoștințele respondentelor referitoare la formatul de negocieri 5+2 privind soluționarea conflictului transnistrean, pe regiuni, %

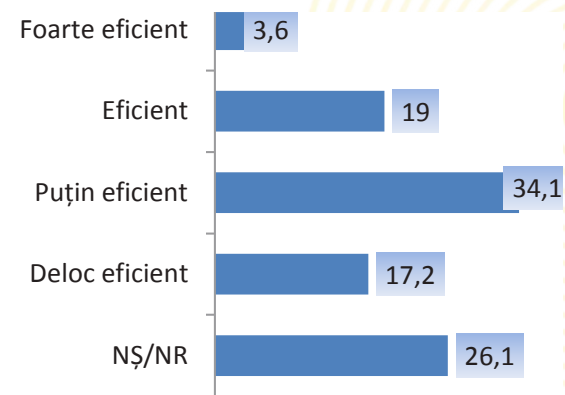
Din numărul total al respondentelor care cunosc despre formatul de negocieri 5+2, 51,3% îl consideră ineficient, 34,1% – puțin eficient și 17,2% – deloc eficient. Într-o pondere mai mare, această părere este menționată de respondentele din dreapta Nistrului (55,4%), comparativ cu cele din stânga Nistrului (49,9%).

Deși marea majoritate a celor intervievați consideră formatul de negocieri 5+2 ineficient, totuși unii experți din stânga Nistrului afirmă că unele rezultate ale acestei negocieri sunt vizibile: posibilitatea cetățenilor din stânga Nistrului de a călători cu propriile mașini, recunoașterea unor diplome etc.

„Noi suntem blocați aici, cu numerele noastre de înmatriculare nu poți trece granița. Mai bine ar dacă statutul nostru ar fi unul determinat.” (FG_MS_Centru_6)

„Tratative se duc, dar rezultatele nu sunt vizibile. Nu există nicio decizie finală. Nici Europa, nici Rusia nu este orientată să ne dea un statut determinat. Cred că dacă ar fi vrut, demult l-ar fi dat deja. Rezultatele nu sunt pentru că atât Rusia, cât și Europa spun că ne văd ca parte a Moldovei unite. Nu cred că un teritoriu atât de mic să fie recunoscut ca țară independentă.” (FG_MS_Centru_7)

Figura 67. Opinia respondentelor privind eficiența formatului de negocieri 5+2 pentru soluționarea conflictului transnistrean, %

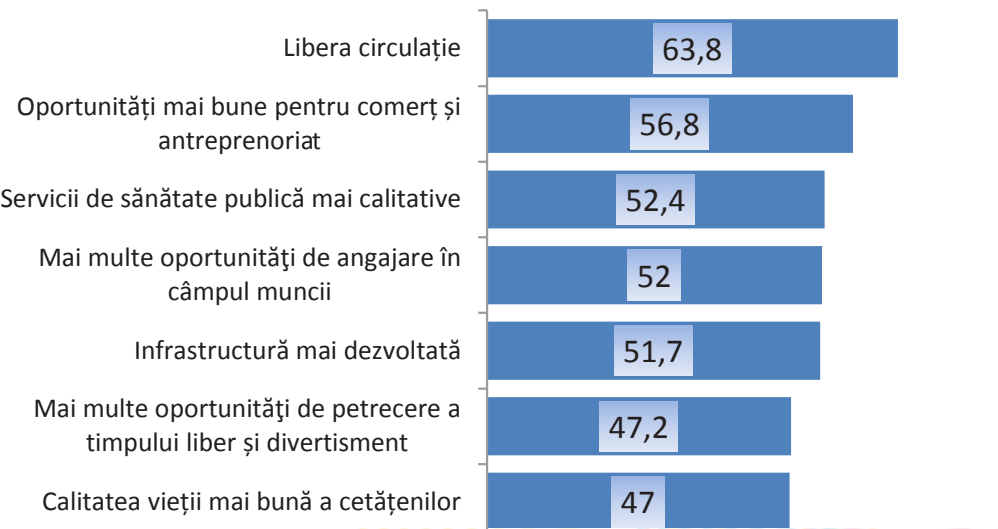

Tabelul 22. Eficiența formatului de negocieri 5+2 privind soluționarea conflictului transnistrean, pe regiuni, %, N=430

	Malul drept	Zona limi-trofă	Malul stâng
Foarte eficient	6.5	5.5	2.6
Eficient	13.3	9.5	21.1
Puțin eficient	30.6	33.9	35.4
Deloc eficient	24.8	18.1	14.5
NȘ/NR	24.8	33.1	26.3

Soluționarea conflictului transnistrean va avea multiple efecte pozitive asupra comunicării și interrelaționării populației de pe ambele maluri ale Nistrului, a calității serviciilor publice, a nivelului economic și a calității vieții în general. Mai mult de jumătate dintre respondenți afirmă că soluționarea conflictului transnistrean va garanta libera circulație peste Nistru a populației RM (63,8%), oportunități pentru comerț și business (56,8%), creșterea calității serviciilor de sănătate publică (52,4%), mai multe oportunități de angajare în câmpul muncii (52%) etc.

Figura 68. Efectele pozitive ale soluționării conflictului transnistrean asupra femeilor din mediul rural, %

Într-o pondere mai mică, soluționarea conflictului va determina creșterea oportunităților de educație (46,1%), creșterea bunăstării populației (42,8%), diminuarea corupției (33,1%) etc.

7.2. Practici de comunicare dintre comunitățile de pe ambele maluri ale râului Nistru

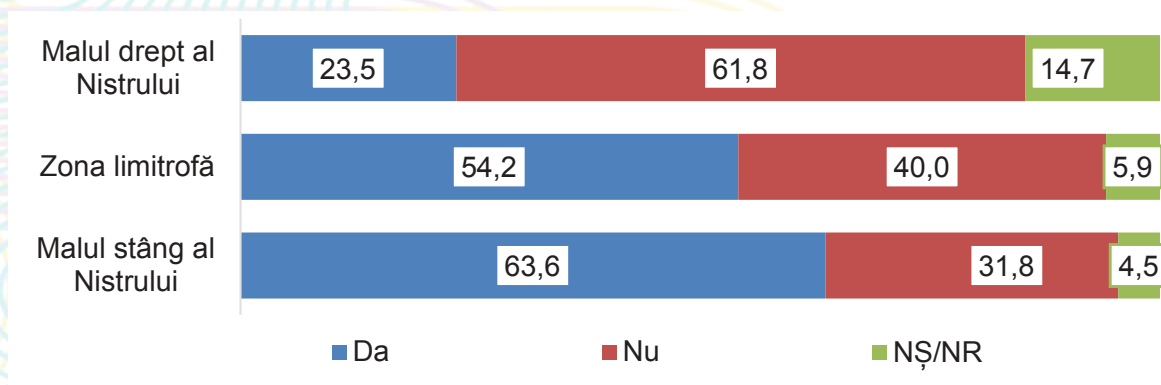
Relațiile dintre cetățenii din dreapta și din stânga Nistrului sunt caracterizate în mare parte ca fiind *bune*, cu mici tensiuni, care sunt soluționate pe cale pașnică (52,9%), și *foarte bune*, fără conflicte de comunicare (17,7%). Ponderea respondentelor care apreciază relațiile dintre cetățenii de pe ambele maluri ale Nistrului drept tensionate și conflictuale este de doar 10%.

În ciuda multiplelor bariere de comunicare, studiul evidențiază numeroase practici de comunicare și cooperare dintre comunitățile de pe ambele maluri ale Nistrului. Majoritatea cooperează în cadrul diferitor proiecte/granturi pentru dezvoltare locală. Majoritatea comunităților cercetate implementează proiecte pentru tineri, dezvoltarea turismului, dezvoltarea culturii locale (**I_MS_APL_5**).

„Nu văd careva legături dintre conflict și cooperarea de antreprenoriat. În perioada de realizare a proiectelor în colaborare cu Moldova, la noi s-au creat mai multe relații bune/prietenoase. Mulți dintre noi cooperează până la momentul actual. Evident că nu influențează rău, noi ne întâlnim la conferințe realizate la Chișinău, și a fost o plăcere pentru noi să comunicăm, chiar și bariera lingvistică nu a fost o problemă pentru noi.” (I_MS_expert_10)

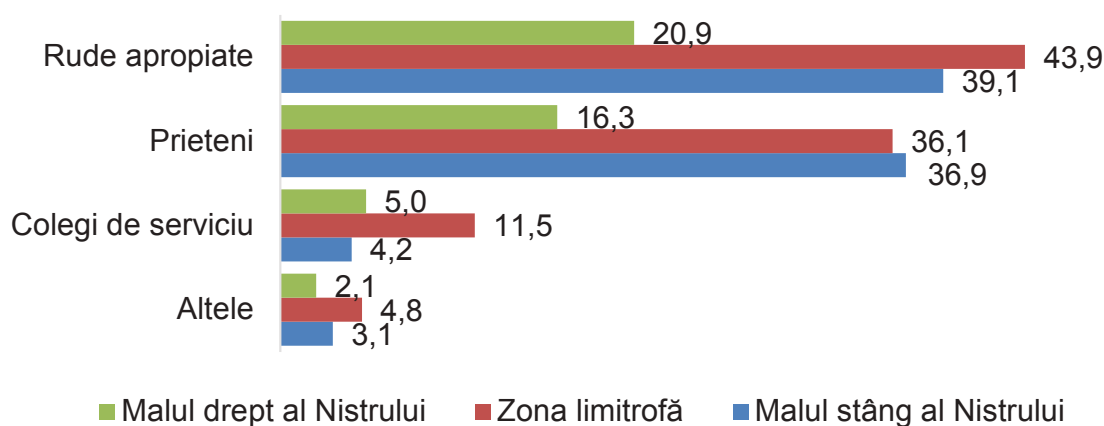
Fiecare a doua respondentă (43,6%) a fost, pe parcursul ultimilor cinci ani, în vizită pe malul stâng/drept al Nistrului. În funcție de regiune, constatăm că femeile din stânga Nistrului și cele din zona limitrofă au vizitat într-o pondere mai mare localități amplasate pe celălalt mal al Nistrului, comparativ cu femeile din dreapta Nistrului.

Figura 69. Ponderea femeilor care, pe parcursul ultimilor cinci ani, au vizitat localități de pe celălalt mal al r. Nistru, %

Vizitarea localităților amplasate pe celălalt mal al Nistrului a avut drept scop: *revederea și comunicarea cu rudele/cunoștințele* (18,1%), *vizitarea locurilor culturale și de agrement* (10,1%) și, nu în ultimul rând, *deplasare în scop de serviciu* (4,2%). Datele studiului cantitativ constată că fiecare a treia femeie are prieteni (26,8%) și rude apropiate (30,1%) pe malul stâng/drept al Nistrului, ceea ce facilitează comunicarea cetățenilor de pe ambele maluri ale Nistrului. Cel mai des respondentele comunică la telefon, inclusiv prin rețele de socializare (31,1%). O parte dintre femeile din mediul rural, care au rude pe celălalt mal al Nistrului, preferă să se întâlnească de sărbători pentru a menține relațiile de rudenie/prietenie (29,5%).

Figura 70. Ponderea respondentelor care au relații de rudenie, de prietenie cu cetățeni de pe malul stâng/drept al Nistrului, pe regiuni, %

Pentru a crește nivelul de comunicare dintre cetățenii ambelor maluri, e necesar de organizat diverse activități de grup, la care să participe atât cetățeni din dreapta Nistrului, cât și cetățeni din stânga Nistrului. Printre acestea menționăm: întâlnirea cetățenilor de pe ambele maluri ale Nistrului în cadrul unor discuții de grup, facilitarea schimbului de experiență între cetățeni, organizații și grupuri de inițiativă locală, creșterea nivelului de comunicare și interacțiune a politicienilor de pe ambele maluri ale Nistrului, participarea la evenimente comune pentru ambele maluri etc.

Tabelul 23. Activități necesar de realizat pentru a crește nivelul de comunicare între cetățenii de pe ambele maluri ale Nistrului, %

	General	Malul drept	Zona limitrofă	Malul stâng
Discuții de grup între cetățenii de pe ambele maluri ale r. Nistru	22.3	25.5	26.5	19.2
Participări la evenimente comune	14.8	12.2	15.6	17.2
Interacțiuni mai activă și sistematică între politicieni	11.1	9.0	4.9	13.4
Luarea deciziilor de către instituții de pe ambele maluri ale Nistrului, ținând cont de necesitățile populației de pe ambele maluri ale Nistrului	10.6	6.8	8.8	14.5
Schimb de experiență între organizații de pe ambele maluri ale r. Nistru	8.7	8.4	9.4	9.1
Altceva	0.2	0.4	0.4	0.0
Nu știu/nu pot răspunde	19.6	28.4	22.2	10.6

CONSTATĂRI GENERALE

Calitatea vieții femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale râului Nistru

Datele studiului cantitativ atestă un nivel scăzut al calității vieții femeilor din mediul rural. Sărăcia, determinată de problemele economice, lipsa posibilităților de angajare și condițiile nefavorabile de trai sunt principalele probleme care afectează femeile din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului. Aspectele vieții de familie și ale vieții personale sunt mai puțin resimțite de către respondente.

Migrația economică peste hotare constituie o altă problemă ce afectează negativ comunitățile rurale. Studiul constată că fiecare a treia femeie manifestă dorința de a pleca la muncă peste hotare. Problema conflictului transnistrean nesoluționat afectează doar 20% dintre respondente, într-o pondere mai mare fiind afectate femeile din zona de securitate.

Sistemul de valori al femeilor din mediul rural plasează pe primul loc *familia/climatul familial, sănătatea și bunăstarea materială*. Doar 10% dintre femei acordă importanță *studiilor/continuării studiilor și a afirmării profesionale*. Prioritățile valorice ale femeilor atestă o viziune tradițională în ceea ce privește rolul femeii în societate. Atât femeile din dreapta Nistrului, cât și cele din stânga Nistrului se ghidează de același sistem de valori. Securitatea familiei și stabilitatea politică nu reprezintă valori importante pentru femeile din mediul rural.

Problemele sociale menționate în sondaj ca fiind problemele ce afectează femeile din mediul rural sunt: *calitatea proastă a serviciilor medicale sau lipsa acestora, sărăcia, determinată de lipsa oportunităților de angajare în câmpul muncii, și condițiile de trai nefavorabile*. Aceste probleme sunt caracteristice femeilor de pe ambele maluri ale Nistrului, chiar dacă condiția economică a femeilor din dreapta Nistrului este mai bună comparativ cu situația din stânga Nistrului. Femeile participante la sondaj apreciază veniturile lor ca fiind relativ mici și insuficiente pentru a acoperi coșul minim de consum.

În pofida multiplelor probleme sociale, femeile totuși au o percepție pozitivă a viitorului (61,2%). Multe probleme cu care confruntă femeile sunt cauzate de stereotipurile tradiționale și viziunea patriarhală potrivit căreia locul femeii este la bucătărie și nu acolo unde se iau deciziile. Uneori, problemele femeilor nu sunt conștientizate de APL, care ar trebui să dețină un rol activ în susținerea femeilor din comunitate. Chiar dacă APL nu abordează în mod special problemele femeilor, totuși multe dintre acțiunile realizate/proiectele implementate au avut un impact pozitiv asupra populației în general, inclusiv asupra femeilor: iluminarea stradală, proiecte de gazificare a localităților rurale, crearea centrelor pentru persoanele cu cerințe educaționale speciale în cadrul școlii, proiecte de aprovizionare cu apă potabilă a populației din mediul rural, capacitatea femeilor în planul dezvoltării propriilor afaceri etc.

Analiza condițiilor de trai scoate în evidență că 90% din populația cercetată are acces la bunurile de bază, inclusiv electricitate, televizor, telefonie mobilă și fixă, frigider, aragaz conectat la gazele naturale. Majoritatea respondentelor (70%) dețin computer cu conexiune la internet, au acces la sistem centralizat de apă și canalizare, încălzire autonomă.

Nivelul de implicare a instituțiilor din comunitate în soluționarea problemelor care afectează femeile din mediul rural este destul de redus. Cel mai mult femeile sunt susținute de: centrul medicilor de familie (49,3%), instituțiile de învățământ (43,6%), biserică (43,4%), centrele de zi pentru tineri (39,9%). Cele mai calitative servicii oferite la nivel comunitar sunt, în opinia respondentelor, serviciile de urgență (52,9%), serviciile educaționale (51%), serviciile oferite de instituțiile comunitare.

Studiile și nivelul de educație al femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale râului Nistru

Cercetarea cantitativă a analizat nivelul de studii și educația femeilor din aceste grupuri pentru a elucida care sunt grupurile mai mari de femei în localitățile rurale după criteriul studii finalizate. Astfel, în

grupul femeilor din localitățile de pe malul drept al Nistrului, majoritatea (35,1%) au studii generale/profesionale, în timp ce în grupul femeilor din localitățile de pe malul stâng al Nistrului, acest procent este mai mare și constituie 41,6%.

În grupul femeilor din localitățile de pe malul stâng al Nistrului sunt mai puține femei cu studii de liceu/colegiu, acestea constituind doar 9,5%, în timp ce numărul femeilor cu studii superioare este mai înalt (28,8%). Și în grupul femeilor din localitățile din zona limitrofă predomină femeile care au studii generale/profesionale, iar subgrupurile femeilor cu studii medii incomplete și cu studii superioare sunt aproximativ la fel cu subgrupurile respective din celelalte două eșantioane.

În localitățile din zona limitrofă, numărul de femei cu studii de liceu și/sau colegiu (17%) este aproximativ același ca în localitățile de pe malul drept al Nistrului (19,7), fiind în mare decalaj cu numărul de femei cu același nivel de studii din localitățile de pe malul stâng al Nistrului (9,5%).

Analiza comparativă a nivelului de studii pe subeșantioanele din cele trei categorii de localități a scos în evidență câteva particularități. Din datele disponibile în cercetare reiese că din totalul eșantionului cu cele trei subeșantioane, grupul cel mare îl constituie femeile cu studii profesionale și medii incomplete, iar grupul cel mai mic este format din femei cu studii de masterat și doctorat, pe de o parte, și femei fără studii sau cu studii primare neîncheiate, pe de altă parte. Totodată, numărul de femei cu studii superioare incomplete (licență) este aproximativ același în toate cele trei grupuri de femei. Femei cu studii la școala profesională, precum și femei cu studii superioare complete sunt mai multe în localitățile rurale de pe malul stâng al Nistrului.

Deși femeile antrenate în cercetarea cantitativă nu au cel mai înalt nivel de educație, 58,7% dintre respondente consideră că obținerea unor studii mai înalte le-ar îmbunătăți viața, în timp ce doar 12,9% nu văd o legătură între nivelul de studii și calitatea vieții.

Totuși, procentul femeilor care cred astfel este mai mic în localitățile de pe malul stâng al Nistrului (50,3%) decât în localitățile de pe malul drept (66,7%) și în localitățile limitrofe (64%).

Interviurile și discuțiile în grupuri, atât cu femei activ implicate, cât și cu cele care nu se implică în viața comunității în care locuiesc, au scos în evidență faptul că femeile din zonele rurale acordă o valoare mare studiilor; majoritatea aduc argumente în favoarea studiilor copiilor, își exprimă intenția ca aceștia să-și continue studiile, în pofida unor probleme economice ale familiei. Unele participante la cercetarea calitativă apreciază nivelul studiilor femeilor ca fiind o carte de vizită pentru viață; în opinia lor, chiar dacă nu ajung să profeseze conform studiilor obținute, din lipsa oportunităților de angajare la sat, șansele femeilor cu studii la afirmarea de sine sunt mai mari.

În schimb, femeile cu un grad de participare mai redus par să fie mai sceptice cu privire la continuarea studiilor sau la cursuri de recalificare profesională, argumentând în mare parte cu lipsa oportunităților de angajare sau cu salariile mici.

Angajarea femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale râului Nistru în câmpul muncii

Conform datelor sondajului de opinie, jumătate dintre femeile intervievate nu sunt încadrate în câmpul muncii, iar fiecare a patra femeie este pensionară pe categorie de vârstă sau pe caz de boală. Nivelul scăzut de ocupare al femeilor este determinat și de lipsa posibilităților de angajare în mediile rurale pe ambele maluri ale Nistrului.

Sondajul realizat arată că femeile din mediul rural care lucrează, preponderent, sunt angajate în instituțiile publice din comunitate (primărie, școală, grădiniță) și în agricultură. Fiecare a doua femeie angajată participantă la studiu (48,5%) prestează o muncă ce nu corespunde profesiei obținute în baza studiilor. În opinia respondentelor, principalii factori în alegerea profesiei sunt competențele pe care le au și influența părinților asupra deciziei lor.

Femeile participante la studiu își apreciază veniturile ca fiind relativ mici și insuficiente pentru a acoperi coșul minim de consum. Fiecare a doua femeie din mediul rural afirmă că salariul lunar acoperă doar strictul necesar, iar 16,2% dintre respondente declară că salariul nu asigură nici strictul necesar.

Cheltuielile lunare ale respondentelor pentru alimentație și întreținerea locuinței ating aproximativ valorile salariului mediu pe economie, care constituia, în anul 2018, 6507 lei²⁸ (aproximativ 325 euro), iar în regiunea transnistreană – 4270 ruble²⁹ (213 euro). Femeile din dreapta Nistrului cheltuie în mediu pentru consumul lunar 5640 lei (282 euro), comparativ cu femeile din stânga Nistrului, care au un buget de cheltuieli lunar de 5242 ruble transnistrene (262 euro).

Principalele surse de venit ale femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului sunt cele provenite din muncile agricole, inclusiv veniturile obținute din prelucrarea grădinilor din preajma caselor de locuit. Ponderea femeilor care au un venit mai mic decât cel al soțului/partenerului este considerabilă și constituie 35,1%.

Principalele riscuri asociate cu încadrarea femeilor în câmpul muncii, în viziunea respondentelor, țin de factorii de ordin familial, inclusiv predominarea atitudinilor și stereotipurilor care atribuie femeii un șir de roluri familiale: creșterea copiilor, îngrijirea casei, prepararea mâncării, menținerea climatului familial etc.

O treime dintre respondente afirmă că s-au confruntat în plan profesional cu situații discriminatorii pe motiv de gen. Astfel, 29,8% dintre respondentele încadrate în câmpul muncii au fost tratate inegal din cauza că sunt femei, iar 22,2% dintre femeile angajate afirmă că au suferit în plan profesional din aceleași considerente.

Datele cantitative și calitative ale cercetării efectuate relevă faptul că una dintre cele mai mari bariere pentru femei în realizarea potențialului profesional sunt așteptările socioculturale cu privire la rolul femeii în viața de familie, responsabilitățile casnice și grijile pentru copiii și bătrânii din familie. Participantele la discuțiile în grup au evocat situații și aspecte concrete din viața lor sau a unor femei din jurul lor (mame, rude, surori ș.a.), cu care s-au confruntat de-a lungul vieții și care deseori au avut rolul de obstacol în calea afirmării de sine atât la nivel profesional, cât și civic.

Barierile cu care se confruntă femeile din mediul rural în calea afirmării de sine sunt de ordin social-economic (oportunități reduse de găsire a unui loc de muncă și nivel redus al veniturilor, condiții reduse de utilizare a cunoștințelor/studiilor obținute, lipsă de oportunități, tehnologii, resurse, lipsa unui climat investițional favorabil, persistența unui model masculin asociat activităților politice și antreprenoriale etc.) și de ordin cultural (stereotipuri de gen, norme culturale cu privire la relațiile de putere între femei și bărbați în familie, mituri și opinii eronate cu privire la capacitățile reduse ale femeilor de a conduce, de a se ocupa de afaceri etc.).

Participarea publică și politică a femeilor s-a rezumat la participarea acestora la următoarele activități: activități organizate în cadrul unei organizații neguvernamentale, activități de oferire a ajutorului social persoanelor vulnerabile, adunări locale. Cele mai puține participări au fost declarate pentru următoarele activități: candidarea la funcții de conducere, prezentarea unei reclamații, sesizarea unei încălcări de lege, manifestații publice și greve. Marea majoritate a femeilor (71,2%) nu cunosc că au dreptul să participe la evenimentele publice din comunitate. O soluție posibilă pentru această stare de fapt ar putea fi desfășurarea unor proiecte în această regiune de ONG-uri și de partenerii de dezvoltare, precum și responsabilizarea APL cu privire la informarea cetățenilor.

²⁸ Biroul Național de Statistică informează că, în trimestrul III din 2018, câștigul salarial mediu lunar nominal brut a fost de 6 507,3 lei, înregistrând o creștere de 12,0% față de trimestrul III din 2017 (sursa: www.statistica.md).

²⁹ Informație de pe site-ul așa zisului minister al economiei din regiunea transnistreană (sursa: <http://mer.gospmr.org/gosudarstvennaya-sluzhba-statistiki/informacziya/o-zarabotnoj-plate-v-pmr.html>).

Sănătatea femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale râului Nistru

Mai mult de jumătate dintre femeile din mediul rural afirmă că în localitatea lor nu există un centru al medicilor de familie/centre care prestează servicii de sănătate, iar ponderea celor care dețin poliță de asigurare medicală este de doar 40%.

În opinia participantelor la discuțiile de grup, multe dintre ele preferă să procure poliță de asigurare medicală și să beneficieze de serviciile medicale din dreapta Nistrului. Cele mai multe probleme de acces la serviciile medicale au femeile din zona de securitate care au fost pensionate în stânga Nistrului.

Necesitățile de accesare a serviciilor medicale sunt resimțite mai mult de populația vârstnică de pe ambele maluri ale Nistrului. Mai mult de jumătate din populația feminină se adresează la medic în cazuri critice, când „boala este la gât”.

Principalele motive care influențează nivelul de adresabilitate la medicul specialist sunt: utilizarea fără prescripție a medicamentelor procurate anterior pentru o altă problemă de sănătate (36,2%), lipsa surselor financiare pentru serviciile medicale (19%), convingerea privind utilizarea remediilor naturiste (9,9%), calitatea proastă a serviciilor medicale (9,8%) și neîncrederea în medicii specialiști (7,9%).

Relații de familie în mediul rural de pe ambele maluri ale râului Nistru

Deși în ultimele decenii Republica Moldova a implementat anumite cadre legale și normative în direcția consolidării egalității de gen, populația țării împărtășește, în mare parte, convingeri conservatoare cu privire la rolul femeilor și al bărbaților în societate.

Comunitățile continuă să se manifeste ca fiind în mare parte patriarhale, deși anumite evoluții s-au înregistrat în ultimii ani (număr sporit de femei în funcții de primar, ministru etc.). Totuși, relațiile dintre genuri sunt în continuare tradiționale, în special în cadrul familiei, dar și în societate în ansamblu (reticență față de femei în funcții decizionale, distribuirea meseriilor și domeniilor după criteriul de gen etc.), ceea ce implică și perpetuarea unor roluri tradiționale de gen.

Astfel, femeile, în cele mai multe cazuri, sunt responsabile atât de bucătărie, curățenie în casă, spălarea rufelor și a veselei, cât și de educația și îngrijirea copiilor și bătrânilor din familie. Spre deosebire de femei, bărbații sunt considerați responsabili de mult mai puține probleme (reparații casnice, treburi gospodărești care necesită un efort fizic mai mare, munci agricole care presupun utilizarea tehnicii agricole etc.).

Opiniile femeilor cu privire la rolul femeii în familie, din punctul de vedere al liderismului și al capacității de decizie, sunt mai emancipate. Atunci când au fost solicitate să răspundă la întrebarea „Cine ar trebui să conducă în familie: femeia sau bărbatul?”, majoritatea femeilor (47,7%) au optat pentru răspunsul „genul nu contează”. Totodată, procentul participantelor la sondaj care consideră că în familie „este de preferat să conducă bărbații” (26,6%) și procentul celor care consideră că în familie „este de preferat să conducă femeile” (24,8%) sunt aproximativ la fel.

Analiza comparativă a datelor cantitative relevă faptul că femeile din localitățile din zona limitrofă și de pe malul drept al Nistrului, într-o mai mare măsură decât cele de pe malul stâng al Nistrului, consideră că „genul nu contează” atunci când e vorba despre subiectul conducerii în familie. Totuși, femeile de pe malul stâng al Nistrului consideră într-o proporție semnificativ mai mare că în familie este de preferat să conducă femeile.

Cercetarea cantitativă a evidențiat faptul că majoritatea femeilor din eșantionul general (81,1%) sunt de acord (total și parțial) că rolul principal al femeii este să crească și să educe copiii, iar rolul bărbatului este să asigure bunăstarea familiei. Totuși, deși împărtășesc această viziune stereotipizată asupra rolu-

rilor reproductive și productive ale femeilor și bărbaților, majoritatea respondentelor (81,9%) consideră că bărbații și femeile au drepturi egale în comunitate, iar 77,9% sunt de părerea că femeile și bărbații trebuie să aibă șanse egale de acces la posturi de conducere și în politică, chiar dacă se consideră că femeile au frică de responsabilități mari.

Violența împotriva femeilor

Deși este un fenomen cu multe consecințe asupra persoanelor afectate și a familiei și societății în întregime, stereotipurile și prejudecățile par să fie mai puternice decât normele legale. Femeile în Moldova, de cele mai dese ori, nu doresc să discute despre problemele din familie cu alte persoane, deoarece multe persoane consideră că violența în familie este o problemă privată. Astfel doar 13,7% dintre femei au semnalat că violența în familie le afectează viața, în timp de 68,3% au optat pentru răspunsul „deloc”. Dimpotrivă însă, în cadrul discuțiilor în grup și a interviurilor în profunzime, când participanții erau solicitați să-și expună opinia cu privire la cele mai stringente probleme din comunitate, tema violenței în familie a fost menționată mai des, decât, de exemplu, conflictul transnistrean sau accesul redus la servicii sociale, de petrecere a timpului liber și activități de socializare.

Problema violenței asupra femeilor este pe agenda publică și de politici din Republica Moldova, dar la nivel local, intervențiile, deși mult îmbunătățite, încă nu au determinat o schimbare semnificativă în direcția eliminării fenomenului. Asigurarea accesului femeilor din zonele rurale la serviciile sociale destinate victimelor violenței împotriva femeilor este una dintre problemele stringente.

Cunoștințe și atitudini despre conflictul transnistrean nesoluționat

Cunoștințele respondentelor despre conflictul transnistrean nesoluționat și formatul de negocieri 5+2 sunt destul de reduse. Jumătate dintre femeile din mediul rural nu cunosc despre/nu au auzit vreodată despre activitatea formatului de negocieri 5+2. În funcție de regiune, constatăm că cele mai informate sunt femeile din stânga Nistrului și cele care locuiesc în zona de securitate.

Impactul conflictului transnistrean nesoluționat asupra vieții femeilor din mediul rural este resimțit de 44% dintre respondente (15,7% în mare măsură/foarte mare măsură și 29,1% în mică măsură). Cel mai mult conflictul a afectat populația/femeile din zona de securitate/imediata apropiere de zona de securitate. Fiecare a treia femeie din zona de securitate afirmă că a avut de suferit în urma conflictului transnistrean nesoluționat.

Instalarea vămii pe Nistru a determinat mai multe bariere pentru populația RM: bariere de deplasare, de accesare a serviciilor medicale, limitarea posibilității de a transporta produse alimentare și de uz casnic etc. Fiecare a cincea respondentă (21,7%) afirmă că viața sa personală s-a înrăutățit drept urmare a conflictului transnistrean nesoluționat. Însă relațiile dintre cetățenii de pe cele două maluri ale Nistrului nu au fost afectate în urma conflictului. Relațiile dintre cetățenii din dreapta și din stânga Nistrului sunt caracterizate în mare parte ca fiind *bune*, cu mici tensiuni, care sunt soluționate pe cale pașnică (52,9%), și *foarte bune*, fără conflicte de comunicare (17,7%). Fiecare a doua respondentă (43,6%) a fost, pe parcursul ultimilor cinci ani, în vizită pe malul stâng/drept al Nistrului.

Marea majoritate a celor intervievați consideră formatul de negocieri 5+2 ineficient, însă unii experți din stânga Nistrului afirmă că unele rezultate ale acestor negocieri sunt vizibile: posibilitatea cetățenilor din stânga Nistrului de a călători cu propriile mașini, recunoașterea diplomelor eliberate de unele instituții de învățământ transnistrene etc.

RECOMANDĂRI ȘI POSIBILE PUNCTE DE INTRARE

A) Pentru autoritățile publice centrale (APC)

- Monitorizarea implementării prevederilor legale conexe domeniului egalității de gen și abilitării femeilor și optimizarea cadrului legal normativ privind violența domestică, asistența medicală primară, climatul investițional, drepturile persoanelor cu dizabilități, reforma pensiilor și a ajutorului social, a regulamentelor de funcționare și avizare a grădinițelor și eficientizarea (mărirea numărului, dotarea adecvată, regionalizarea etc.) instituțiilor de îngrijire a vârstnicilor.
- Dezvoltarea cadrului legal în domeniul de referință din regiunea transnistreană a Republicii Moldova prin racordarea la convențiile internaționale, dezvoltarea unui plan de acțiuni care să asigure egalitatea de gen între femei și bărbați și stabilirea unor cote de reprezentare a femeilor în structurile publice/de conducere pe malul stâng al Nistrului, după modelul recent adoptat în Republica Moldova.
- Susținerea activă de către APC a promovării în societate și în funcții decizionale a femeilor, a principiilor egalității de gen, în special în rândurile tinerilor, demonstrând succesul femeilor în viața publică, în politică, în afaceri și în alte domenii ale activității umane, ceea ce va contribui la schimbarea treptată a tradițiilor în societate.

B) Pentru administrația publică locală (APL) de pe ambele maluri ale Nistrului

- Creșterea nivelului de conștientizare a reprezentărilor locali cu privire la problemele specifice ale femeilor din mediul rural, pe bază de dialog și comunicare cu populația feminină de pe ambele maluri ale Nistrului.
- Includerea subiectelor de gen/problemelor cu care se confruntă femeile din sate pe agenda publică și în prioritățile de dezvoltare locală (de exemplu violența domestică, angajarea în câmpul muncii a tinerelor femei, incluziunea femeilor cu dizabilități etc.).
- Sporirea coeziunii comunității prin cooperare cu toți actorii din comunitate cu privire la soluționarea problemelor cartografiate în comunitate (grupuri cetățenești de tip WatchDog, poliție comunitară, echipe de urgență etc.).
- Analiza bugetelor locale din perspectiva dimensiunii de gen și bugetarea anuală a activităților care să încurajeze femeile din mediul rural și a activităților pentru femei.
- Sporirea implicării cetățenilor prin încurajarea acestora să participe la decizii privind bugetul local și organizarea audierilor publice și aplicarea altor instrumente de participare cetățenească.
- Implicarea APL în susținerea micului business și crearea de oportunități de angajare în câmpul muncii pentru femeile vulnerabile din comunitate, prin asigurarea unei orientări profesionale și dezvoltarea capacităților în domeniul prestării de servicii (frizerie, centre cosmetologice, centre de sport, centre de agrement cultural etc.).
- Dezvoltarea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor, care să permită femeilor cu copii mici să se încadreze în câmpul muncii.
- Crearea de centre comunitare de consiliere și asistență psihologică, inclusiv pentru victime ale violenței domestice.
- Dezvoltarea serviciilor de asistență socială pentru persoanele în etate, inclusiv femei vârstnice, ținându-se cont de necesitățile acestora.

- Promovarea modului sănătos de viață și creșterea calității vieții cetățenilor din mediul rural prin soluționarea problemelor ce țin de infrastructura locală.
- Creșterea nivelului de transparentizare a activităților APL prin informarea continuă a populației despre inițiativele locale și creșterea nivelului de implicare a cetățenilor în viața comunității.
- Implicarea APL și a ONG-urilor locale în promovarea egalității de gen în comunitate și în combaterea stereotipurilor de gen.
- Creșterea nivelului de sensibilizare a cetățenilor față de problema violenței domestice.
- Implicarea în cadrul APL a specialiștilor pe dimensiunea de gen (puncte focale) sau lărgirea competențelor asistentului social, cu o retribuire corespunzătoare.

C) Pentru societatea civilă de pe ambele maluri ale Nistrului

- Crearea grupelor de inițiativă locală atât pe malul drept, cât și pe malul stâng al Nistrului și capacitatea acestora în domeniul de gen: instruiți privind aplicarea la granturi internaționale, managementul proiectelor, analiza problemelor și elaborarea de planuri de acțiuni.
- Creșterea nivelului de cooperare dintre ONG-urile de pe ambele maluri ale Nistrului, prin implicarea în soluționarea problemelor comune ale femeilor.
- Promovarea orientării profesionale în școli și la nivel comunitar în vederea instruirii femeilor în funcție de capacitățile lor și de cererea pe piața muncii.
- Dezvoltarea serviciilor de mentorat în deschiderea propriei afaceri pentru femeile din mediul rural.
- Capacitarea femeilor din mediul rural în domeniul participării civice și politice.
- Creșterea nivelului de cooperare între femeile din diferite comunități rurale, inclusiv din dreapta și din stânga Nistrului.
- Abilitarea economică a femeilor prin capacitatea acestora în domeniul creării propriei afaceri și informarea acestora cu privire la drepturile în sfera muncii.
- Creșterea nivelului de conștientizare a femeilor din stânga Nistrului despre problemele cu care se confruntă.
- Creșterea nivelului de implicare a femeilor în viața comunității, în activitățile realizate în comunitate de APL și de mediul asociativ.
- Capacitarea femeilor de pe ambele maluri ale Nistrului în leadership, dezvoltarea de capacități de lider, care să schimbe modul de gândire privind rolul femeii în familie și în comunitate (cu o atenție specială pentru femeile din stânga Nistrului, care au manifestat puțină inițiativă la nivel comunitar și nu conștientizează necesitatea participării în plan decizional).
- Creșterea nivelului de informare a populației despre semnificația formatului de negocieri 5+2 și activitățile realizate în acest aspect.

Tabelul 1. Structura eșantionului, malul drept al Nistrului, N=522

Variabila	Categoria	Număr	Procent
Grupe de vârstă	18-29 ani	123	23.6
	30-44 ani	134	25.8
	45-59 ani	129	24.8
	60+ ani	135	25.8
Educație	Studii medii incomplete	123	23.6
	Școală generală/profesională	183	35.1
	Liceu/Colegiu	103	19.7
	Studii superioare	107	20.6
Ocupație	Antreprenor	21	4.0
	Salariat	197	37.8
	Temporar nu lucrez	39	7.4
	Nu lucrez	252	48.2
Venituri	Joase	178	34.1
	Medii	222	42.6
	Înalte	122	23.3
	Căsătorită/Concubinaj	384	73.5
Statut civil	Divorțată	13	2.5
	Văduvă	79	15.1
	Nu a fost căsătorită niciodată	42	8.1
	Etnia		
	Moldoveni/Români	454	86.9
	Ruși	5	1.0
	Ucraineni	22	4.2
	Alta	42	8.0
Total		522	100.0

Tabelul 2. Structura eșantionului, malul stâng al Nistrului, N=514

Variabila	Categoria	Număr	Procent
Grupe de vârstă	18-29 ani	121	23.6
	30-44 ani	132	25.8
	45-59 ani	127	24.8
	60+ ani	133	25.8
Educație	Studii medii incomplete	101	19.7
	Școală generală/profesională	214	41.6
	Liceu/Colegiu	49	9.5
	Studii superioare	148	28.8
Ocupație	Antreprenor	21	4.0

	Salariat	211	41.0
	Temporar nu lucrez	39	7.7
	Nu lucrez	239	46.5
Venituri	Joase	94	18.3
	Medii	296	57.6
	Înalte	124	24.0
Statut civil	Căsătorită/Concubinaj	337	65.6
	Divorțată	38	7.4
	Văduvă	81	15.7
	Nu a fost căsătorită niciodată	57	11.0
Etnia	Moldoveni/Români	288	56.0
	Ruși	95	18.4
	Ucraineni	97	18.9
	Alta	34	6.7
Total		514	100.0

Tabelul 3. Structura eșantionului, localități situate în zona limitrofă, N=206

Variabila	Categoria	Număr	Procent
Grupe de	18-29 ani	49	23.6
	30-44 ani	53	25.8
Vârstă	45-59 ani	51	24.8
	60+ ani	53	25.8
	Studii medii incomplete	46	22.5
Educație	Școală generală/profesională	77	37.3
	Liceu/Colegiu	35	17.0
Ocupație	Studii superioare	45	22.0
	Antreprenor	5	2.3
	Salariat	79	38.4
	Temporar nu lucrez	19	9.4
	Nu lucrez	101	49.1
Venituri	Joase	75	36.4
	Medii	82	39.6
	Înalte	49	24.0
Statut civil	Căsătorită/Concubinaj	140	68.1
	Divorțată	7	3.2
	Văduvă	35	17.2
	Nu a fost căsătorită niciodată	21	10.1
Etnia	Moldoveni/Români	187	90.8
	Ruși	2	1.1
	Ucraineni	14	6.8
	Alta	3	1.4
Total		206	100.0

Tabelul 4. Localitățile și categoriile de actori selectați pentru cercetarea calitativă

NR.	Localități de pe malul drept al r. Nistru	Actori intervievați	Metode/coduri
1.	Localitate limitrofă Satul Doroțcaia, r-nul Dubăsari	Grup de femei care lucrează preponderent în agricultură Femeie lideră care a deschis o afacere proprie în comunitate	Interviu de grup/ <i>FG_MD_Zona_Zona limi-trofă</i> Interviu aprofundat/ <i>I_MD_femeie lider</i>
2.	Zona Sud/UTAG Mai multe localități rurale din UTAG	Grup de femei vulnerabile (vorbitoare de limbă rusă) din UTA Găgăuzia, inclusiv femei bulgare Femeie lideră din domeniul ONG Femeie lideră în comunitate	Interviu de grup/ <i>FG_MD_UTAG</i> Interviu aprofundat <i>I_MD_femeie lider</i>
3.	Zona Nord Satul Chetrosu, r-nul Drochia	Reprezentant APL/primari de sex masculin Grup mixt de femei rome Femeie lideră în comunitate	Interviu aprofundat <i>I_MD_APL</i> Interviu de grup <i>FG_MD_Nord</i> Interviu aprofundat <i>I_MD_femeie lider</i>
4.	Zona Centru Satul Cărpineni, r-nul Hâncești, și alte comunități rurale din raion	Femei de etnie romă, lideră – mediatore comunitară Grup de femei care au participat la instruirii de leadership și capacitate politică	Interviu aprofundat <i>I_MD_femeie lider</i> Interviu de grup <i>FG_MD_femei_Roma</i>
5.	Zona Centru Satul Scoreni, r-nul Strășeni	Reprezentant APL de sex feminin, primară Grup de femei vulnerabile vorbitoare de limbă română Femeie lideră în comunitate (domeniul educației)	Interviu aprofundat <i>I_MD_APL</i> Interviu de grup <i>FG_MD_Zona_Centru</i> Interviu aprofundat <i>I_MD_femeie lider</i>
6.	Zona Centru Chișinău	Experți în domeniul egalității de gen, care activează în structurile guvernamentale, internaționale și asociative: UN Women, DidacticaPro, ProGen, ODIMM, MSMPSE, experți independenți.	Interviu aprofundat <i>I_MD_expert</i>
NR.	Localități de pe malul stâng al r. Nistru	Actori intervievați	Metode
7.	Zona Centru Satul Carmanovo, r-nul Grigoriopol	Reprezentant APL Grup de femei din comunitate Femeie lideră în comunitate	Interviu aprofundat <i>I_MS_APL</i> Interviu de grup <i>FG_MS_Centru</i> Interviu aprofundat <i>I_MD_femeie lider</i>
8.	Zona Centru Satul Roghi, r-nul Dubăsari	Reprezentant APL Grup de femei din comunitate Femeie lideră în comunitate	Interviu aprofundat <i>I_MS_APL</i> Interviu de grup <i>FG_MS_Centru</i> Interviu aprofundat <i>I_MD_femeie lider</i>

9.	Zona Nord Satul Mocra, r-nul Râbnița	Reprezentant APL Grup de femei din comunitate Femeie lideră în comunitate	Interviu aprofundat <i>I_MS_APL</i> Interviu de grup <i>FG_MS_Nord</i> Interviu aprofundat <i>I_MD_femeie lider</i>
10.	Zona Sud Satul Parcani, r-nul Slobozia	Reprezentant APL Grup de femei din comunitate Femeie lideră în comunitate	Interviu aprofundat <i>I_MS_APL</i> Interviu de grup <i>FG_MS_Centru</i> Interviu aprofundat <i>I_MD_femeie lider</i>
11.	Zona Nord Satul Rotar, r-nul Camenca	Reprezentant APL Grup de femei din comunitate Femeie lideră în comunitate	Interviu aprofundat <i>I_MS_APL</i> Interviu de grup <i>FG_MS_Nord</i> Interviu aprofundat <i>I_MD_femeie lider</i>
12.	Zona Centru Tiraspol	Experți în domeniul egalității de gen, care activează în structurile guvernamentale, mediul academic și sectorul asociativ.	Interviu aprofundat <i>I_MD_expert</i>

Tabelul 5. Lista proiectelor cu impact social în domeniul de gen, implementate pe ambele maluri ale Nistrului

Nr.	Denumirea proiectelor implementate pe malul drept al Nistrului, implementatorul și donatorul
1	„Femeile construiesc poduri peste Nistru prin abordarea problemelor practice”, implementat de Asociația „Institutum Virtutes Civilis”, cu sprijinul financiar al Ambasadei SUA în Republica Moldova și al Fundației Hanns Seidel.
2.	Programul guvernamental „Femeile în afaceri”, implementat de ODIMM și Ministerul Economiei.
3.	„Go Mentor: dacă vrei să crești, alege-ți un mentor bun”, implementat de AFAM, cu suportul financiar al UN Women, al Ambasadei Suediei și al Proiectului de Competitivitate, finanțat de USAID și de Guvernul Suediei.
4.	„Construim punți, depășim bariere – construind poduri între societatea civilă și comunitățile de pe două maluri ale Nistrului», din resursele acordate de Uniunea Europeană și cofinanțat de Guvernul Suediei.
5.	„Acțiune comună de consolidare a drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”
6.	„Dialoguri transnistrene”, finanțat de Platforma de finanțare a PNUD pentru guvernare, pentru societăți incluzive și pașnice, Subplatforma de prevenire a conflictelor.
7.	„Acțiune comună de consolidare a drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”.
8.	Programul UNDP „Măsuri de promovare a încrederii”.
9.	Programul comun UN Women/UNDP „Femeile în politică”.

Inclusiv alte proiecte cu impact asupra domeniului de referință, implementate pe malul drept al Nistrului	
10.	Programul comun ONU „Consolidarea sistemului statistic național”, inclusiv Platforma online interactivă Gender Pulse, în colaborare cu Biroul Național de Statistică și cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și al Entității Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women).
11.	Programul național de mentorat pentru femei active „INSPIR-O!”, realizat de Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” cu susținerea Programului ONU „Femeile în politică”.
12.	Campania media „Presa echilibrează genul!”, implementată de Centrul pentru Jurnalism Independent în colaborare cu Consiliul Coordonator al Audiovizualului.
13.	Proiectul „De la 87 la 100”, implementat de Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”, cu sprijinul financiar al Programului Egalitate și Participare Civică al Fundației Soros-Moldova și al Misiunii OSCE în Republica Moldova.
14.	Proiectul „Viață sănătoasă: reducerea poverii bolilor netransmisibile”, implementat de Institutul Elvețian de Sănătate Publică și Tropicală în Republica Moldova, finanțat de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC).
15.	Proiectul „Toți egali, toți sănătoși: Abilitarea femeilor și fetelor cu dizabilități din Moldova să își exercite drepturile sexuale și reproductive”, implementat de Centrul de Instruire în Domeniul Sănătății Reproductive, cu susținerea financiară a Ambasadei Finlandei la București.
16.	Proiectul „Asistență tehnică și activități de fortificare a capacităților în domeniul sănătății pe ambele maluri ale râului Nistru”, sprijinit financiar de OMS și Programul „Susținerea măsurilor de promovare a încrederii”, finanțat de Uniunea Europeană și coordonat de OMS.
17.	Proiectul „Reconceptualizarea orientării profesionale și consilierii în carieră”, implementat de Centrul pentru Educație Antreprenorială și Asistență în Afaceri (CEDA), cu suportul Agenției Austriece pentru Dezvoltare.
18.	Proiectul „Activitatea de Instruire în domeniul antreprenorialului și angajării în câmpul muncii în Moldova”, implementat de Centrul pentru Educație Antreprenorială și Asistență în Afaceri (CEDA), cu suportul Agenției de Dezvoltare din Liechtenstein.
19.	Programul GirlsGoIT, UNDP, UN Women Moldova.
20.	„Indexul egalității de gen 2017”, elaborat de Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” cu suportul Fundației Est-Europene
21.	Programul de susținere a instituțiilor mass-media în asigurarea egalității de gen, implementat de Asociația Presei Independente (API), cu suportul oferit de Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), în parteneriat cu Fundația Est-Europeană și Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”, finanțat de Guvernul Suediei.
22.	Programul media „Click pentru egalitatea de gen”, implementat de API, la inițiativa UN Women, cu sprijinul financiar al Guvernului Suediei.
23.	Raportul de monitorizare a conținutului mass-media din perspectiva respectării echilibrului de gen, elaborat de Centrul pentru Jurnalism Independent, cu sprijinul financiar al Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională, prin intermediul Ambasadei Suediei la Chișinău.
24.	Proiectul „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, CEC, CICDE, Centrul de Guvernare Electronică, cu suportul PNUD și al Ambasadei Marii Britanii.
25.	Programul „Femeile în afaceri” al Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), cu suport din partea Uniunii Europene, a Suediei, Fondului pentru țările în tranziție și a Fondului pentru businessul mic.
26.	Programe de masterat, avizate de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, inclusiv finanțe publice și fiscalitate, administrarea financiar-bancară, precum și contabilitate și audit în instituțiile publice, cu includerea disciplinei „Bugetarea sensibilă la gen”.

Nr.	Denumirea proiectelor implementate pe malul stâng al Nistrului, implementatorul și donatorul
27.	Proiectul „Dezvoltarea unei platforme durabile de cooperare a femeilor-fermiere de pe ambele maluri ale Nistrului”, Camera de Comerț și Industrie a Transnistriei. Proiectul este finanțat de Uniunea Europeană și implementat de PNUD (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare). Scopul proiectului constă în susținerea și promovarea dezvoltării spiritului antreprenorial al femeilor, inclusiv în zonele rurale, precum și în promovarea tehnologiilor avansate, în special în sectorul agricol al economiei.
28.	Platforma transnistreană pentru prevenirea violenței domestice și promovarea drepturilor femeii, implementată de ONG „Inițiativele Femeilor”, Centrul pentru Dezvoltare și Sprijin al Inițiativelor Civile „Rezonanța”. Proiectul a avut drept scop consolidarea eforturilor comune ale ONG-urilor din Transnistria în domeniul prevenirii violenței domestice și al promovării femeii în societate.
29.	Proiectul „Femeia și meseriile”, implementat de Agenția pentru Dezvoltare Regională a Transnistriei, cu suportul Ambasadei Olandei în România și Republica Moldova în cadrul Programului „Drepturile omului”.

Tabelul 6. Perspective de angajare a femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului, inclusiv zona limitrofă, %

	Malul drept al Nistrului N=193	Zona limitrofă N=75	Malul stâng al Nistrului N=220
Lucru cu ziua	66.3	65.8	40.0
În cadrul asociațiilor/întreprinderilor agricole	33.1	33.1	34.6
La magazinul din sat	37.9	37.9	28.6
În cadrul instituțiilor de învățământ (școală, grădiniță etc.)	30.5	26.6	25.6
În cadrul instituțiilor de sănătate	19.4	17.6	18.2

Tabelul 7. Distribuția femeilor din mediul rural de pe ambele maluri ale Nistrului în ceea ce privește asigurarea necesităților de trai din venitul salarial, %

	Malul drept al Nistrului N=193	Zona limitrofă N= 75	Malul stâng al Nistrului N= 220
Nu îmi ajung nici pentru strictul necesar.	28.8	31.5	5.5
Îmi ajung numai pentru strictul necesar.	35.8	33.9	46.2
Îmi ajung pentru un trai decent, dar nu-mi pot permite procurarea unor bunuri mai scumpe.	24.7	24.7	35.0
Reușesc să cumpăr și unele bunuri mai scumpe, dar cu unele restrângeri.	4.3	4.3	7.0
Reușesc să am tot ce-mi trebuie, fără să mă limitez la ceva.	1.2	3.4	2.7
Îmi este greu să răspund.	5.2	2.2	3.5

Tabelul 8. Opinia femeilor din mediul rural privind afirmațiile despre încadrarea în câmpul muncii, pe regiuni, %

	Malul stâng al Nistrului	Zona limitrofă	Malul drept al Nistrului
Un copil de vârstă preșcolară are de suferit dacă mama sa lucrează.			
În foarte mare măsură.	29.2	12.2	23.3
În mare măsură.	32.8	32.3	31.5
În mică măsură.	20.4	25.4	23.9
Deloc.	13.5	14.9	9.6
Un loc de muncă bine plătit este cea mai bună cale pentru o femeie de a deveni / de a se simți o persoană independentă.			
În foarte mare măsură.	49.3	47.1	42.0
În mare măsură.	35.6	23.2	27.8
În mică măsură.	8.5	13.8	15.5
Deloc.	4.5	2.6	3.9
Dreptul la concediul de îngrijire a copilului, oferit și bărbaților prin legislație, este o bună modalitate de a implica bărbații în educația copiilor.			
În foarte mare măsură.	27.5	51.1	43.5
În mare măsură.	25.4	20.4	28.0
În mică măsură.	14.6	10.7	14.6
Deloc.	24.4	1.7	3.2
Bărbații au de câștigat și ei în urma egalării în drepturi a femeilor cu bărbații.			
În foarte mare măsură.	13.1	20.2	22.1
În mare măsură.	24.3	30.6	25.5
În mică măsură.	21.5	18.1	21.8
Deloc.	28.5	11.7	14.3
Nu este bine dacă bărbatul stă acasă și are grijă de copii, iar femeia lucrează.			
În foarte mare măsură.	47.8	33.3	30.2
În mare măsură.	32.5	19.8	23.1
În mică măsură.	9.8	23.8	21.0
Deloc.	4.0	7.9	14.0

Tabelul 9. Distribuția femeilor care au avut de suferit în plan profesional din cauza statutului de gen, în funcție de regiuni, %

	Malul drept al Nistrului		Malul stâng al Nistrului	
	Da, deseori.	Da, uneori.	Da, deseori.	Da, uneori.
Din cauza că sunteți femeie, vi s-a negat vreodată un drept sau ați fost tratată inegal?	5.0	30.2	1.3	23.2
Din cauza că sunteți femeie, ați fost respinsă vreodată la angajare sau ați întâmpinat obstacole în cariera profesională?	5.0	20.0	1.1	18.0